

อนุสรณ์งานประจำปี

ปิดทองรูปหล่อหลวงพ่อวัดใต้ และเทศน์มหาชาติ ๔-๖ เมษายน ๒๕๕๔

และพิธีเททองหล่อพระประธาน "พระพุทธไชยชุมพลชนะสงคราม"

วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๕๔ (วันจักรี)

ณ วัดไชยชุมพลชนะสงคราม (วัดใต้) พระอารามหลวง จังหวัดกาญจนบุรี

พระวิสุทธรังษี (เปลี่ยน อินฺทสโร)
อดีตเจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี
และอดีตเจ้าอาวาสวัดไชยชุมพลชนะสงคราม

คำปรารภ...ตลอดกาล

งานปิดทองรูปหล่อหลวงพ่อวัดใต้นี้ ได้มาถึงอีกวาระหนึ่ง โดยที่ทางวัดและคณะกรรมการวัด พร้อมทั้งศิษยานุศิษย์ทั้งเก่าและใหม่ได้จัดงานเป็นประจำ ซึ่งถือเอาวันที่พระคุณท่านหลวงปู่วัดใต้มรณภาพ ในวันที่ ๕ เมษายน เป็นหลักกลางและเพิ่มหน้า ๑ วัน และเพิ่มหลัง ๑ วัน รวมเป็น ๓ วัน คือวันที่ ๔-๕-๖ เมษายน ของทุกปี มีทั้งการทำบุญคือปิดทองรูปหล่อหลวงปู่และเทศน์มหาชาติ เพื่อรักษาประเพณีเดิมของไทย อีกทั้งกลางคืนมีมหรสพสมโภชทั่ว ๓ คืน เพื่อให้คละเคล้ากันไปทั้งทางโลกและทางธรรม

ความจริงแล้วหลวงปู่นี้เป็นผู้ที่เคารพนับถือของประชาชนทั่วไปทั้งจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดใกล้เคียง โดยมากเมื่อบุคคลมากราบไหว้ขอพรเพื่อความสวัสดีแล้ว มักจะได้สมประสงค์เกือบทุกคน อาทิเช่น

๑. บางคนจะไปไหนก็มากราบไหว้หลวงปู่ให้คุ้มครอง ให้ปลอดภัยก็เป็นดังประสงค์

๒. บางคนจะสอบเลื่อนชั้น หรือสอบเข้าเรียนต่อ มากราบไหว้หลวงปู่ ก็สมัครได้ตามประสงค์

๓. บางคนเจ็บไข้ด้วยตนหรือครอบครัว หรือบุตรไม่สบายก็มากราบหลวงปู่ก็ได้รับความสบาย

๔. บางคนแต่งงานมาหลายปีไม่มีบุตร ก็มาขอหลวงปู่ แล้วก็ได้บุตร

๕. บางคนมาขอให้หลวงปู่ให้ทำกิจการงานสำเร็จโดยที่เรื่องคั่งค้างไม่สำเร็จพอ มากราบไหว้หลวงปู่ไม่เท่าไรก็สำเร็จ

อาศัยเหตุนี้ เวลาปิดทองหลวงปู่เกือบทุกปี มหรสพทางวัดแทบไม่ได้จ่ายเงินเลยหรือจ่ายน้อย เพราะคนที่มาไหว้ขอพรหลวงปู่สำเร็จสมประสงค์ได้ช่วยทำบุญและออกค่ามหรสพคนละคืนบ้าง สองคืนบ้าง ที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะหลวงปู่มีบุญญาธิการ วิญญาณของหลวงปู่จึงปกปักษ์รักษาและคุ้มครองให้มีความสำเร็จ และปลอดภัยอย่างมหัศจรรย์ ในวาระงานประจำปีปิดทองรูปหลวงปู่นี้ ขอบารมีหลวงปู่จงคุ้มครองประชาชนทุกหมู่เหล่าให้มีความเกษมสำราญตลอดไปเทอญ.

(signature)

คำปรารภ

ในปีนี้ ระหว่างวันที่ ๔ - ๕ - ๖ เมษายน พวกเราก็ยังปฏิบัติเหมือนเดิม ส่วนที่เพิ่มนั่นก็คือ บุญกุศล พวกเราได้กราบหลวงปู่ บูชาหลวงปู่ น้อมบูชาหลวงพ่อพระธรรมคุณาภรณ์ของพวกเรา ด้วยการประพฤติปฏิบัติธรรม ซึ่งถือว่าเป็นการบูชาอย่างสูงสุด

อนึ่ง ในช่วยงานประจำปีปีนี้ วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๕๔ ซึ่งเป็นจักรี พวกเราชาวศิษย์วัดใต้ ได้จัดพิธีเททองหล่อพระประธาน "พระพุทธไชยชุมพลชนะสงคราม" ขนาดเท่าองค์จริง เพื่อนำไปประดิษฐานในพระอุโบสถหลังเก่า ซึ่งอันที่จริงนั้น พระพุทธไชยชุมพลชนะสงคราม ที่เป็นพระประธานในพระอุโบสถหลังปัจจุบันนี้ ก็ได้อัญเชิญมาจากพระอุโบสถหลังเก่า เมื่อ ๕๐ ปีที่แล้ว เพื่อให้พระพุทธไชยชุมพลชนะสงคราม ได้กลับไปเป็นพระประธานในที่เดิม จึงได้หล่อองค์ใหม่ ซึ่งมีขนาดเท่าเดิม ไปประดิษฐานที่เดิมต่อไป

เทศน์มหาชาติ เป็นกิจกรรมหลักของงานประจำปี ถือว่าเป็นการสืบสานวัฒนธรรมและประเพณีไทย ที่หลวงพ่อพระธรรมคุณาภรณ์ ท่านได้ริเริ่มและปฏิบัติมาเป็นเวลานาน ในปีนี้ คณะศิษย์ยังคงดำเนินกิจกรรมเหมือนเดิม

ขออำนวยอวยพรญาติโยมที่ได้ร่วมกันเป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์มหาชาติในครั้งนี้ และขอเจริญพรขอบคุณทุกฝ่ายทุกท่าน ที่ได้ช่วยกันปฏิบัติหน้าที่ให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงลงด้วยดี ขอให้บุญบารมีของพระรัตนตรัย บุญบารมีของหลวงปู่เปลี่ยน และบุญบารมีของหลวงพ่อไพบูลย์ (พระธรรมคุณาภรณ์) จงปกปักษ์รักษาทุกคนทุกท่าน ให้มีความสุข ความเจริญตลอดไปเทอญ.

(พระราชวิสุทธิเมธี)

รองเจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี

เจ้าอาวาสวัดไชยชุมพลชนะสงคราม พระอารามหลวง

สารบัญ

ประวัติโดยย่อ

พระวิสุทธิรังษี (เปลี่ยน อินฺทสโร)

(อดีตเจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี)

อดีตเจ้าอาวาสวัดไชยชุมพลชนะสงคราม)

(อดีตเกจิอาจารย์ชื่อดังแห่งจังหวัดกาญจนบุรี)

พระวิสุทธิรังษี (เปลี่ยน อินทสโร) เกิดเมื่อวันเสาร์ ขึ้น ๖ค่ำ เดือน ๕ ปีจอ ตรงกับวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ.๒๔๐๕ (เสาร์ ๕) ณ บ้านม่วงชุม ตำบลม่วงชุม อำเภอวังขนาย จังหวัดกาญจนบุรี โยมบิดา ชื่อ หมื่นพรหม (นิ่ม) โยมมารดา ชื่อดอน พูลสวัสดิ์" บิดามารดาตั้งชื่อว่า "เปลี่ยน"

เมื่อท่านมีอายุได้ ๑๒ ปี ซึ่งเป็นวัยแก่การเล่าเรียน บิดามารดาจึงได้นำไปฝากพระอธิการกรณ์ เจ้าอาวาสวัดชุกกะพี้ เพื่อศึกษาหนังสือไทยและขอม อย่างโบราณ

การศึกษาอบรมให้ความรู้ในสมัยนั้น ย่อมเนื่องกับพระภิกษุในวัดนั้น ๆ พระภิกษุจึงมีหน้าที่เป็นครูอาจารย์สั่งสอนกุลบุตรทุกชั้น และโดยปรนนิบัติอุปัฏฐากอาจารย์และเล่าเรียนหนังสือ การเล่าเรียนศึกษานั้น มิใช่เฉพาะแต่วิชาหนังสืออย่างเดียวในบางแห่งยังได้ศึกษาฝึกหัดวิชาการต่างๆ เป็นต้นว่า การช่างและวิทยาคมอื่นๆ บรรดาที่นิยมกันอยู่ในครั้งนั้น วัดจึงเป็นแหล่งกำเนิดศิลปวิทยาการทั้งปวงในสมัยก่อน

พระวิสุทธิรังษี (เปลี่ยน อินทสโร) เมื่อยังเป็นเด็กและได้ไปอยู่วัดกับพระอาจารย์แล้วก็ได้เล่าเรียนศึกษาหาความรู้พร้อมด้วยปรนนิบัติพระอาจารย์ด้วยความวิริยะอุตสาหะ ครั้นมีอายุอ่านออกเขียนได้ สมควรแก่ความนิยมในสมัยนั้นแล้ว บิดามารดาจึงขอลาพระอาจารย์ให้ออกจากวัดมาช่วยประกอบอาชีพดำรงวงศ์ตระกูลต่อไป ท่านจึงได้ออกจากวัดไปช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพแต่บัดนั้น

ชีวิตประวัติของท่านในวัยหนุ่ม เมื่อออกจากวัดไปแล้ว ปรากฏว่าเป็นไปในทางที่เรียกว่านักเลง เพราะโดยอุปนิสัยท่านเป็นผู้มีใจกว้างขวางทั้งห้าวหาญ นิยมกับการคบหากับบุคคลทั่วไปและโดยรูปสมบัติก็เป็นผู้มีร่างกายแข็งแรง มีลักษณะเป็นหัวหน้าคนอันเป็นที่พึงยำเกรงจึงมีพรรคพวกมิตรสหายมาก และเป็นหัวหน้าคนอันเป็นที่พึงยำเกรงของเพื่อนมิตร ความที่กำลังอยู่ในวัยหนุ่มทั้งคะนองด้วยน้ำใจที่ห้าวหาญ แวดล้อมไปด้วยเพื่อนเช่นเดียวกันจึงทำให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่อันตรายจนได้สมยานามว่าเป็น นักเลง ที่มีชื่อเสียงระบือไปในถิ่นนั้นตลอดถึงถิ่นอื่น

ความประพฤติของท่านในระยะนี้ ทำให้บิดามารดาและหมู่ญาติเกิดความระอาเหนื่อยหน่าย และเห็นว่าถ้าจะให้อยู่เป็นคฤหัสถ์ก็จักเอาไว้ไม่อยู่ จึงปลอบโยนบังคับให้ท่านอุปสมบทเป็นพระภิกษุเพื่อเป็นการตัดต้นไฟเพราะทางดำเนินของท่านดูทำให้เข้าใจว่าถ้าไม่ใช่วัดก็ป่า ท่านได้อุปสมบทเมื่ออายุได้ ๒๒ ปี พระครูวิสุทธิรังษี (ช้าง) วัดไชยชุมพลชนะสงคราม เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอธิการการณ์ วัดชุกกะพี้ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอธิการรอด วัดทุ่งสมอ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับฉายาว่า อินทสโร

เมื่ออุปสมบทแล้วก็ได้ศึกษาปฏิบัติอยู่ในสำนักพระอธิการกรณ์ จนครบหนึ่งพรรษาแล้วจึงย้ายไปอยู่กับพระวิสุทธิรังษี (ช้าง) พระอุปัชฌาย์ ที่วัดไชยชุมพลชนะสงคราม เพื่อวัตรปฏิบัติและศึกษาพระธรรมวินัย ในสำนักพระอุปัชฌาย์

ความเป็นคนมีใจกว้างขวาง มีพรรคพวกมากนี้ ย่อมให้ประโยชน์แก่ท่านที่อุปสมบทแล้วและต้องช่วยภารกิจของพระอุปัชฌาย์ทั้งที่เป็นการวัดและการคณะสงฆ์ เพราะเมื่อมีพรรคพวกหรือผู้เคารพนับถือมาก จะทำการอย่างใดอย่างหนึ่งก็สำเร็จได้โดยง่าย ท่านจึงได้รับภารธุระและความยกย่องจากพระครูวิสุทธิรังษี (ช้าง) เจ้าคณะเมืองกาญจนบุรีในเวลานั้นมาโดยลำดับและได้ปฏิบัติภารกิจให้ดำเนินไปได้ด้วยดี

ท่านได้ดำรงตำแหน่งฐานานุกรมของพระครูวิสุทธิรังษี (ช้าง) ดังนี้ :-

พ.ศ.๒๔๓๑ เป็นพระใบฎีกา

พ.ศ.๒๔๓๖ เป็นพระปลัด และเป็นรองเจ้าอาวาสวัดไชยชุมพลชนะสงคราม

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขยายการศึกษาของประเทศให้แพร่หลายออกไปตามหัวเมือง ได้จัดรูปการศึกษาแบ่งเป็น ๒ ภาค คือการศึกษาในกรุงเทพฯ กรมศึกษาธิการเป็นผู้จัด และการศึกษาหัวเมืองกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้จัด และขอให้วัดเป็นสถานที่เล่าเรียน

ครั้งหนึ่ง สมเด็จพระมหาสมณเจ้า ซึ่งเวลานั้นทรงดำรงพระยศเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ได้ทรงจัดพระเถระที่สมควรเป็นผู้อำนวยการศึกษา ได้ออกไปจัดการศึกษาในมณฑลนั้น ๆ เฉพาะในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งได้รับการยกย่องด้วยว่า พระใบฎีกาเปลี่ยน ได้เต็มใจจัดสอนขึ้นดังปรากฏในสำเนาการรายงานตรวจการศึกษามณฑลราชบุรี ในราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๑๖ แผ่นที่ ๕๒ ร.ศ. ๑๑๘ (พ.ศ. ๒๔๔๒) กับธรรมจักษุ เล่ม ๗ ตอนที่ ๑๑ – ๑๒ คัดมาจำเพาะตอนที่ว่าด้วยจังหวัดกาญจนบุรีดังต่อไปนี้ :-

"วัดที่สมควรเป็นโรงเรียนได้ มี ๒ วัด คือ

๑. วัดเทวสังฆาราม (วัดเหนือ) เป็นวัดหัวเมืองมีราษฎรนับถือมาก ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับตัวเมือง

๒. วัดไชยชุมพลชนะสงคราม (วัดใต้) เป็นวัดท้ายเมือง มีราษฎร์นับถือมากเช่นกัน และเป็นวัดเจ้าคณะ ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับตัวเมือง และมีพระใบฎีกาเปลี่ยนเป็นผู้ช่วยในการสอน ทำให้มีพระในเมืองกาญจนบุรียินดีมาศึกษากันมาก

ต่อมา เมื่อพระครูวิสุทธิรังษี (ช้าง) ถึงมรณภาพ ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดไชยชุมพลฯ ว่างลง พระปลัดเปลี่ยน จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส ในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นต้นมา

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า เมื่อได้ทรงเห็นความเรียบร้อยของคณะสงฆ์ในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งแสดงถึงความสามารถของเจ้าวัดเจ้าคณะดั่งเช่นที่ปรากฏในระยะทางตรวจการที่คัดมาข้างต้นนั้น จึงได้ทรงขอพระราชทานสมณศักดิ์พระครูสัญญาบัตรให้หลายรูป รวมทั้งพระปลัดเปลี่ยนด้วย

ในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๕๘ นั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ เจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานสัญญาบัตรเลื่อนให้พระครูวิสุทธิรังษี (เปลี่ยน อินฺทสโร) เป็นพระราชาคณะที่ “พระวิสุทธิรังษี ชินศาสนโสภี สังฆปาโมกข์” เจ้าเมืองกาญจนบุรี

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๖๓ ได้พระราชทานพัดตรารัตนาภรณ์ชั้น ๔ แก่พระวิสุทธิรังษี (เปลี่ยน) ตามที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า ทรงยกย่องพระวิสุทธิรังษี (เปลี่ยน) ว่าเป็นผู้สามารถนั้น ย่อมเป็นการสมจริง และความสามารถของท่านเนื่องมาจากลักษณะพิเศษ กล่าวคือความเป็นผู้มีตบะ มีอำนาจในตัว รุนแรงโครมครามเหมือนพายุ ในเวลาไม่พอใจแต่ก็ชั่ววูบ ละมุนละไมในเวลาปรกติ มีพื้นของใจกว้างขวาง กล้าได้กล้าเสีย อย่างที่เรียกว่าใจนักเลง ซึ่งลักษณะเหล่านี้เกือบทำให้เสียไปในสมัยเมื่อกำลังอยู่ในวัยหนุ่มแต่ก็ให้ประโยชน์ในเมื่อเป็นเจ้าคณะ เพราะทำให้สามารถปกครองทั้งวัดและบ้านไว้ได้ เป็นที่ยำเกรงของบรรดานักเลงทุกจำพวกเป็นอันคุ้มครองให้เกิดความร่มเย็น เรียบร้อย แม้อยู่เฉยๆ ไม่ต้องลงมือทำอะไร

พระวิสุทธิรังษี (เปลี่ยน อินฺทสโร) เป็นที่นิยมนับถือในทางเป็นพระอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาธน์เครื่องคุ้มครองในทางขลัง ท่านมีชื่อในทางนี้มานาน จนเป็นพระอาจารย์สำคัญผู้หนึ่งของบรรดาผู้ถือขลังหรือเป็นเกจิอาจารย์ เพราะท่านเป็นคนที่เกิดตรงกับวันเสาร์ขึ้น ๖ ค่ำ อันยังนับว่าเป็น ๕ ค่ำ ตามดิถีในปฏิบัติทินโหราศาสตร์ และเดือน ๕ ทั้งวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ.๒๔๐๕ อีก จึงเรียกว่าเกิดวันเสาร์ ๕ ที่ถือว่าเป็นวันขลังมาแต่โบราณ

อนึ่ง ท่านเป็นผู้มีปรกติพูดจาทักทายปราศรัย ต้อนรับบุคคลทุกจำพวกด้วยความเมตตาอารีเผื่อแผ่ ก่อความนิยมให้เกิดอย่างกว้างขวางในทางการศึกษาฝ่ายอาณาจักร ท่านได้ช่วยจัดการศึกษา ตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็นพระใบฎีกาหรือพระปลัด ดังปรากฏในรายงานการศึกษาที่ยกมาข้างต้นแล้ว และด้วยความอุปการะของท่าน การศึกษาได้เจริญขั้นโดยลำดับมา ตั้งต้นแต่การศึกษาด้วยแบบปฐม ก.กา อย่างเก่าเปลี่ยนมาเป็นแบบใหม่ จนถึง จัดตั้งโรงเรียนชั้นประถม ชั้นมัธยมตอนต้น จนถึงมีชั้นมัธยมบริบูรณ์ฐานะของโรงเรียนก็เลื่อนชั้นมาจากโรงเรียนธรรมดาเป็นประจำ

จังหวัดกาญจนบุรี ตัวโรงเรียนได้เริ่มจากใช้เรียนบนกุฏิ ในศาลา จนถึงได้สร้างโรงเรียนขึ้น ๑ หลัง ขนานชื่อตามราชทินนามของท่านว่า "วิสุทธิรังษี" และได้สร้างอาคารขึ้นใหม่อีก ๑ หลัง เป็นตึก ๒ ชั้น ต่อมาได้ใช้เป็นโรงเรียนประจำจังหวัด จนมีชื่อเสียงโด่งดังจนถึงทุกวันนี้ว่า "โรงเรียนวิสุทธรังษี"

ในการศึกษาฝ่ายพุทธจักร ก็ได้ตั้งโรงเรียนนักธรรม ต่อมาได้จัดตั้งโรงเรียนบาลี จัดหาครูมาสอนจนมีเปรียญเกิดขึ้นในวัดหลายรูปนับว่า ได้ผลตามสมควร โดยตำแหน่งในทางการศึกษา ท่านได้เป็นกรรมการการศึกษาและเป็นผู้อำนวยการศึกษาพระปฏิบัติธรรมในจังหวัดกาญจนบุรีนี้ ต่อมาในตอนหลัง ได้จัดสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นตึก ๒ ชั้น ๑ หลัง

พระวิสุทธิรังษี(เปลี่ยน อินฺทสโร) เป็นผู้มีร่างกายแข็งแรงไม่มีโรคโดยปรกติ ได้มีอายุเจริญเรื่อยมา เมื่อมีอายุครบ ๗๔ ปีบริบูรณ์ใน พ.ศ. ๒๔๗๘ คณะศิษยานุศิษย์และผู้เคารพนับถือได้จัดการทำบุญฉลอง ต่อมา เมื่อได้เจริญอายุย่างเข้า ๘๕ ก็ได้อาพาธเป็นโรคชรา ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๙ ได้มีแพทย์ทั้งแผนปัจจุบันและแผนโบราณพยาบาลรักษา แต่อาการก็มีทรงกับทรุดมาโดยลำดับ

พระวิสุทธิรังษี (เปลี่ยน อินทสโร) ได้มรณภาพด้วยอาการอันสงบ เมื่อวันศุกร์ที่ ๔ เมษายน พ.ศ.๒๔๙๐ เวลา ๐๙.๒๕ น. สิริอายุครบ ๘๖ ปี บริบูรณ์

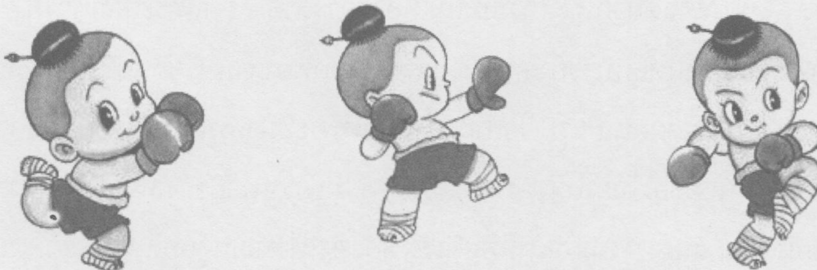
เกียรติประวัติที่สำคัญ

พระวิสุทธิรังษี (เปลี่ยน อินฺทสโร) หรือหลวงพ่อวัดใต้ หรือในปัจจุบันจะเรียกกันว่า "หลวงปู่เปลี่ยน" ท่านเป็นพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังมากในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ช่วงระหว่างสงครามโลก เวลาทหารฝ่ายพันธมิตรทิ้งระเบิดเพื่อทำลายสะพานที่ทหารญี่ปุ่นบังคับเชลยให้สร้างที่จังหวัดกาญจนบุรี บางครั้งลูกระเบิดได้ลอยมาตกในเขตชุมชน ผู้คนต่างพากันมาหลบภัยที่วัดใต้ เพราะหลวงปู่เปลี่ยน ได้เสกคาถาปัดลูกระเบิดให้ตกแม่น้ำ ทำให้ผู้คนปลอดภัยกัน

หลวงปู่เปลี่ยน อินฺทสโร มีวัตถุมงคลที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่ต้องการของผู้คนมากมายหลายรุ่น เช่น รุ่น ๗๒ (รุ่นแรก) รุ่น ๙๐ (พระราชทานเพลิงศพ) รุ่น ๐๗ และรุ่นอื่น ๆ อีกมากมาย

ปัจจุบันทางวัดได้ประดิษฐานรูปหล่อหลวงปู่เปลี่ยน อินฺทสโร เพื่อให้สาธุชนสักการะที่มณฑปหลวงปู่วัดใต้ โดยมีรูปปั้นอดีตเจ้าอาวาสรูปอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย ทุกวันจะมีสาธุชนมากราบไหว้สักการะ บนบานสานกล่าวกันมากมาย และก็จะได้ตามปรารถนาทุกอย่าง ยกเว้นเรื่องทหาร จากคำบอกเล่าว่า หลวงปู่เปลี่ยน ท่านชอบทหาร ถ้าใครมาบนบานไม่ให้ถูกทหาร ผู้นั้นจะถูก

มวย...คือ ศิลปะการต่อสู้ที่หลวงปู่เปลี่ยน ชอบมาก

ประเพณีการเทศน์มหาชาติ

ประเพณีการเทศน์มหาชาติของราษฎรนั้น ตามปกติมีระหว่างเดือน ๑๒ กับเดือนอ้าย (ตามปฏิทินจันทรคติ) อุบาสกอุบาสิกา มักจะรับเป็นเจ้าของกัณฑ์คนละ ๑ กัณฑ์ ผู้ใดรับเป็นเจ้าของกัณฑ์ใดก็จัดเครื่องบูชา และเมื่อถึงเวลาเทศกัณฑ์นั้นก็ทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพ เจ้าของกัณฑ์มักประกวดกันในเรื่องการจัดเครื่องบูชา ดอกไม้ ธูปเทียน สำหรับถวายพระนั้นจัดเป็นชุดตามจำนวนพระคาถาในกัณฑ์ที่เป็นเจ้าของเทศน์มหาชาติเป็นการบำเพ็ญกุศลที่ครึกครื้นในรอบปี

สถานที่ที่จะมีการเทศน์ ชาวบ้านช่วยกันตกแต่งประดับด้วยต้นกล้วย ต้นอ้อยให้ดูเป็นป่าสมมุติ เหมือนกับว่าเป็นนิโครธาราม สถานที่พระพุทธเจ้าประทานเทศนา เรื่องมหาเวสสันดรชาดก นอกจากนั้นก็ประดับด้วยราชวัตรฉัตรธงอีกด้วยเวลาค่ำก็ตามประทีปโคมไฟ ส่วนน้ำที่ตั้งในปริมณฑลที่มีเทศน์มหาชาติ ถือกันว่าเป็นน้ำมนต์ปัดเสนียดจัญไร

เรื่องเทศน์มหาชาตินี้มีกล่าวในหนังสือ พระราชพิธีสิบสองเดือน พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕ ว่า เมื่อเจ้านายทรงผนวชจะฝึกหัดเทศน์มหาชาติจนได้เทศน์ถวายหน้าพระที่นั่ง (คือถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ทรงราชย์อยู่เวลานั้น) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า ฯ เมื่อทรงบรรพชาเป็นสามเณร ได้เทศน์สักกบรรพถวายพระชนกนาถและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ก็ได้เทศน์สักกบรรพถวาย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า ฯ เช่นเดียวกัน กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาศ (ต้นตระกูลนพวงศ์ ณ อยุธยา) พระราชโอรสใหญ่ในรัชกาลที่ ๔ และพระเจ้าพี่ยาเธอในรัชกาลที่ ๕ เป็นเจ้าของกัณฑ์ได้ทำกระจาดผูกเป็นรูปเรือสำเภาขึ้นที่หน้าพระที่นั่งพุทไธศวรรย์ ปากกว้าง ๕ วา ยาว ๑ เส้น มีของไทยทานต่าง ๆ แปลกตา มีนั่งร้านขายของเหมือนที่ลูกค้าเรือสำเภามีในสมัยนั้น และวางร้านสินค้าที่พื้นดินซึ่งตกแต่งให้เหมือนลูกคลื่น มีเต่า ปลานานาชนิดที่มีในทะเล ของที่ลงทุนไปแล้ว เจ้าภาษีอากรคิดทั้งสำเภาด้วยเงินประมาณ ๓๐๐ ชั่ง (๘๐ บาทเป็นหนึ่งชั่ง) ได้สั่งให้พระราชทานเงินหลวงตอบแทน เป็นงานครึกครื้น ผู้คนมาดูเบียดเสียดทั้งกลางวัน กลางคืน

ในพงศาวดารของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ก็ได้กล่าวถึงพระราชพิธีการเทศน์มหาชาติว่าในรัชกาลสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเทศน์มหาชาติแผ่พระราชกุศลถึงพระองค์เจ้าต่างกรมและข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายใน มีการถวายกระจาดบรรจุเครื่องกัณฑ์เทศน์ กระจาดสานด้วยไม้ไผ่ เป็นรูปคุ่ม ๆมีเป็นปีกยื่นออกไป ปากกระจาดทำเป็นกลีบๆ เหมือนกลีบบัวประดับด้วยกระดาษสีมักมีพู่ห้อย เจ้าจอกพระสนมเอกที่มีกำลังพอจะทำได้ ทำกระจาดใหญ่ถวายตามกัณฑ์ต่าง ๆ รวมสิบสามกระจาดตั้งกระจาดหน้ากำแพงพระมหาปราสาททราย ตลอดมาถึงหน้าโรงทองและโรงนาฬิกา (ปัจจุบันไม่มีสถานที่แล้ว) กระจาดคุณแว่นพระสนมเอกที่เรียกกันว่า คุณเสือแต่งทาวสเด็กผมจุกถวายพระเป็นสิทธิ์ขาดทีเดียว เป็นการใหญ่ในรัชกาลนั้น แต่จะเป็นปีใดค้นจดหมายเหตุไม่ได้

วัตถุประสงค์ของเทศน์มหาชาติ

๑. เป็นการอนุรักษ์ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามไว้

๒. เป็นการบำเพ็ญทานบารมี อันช่วยให้ตนและสังคมเป็นสุข

๓. เป็นการแสดงออกซึ่งความความกตัญญูกตเวที ต่อพระคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์

๔. เป็นการเชิดชูบูชาคารวะต่อรัตนกวีของชาติที่ได้รังสรรค์ผลงานอันเป็นวรรณคดีชิ้นเอกทางพระพุทธศาสนา

๕. เป็นการเฉลิมพระเกียรติต่อองค์พระประมุขของชาติ ตลอดทั้งพระบรมราชจักรีวงศ์ทุกพระองค์ ที่ได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่งคงถึงทุกวันนี้

อานิสงส์การฟังเทศน์มหาชาติ

การแสดงเทศนาเรื่องพระเวสสันดรชาดก ตามธรรมเนียมประเพณีที่เคยปฏิบัติกันคือมามีทั้งหมดพันพระคาถา พระโบราณาจารย์ได้แสดงถึงอานิสงส์การตั้งใจฟังเทศน์มหาชาติให้จบเพียงวันเดียวครบบริบูรณ์ทั้ง ๑๓ กัณฑ์ เป็นเหตุให้สำเร็จความปรารถนาทุกประการ ดังนี้

๑. เมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้ว จะได้พบพระศรีอาริย์พุทธเจ้าในอนาคต

๒. เมื่อดับขันธ์จะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์เสวยทิพยสมบัติอันมโหฬาร

๓. จักไม่ตกนรก เมื่อตายไปแล้ว

๔. เมื่อถึงพุทธกาลพระศรีอาริย์พุทธเจ้า เทพบุตร เทพธิดาจะได้จุติลงไปเกิดเป็นมนุษย์

๕. ครั้งได้ฟังพระธรรมเทศนา ก็จัดได้บรรลุมรรคผลนิพพานเป็นพระอริย-บุคคลในพระพุทธศาสนา

ประวัติความเป็นมา ของมหาชาติ และเทศน์มหาชาติ

อันเวสสันดรชาดกนี้ คัมภีร์ธัมมบทขุททกนิกายกล่าวว่าเป็นพุทธดำรัสที่สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสแก่ภิกษุสงฆ์ขีณาสพสองหมื่นและมวลหมู่พระประยูรญาติที่นิโครธารามมหาวิหาร ในนครกบิลพัสดุ์ ในคราวเสด็จโปรดพระเจ้าสุทโธทนะพุทธบิดาและพระวงศ์ศากยะ เพราะปรารภฝนโบกขรพรรษให้เป็นเหตุ จึงตรัสเวสสันดรชาดกในที่นี้

เวสสันดรชาตินี้เป็นเรื่องใหญ่ยืดยาว ท่านจึงจัดรวมไว้ในมหานิบาตชาดก รวมเรื่องใหญ่ ๑๐ เรื่อง ที่เรียกกันว่า ทศชาติ แต่อีก ๙ เรื่องเหตุใดจึงไม่เรียกว่ามหาชาติ คงเรียกแต่เวสสันดรชาดกเรื่องเดียวว่ามหาชาติ ข้อนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงษ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ โปรดประทานอธิบายว่า พุทธศาสนิกชนชาวไทยตลอดจนประเทศ

ใกล้เคียงนับถือกันมาแต่โบราณว่า เรื่องมหาเวสสันดรชาดก สำคัญกว่าชาดกอื่น ๆ ด้วยปรากฏบารมีของประโพธิสัตว์บริบูรณ์ในเรื่องมหาเวสสันดรชาดกทั้ง ๑๐ อย่าง คือ

๑. ทานบารมี ทรงบริจาคทรัพย์ ช้างม้า ราชรถ พระกุมารทั้งสองและพระมเหสี

๒. ศีลบารมี ทรงรักษาศีลอย่างเคร่งครัด ระหว่างทรงผนวชอยู่ ณ เขาวงกต

๓. เนกขัมมบารมี ทรงครองเพศบรรพชิตตลอดเวลาที่ประทับณ เขาวงกต

๔. ปัญญาบารมี ทรงบำเพ็ญภาวนามัยปัญญาตลอดเวลาที่ทรงผนวช

๕. วิริยบารมี ทรงปฏิบัติธรรมมิได้ย่อหย่อน

๖. สัจจบารมี ทรงลั่นพระวาจายกกุมารให้ชูชก เมื่อพระกุมารหลบหนีก็ทรงติดตามมาให้

๗. ขันติบารมี ทรงอดทนต่อความยากลำบากต่าง ๆ ขณะที่เดินทางมายังเขาวงกต และตลอดเวลาที่ประทับ ณ ที่นั่น แม้เมื่อทอดพระเนตรเห็นชูชกเฆี่ยนตีพระกุมารอย่างทารุณ พระองค์ก็ทรงข่มพระทัยไว้ได้

๘. เมตตาบารมี เมื่อพราหมณ์เมืองกลิงคราษฎร์มาทูลขอช้างปัจจัยนาค เพราะเมืองกลิงคราษฎร์ฝนแล้งก็ทรงเมตตาประทานให้และเมื่อชูชกมาทูลขอสองกุมารโดยอ้างว่าตนได้รับความลำบากต่าง ๆ พระองค์ก็ทรงเมตตาประทานให้ด้วย

๙. อุเบกขาบารมี เมื่อทรงเห็นสองกุมารถูกชูชกเฆี่ยนตีวิงวอนให้พระองค์ช่วยเหลือ พระองค์ก็ทรงบำเพ็ญอุเบกขา คือทรงวางเฉย เพราะทรงเห็นว่าได้ประทานเป็นสิทธิ์ขาดแก่ชูชกไปแล้ว

๑๐. อธิษฐานบารมี คือทรงตั้งมั่นที่จะบำเพ็ญบารมีเพื่อให้สำเร็จพรโพธิญาณเบื้องหน้า แม้จะมีอุปสรรคก็มิได้ทรงย่อท้อจนพระอินทร์ต้องประทานความช่วยเหลือต่าง ๆ เพราะตระหนักในน้ำพระทัยอันแน่วแน่ของพระองค์

เหตุที่เรียก **"มหาชาติ"** เพราะเป็นการประชุมลงแห่งบารมีครั้งยิ่งใหญ่ของพระบรมโพธิสัตว์ คำว่า **"บารมี"** หมายถึง การบำเพ็ญคุณธรรมที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จ คือพระโพธิญาณ บารมีพระโพธิสัตว์มีมากถึง ๓๐ ซึ่งเรียกว่า "บารมี ๓๐ ทัศน์" แบ่งเป็น ๓ ชั้น ดังนี้

๑. บารมีธรรมดา เป็นบารมีชั้นต้นเป็นขั้นเริ่มปฏิบัติ มีผิดบ้างถูกบ้าง บกพร่องบ้าง มี ๑๐

๒. อุปบารมี เป็นบารมีระดับกลาง คือขั้นแก้ไขจนการปฏิบัตินั้นถูกต้องมากขึ้น ใกล้ทางสำเร็จมากขึ้น มี ๑๐

๓. ปรมัตถบารมี เป็นบารมีชั้นสูงสุด คือ ขั้นบรรลุผลสมบูรณ์ คือเต็มเปี่ยมที่สุด มี ๑๐

ในทศชาติ หรือที่เรียกว่า **"พระเจ้าสิบชาติ"** ก่อนที่พระองค์จะอุบัติมาเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในจำนวนเก้าชาติ นับแต่พระเตมีย์ จนถึงพระวิธูรบัณฑิต ได้ทรงบำเพ็ญบารมีเฉพาะข้อใดข้อหนึ่ง ดังนี้

๑. พระเตมีย์ใบ้ ทรงบำเพ็ญเนกขัมมบารมี คือ การถือบวช

๒. พระมหาชนก ทรงบำเพ็ญวิริยบารมี คือ ความเพียร

๓. พระสุวรรณสาม ทรงบำเพ็ญเมตตาบารมี คือ ความเมตตา

๔. พระเนมิราช ทรงบำเพ็ญอธิษฐานบารมี คือ ความตั้งใจอันแน่วแน่

๕. พระมโหสถ ทรงบำเพ็ญปัญญาบารมี คือ ความรอบรู้

๖. พระภูริทัต ทรงบำเพ็ญศีลบารมี คือ การสำรวมกาย วาจา ใจ

๗. พระจันทกุมาร ทรงบำเพ็ญขันติบารมี คือ ความอดทน

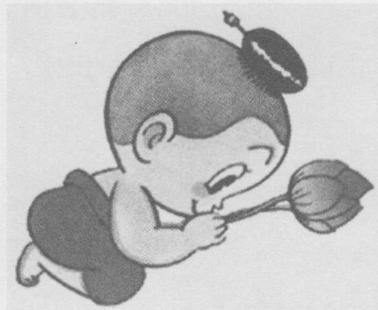
๘. พระนารทะ ทรงบำเพ็ญอุเบกขาบารมี คือ ความวางใจเป็นกลาง

๙. พระวิธูรบัณฑิต ทรงบำเพ็ญสัจจบารมี คือ การรักษาความสัตย์

ในจำนวนเก้าชาติดังกล่าว หาได้ครบทุกบารมีไม่ เพราะเหตุนี้ในจำนวนเก้าชาติท่านจึงไม่เรียกว่า มหาชาติ แต่ชาติสุดท้ายที่เสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร ทรงบำเพ็ญทานบารมี เป็นยอดนักเสียสละของโลก และยังบำเพ็ญบารมีอื่นๆ จนครบ ๑๐ จึงถือว่าบารมีทั้ง ๑๐ ประการนั้นประชุมสมบูรณ์ในชาตินี้ ท่านจึงเรียกชาตินี้ว่า "มหาชาติ" แปลว่าการประชุมลงแห่งบารมีครั้งยิ่งใหญ่

เครื่องกัณฑ์เทศน์

ของที่ใส่ในกระจาดเป็นเครื่องกัณฑ์ที่มีขนมต่าง ๆ อาหารแห้ง เช่น ข้าวสาร ปลาแห้ง เนื้อเค็ม และส้มสูกลูกไม้ตามแต่จะหาได้ มักมีกล้วยทั้งเครือ มะพร้าวทั้งทะลาย และอ้อยทั้งต้นตามคตินิยมที่ว่าเป็นของป่า ดังที่มีในป่าเขาวงกต

เครื่องกัณฑ์ที่ถือว่าถูกแบบแผน ปรากฏในเรื่อง **ประเพณีการเทศน์มหาชาติ** ของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ มีความตอนหนึ่งว่า

" เครื่องกัณฑ์นั้นมักมีเครื่องสรรพอาหาร ผลไม้กับวัตถุปัจจัยคือเงินตราเราดี ๆ นี่ และผ้าไตร อันนี้เป็นธรรมเนียมไม่ใคร่ขาด ที่มีเครื่องบริขารอื่นต่าง ๆ เพิ่มเติมอีกด้วยก็มีมาก บริขารสำหรับมหาชาติที่ถือว่าถูกแบบแผนนั้นมักจัดเป็นจตุปัจจัย คือ ผ้าไตรนั้นอนุโลมเป็นตัวจีวรปัจจัย สรรพอาหาร ผลไม้ อนุโลมในบิณฑบาตปัจจัย เสื่อสาด อาสนะ และไม้กวาด เลื่อย สิ่ว ขวาน อนุโลมในเสนาสนะปัจจัย ยาและเครื่องยาต่าง ๆ น้ำผึ้ง น้ำตาล อนุโลมในคิลานะปัจจัยบริขาร "

ส่วนวัตถุปัจจัยได้แก่เงิน เหรียญ เทียน ซึ่งปักบนเชิงรองพานตั้งไว้ หากมีผู้บริจาคธนบัตรก็ใช้ไม้เล็ก ๆคีบธนบัตรปักลงที่เทียนอีกทีหนึ่ง นอกจากนี้ก็ต้องจัดเตรียมเครื่องบูชากัณฑ์เทศน์ มีเทียนประจำกัณฑ์เล่มหนึ่งขนาดใหญ่ พอจุดได้ตลอดเทศน์จบกัณฑ์ปักไว้ข้างอาสนะสงฆ์ เมื่อพระขึ้นธรรมาสน์ เจ้าของกัณฑ์จะยกเครื่องกัณฑ์ขึ้นตั้งกราบพระผู้แสดงเทศนาแล้วจึงจุดเทียนประจำกัณฑ์นี้ เครื่องบูชาอื่น ๆ ที่เว้นไม่ได้ก็มีฉัตรรูปชายธง ธูปเทียนคาถาดอกไม้อย่างละพัน เท่าจำนวนคาคะที่ทั้งเรือมีจำนวนหนึ่งพันคาถา มีผ้าเขียนภาพระบายสีหรือปักด้วยไหมเป็นรูปภาพประจำกัณฑ์ทั้ง ๑๓ กัณฑ์ ที่เรียกว่า "ผ้าพระบฏ " หรือ " ภาพระบฏ " มีพานหมากหรือขันหมากพลูไว้ถวายพระด้วย พานหมากหรือขันใส่หมารนี้ บางแห่งประดับประดาสวยงาม เรียกว่า " หมากพนม " คือ เอาพานแว่นฟ้า ๒ ชั้น ใส่หมากพลูจัดเป็นรูปพุ่มประดับด้วยฟักทอง มะละกอ เครื่องสดแกะสลัก ประดับด้วยดอกไม้สดก็มี สำหรับเทียนคาถาพันหนึ่งนั้น จะแบ่งปักบนปากขันสาคารทำน้ำมนต์เท่าจำนวนคาถาของแต่ละกัณฑ์มหาชาติทั้ง ๑๓ กัณฑ์ มีจำนวนคาถาตามลำดับคือ

๑. กัณฑ์ทศพร	๑๙	คาถา
๒. กัณฑ์หิมพานต์	๑๓๔	คาถา
๓. กัณฑ์ทานกัณฑ์	๒๐๙	คาถา
๔. กัณฑ์วนประเวศน์	๕๗	คาถา
๕. กัณฑ์ชูชก	๗๙	คาถา
๖. กัณฑ์จุลพน	๓๕	คาถา
๗. กัณฑ์มหาพน	๘๐	คาถา
๘. กัณฑ์กุมาร	๑๐๑	คาถา
๙. กัณฑ์มัทรี	๙๐	คาถา
๑๐. กัณฑ์สักกบรรพ	๔๓	คาถา
๑๑. กัณฑ์มหาราช	๖๙	คาถา
๑๒. กัณฑ์ฉกษัตริย์	๓๖	คาถา
๑๓. กัณฑ์นครกัณฑ์	๔๘	คาถา

ถ้าพระสงฆ์จะเทศน์ทศพร ก็จุดเทียนคาถา ๑๙ เล่ม กัณฑ์หิมพานต์ ก็จุดเทียนคาถา ๑๓๔ เล่ม ฯลฯ ดังนั้นจะต้องรู้ว่ากัณฑ์ไหนมีคาถาเท่าไร และต้องให้เจ้าภาพหรือเจ้าของกัณฑ์เทศน์มหาชาติได้จุดเทียนคาถาเท่ากับจำนวนของกัณฑ์นั้น

การบรรเลงปี่พาทย์ในการเทศน์มหาชาติ

โดย...มนตรี ตราโมท

การบรรเลงปี่พาทย์ในงานเทศน์มหาชาตินี้ นอกจากการโหมโรงอันเป็นประเพณีที่ไม่ว่างานชนิดใดจะต้องมีแล้ว ยังต้องบรรเลงในเวลาพระขึ้นธรรมาสน์และพระเทศน์จบเรียงลำดับไปทุก ๆ กัณฑ์

ด้วยประเพณีบรรเลงปี่พาทย์เรียงลำดับประจำกัณฑ์เทศน์มหาชาตินี้น่าจะมีมาแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาและอาจจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการแต่งมหาชาติคำหลวงในสมัยรัชกาลสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมก็ได้

ดังโคลงบาท ๓ ของผู้มีนาม "รัตน" ว่า "บทหนึ่งประโคมคำ คำหนึ่ง นับนา" กับจดหมายเหตุที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้า ฯ ให้มีการเทศน์มหาชาติและที่พระบรมวงศานุวงศ์เป็นเจ้าของกัณฑ์นั้นมีความตอนหนึ่งกล่าวว่า

ครั้นจบลงกัณฑ์ใด ก็ศรัทธาสมโภชบูชา เสียงก้องโกลาหล มโหรี ปี่พาทย์ กลองแขกแตรสังข์ทั้งพระคาถาพันและเรียงกัณฑ์ "

ดังกล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าถ้าเป็นพระราชพิธีหลวงจะมีเครื่องประโคมจนถึงแตรสังข์ อันถือเป็นเครื่องประโคมอย่างสูงด้วยประเพณีประโคมอย่างนี้เข้าใจว่าคงจะได้สืบต่อแบบแผนมาจากกรุงศรีอยุธยา หาใช่เป็นของที่ทรงคิดขึ้นใหม่ในรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ไม่

เพลงที่ปี่พาทย์บรรเลงประกอบเทศน์มหาชาตินั้น โบราณาจารย์ได้กำหนดเพลงสำหรับบรรเลงไว้โดยเฉพาะ ซึ่งล้วนเป็นเพลงหน้าพาทย์ที่เหมาะสมทั้งสิ้น

(หน้าพาทย์ เป็นศัพท์เฉพาะของดุริยางค์ไทย หมายถึงเพลงที่บรรเลงประกอบกิริยาเคลื่อนไหวของบุคคลและธรรมชาติ เช่น นั่ง นอน ยืน เดิน โลกธาตุเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นและสูญไป เป็นต้น)

ชั้นแรกเมื่อเจ้าภาพ (หรือเจ้าของกัณฑ์) จุดเทียนประจำกัณฑ์ซึ่งเป็นสัญญาณแทนนิมนต์พระธรรมกถึกขึ้นเทศน์ ปี่พาทย์ก็จะบรรเลงเพลงสาธุการ ประกอบกริยาน้อมสมัสการ พระรัตนตรัยไปจนถึงพระธรรมกถึกองค์นั้นขึ้นนั่งบนธรรมาสน์เรียบร้อยแล้ว จึงหยุดการบรรเลง เวลาพระขึ้นธรรมาสน์นี้ใช้เพลงสาธุการเหมือนกันหมดไม่ว่าเทศน์กัณฑ์ไหน หรือเทศน์เรื่องอะไร ต่อเมื่อเวลาพระเทศน์จบแล้วเพลงหน้าพาทย์ที่ปี่พาทย์บรรเลงจึงจะแยกย้ายไปต่าง ๆ ตามท้องเรื่องเทศนาในกัณฑ์ที่จบลง ซึ่งมีแบบแผนวางไว้แต่โบราณดังนี้

๑. จบกัณฑ์ทศพร	บรรเลงเพลงสาธุการ
๒. จบกัณฑ์หิมพานต์	บรรเลงพลงตวงพระธาตุ
๓. จบกัณฑ์ทานกัณฑ์	บรรเลงเพลงพญาโศก
๔. จบกัณฑ์วนประเวศน์	บรรเลงเพลงพญาเดิน
๕. จบกัณฑ์ชูชก	บรรเลงเพลงเซ่นเหล้าหรือค้างคาวกินกล้วย
๖. จบกัณฑ์จุลพน	บรรเลงเพลงรัวสาลา หรือใช้เพลงคุกพาทย์แทนก็ได้
๗. จบกัณฑ์มหาพน	บรรเลงเพลงเชิดกลอง
๘. จบกัณฑ์กุมาร	บรรเลงเพลงเชิดฉิ่งโอด คือเพลงเชิดฉิ่งสลับโอด
๙. จบกัณฑ์มัทรี	บรรเลงเพลงทยอยโอด คือเพลงโอดกับเพลงทยอย

๑๐. จบกัณฑ์สักกบรรพ บรรเลงเพลงเหาะ บางทีใช้เพลงกลมหรือกระบองกัน

๑๑. จบกัณฑ์มหาราช บรรเลงเพลงกราวนอกบางทีใช้เพลงทำขวัญ

๑๒. จบกัณฑ์ฉกษัตริย์ บรรเลงเพลงตระนอน

๑๓. จบกัณฑ์นครกัณฑ์ บรรเลงเพลงกลองโยน แล้วเชิดเพลงกลองโยน

ถ้าหากการเทศน์สิ้นสุดงาน มิได้มีเทศน์อริยสัจหรืองานอื่นต่อ ปี่พาทย์จะบรรเลงเพลงกราวรำต่อกับเพลงเชิดต่อไปเลย เป็นการอนุโมทนาแก่ผู้ที่มาร่วมในการกุศลและพระภิกษุสงฆ์สวดยถาสัพพีแสดงว่าหมดงาน

การที่โบราณาจารย์วางแบบแผนไว้เช่นนี้ เป็นการเหมาะสมยิ่ง เพราะสามารถทำให้ในกัณฑ์นั้น ๆ ได้ถูกต้อง จากลีลาของปี่พาทย์จะได้ร่วมนมัสการอนุโมทนาบุญ อีกประการหนึ่งผู้เป็นเจ้าของกัณฑ์บางกัณฑ์เมื่อได้ยินก็สามารถรู้ว่าจบกัณฑ์ใดแล้ว หากใกล้เคียงกัณฑ์ของตน

จะได้รีบจัดแจ้งจตุปัจจัยที่จะถวายเป็นเครื่องกัณฑ์พร้อมเตรียมตัวไปฟังพระธรรมเทศนาในกัณฑ์ของตนได้ทันการ

พระธรรมคุณาภรณ์ (หลวงพ่อไพบูลย์)

อดีตเจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี

อดีตเจ้าอาวาสวัดไชยชุมพลชนะสงคราม พระอารามหลวง

ผู้ริเริ่มให้มีการเทศน์มหาชาติ ณ วัดไชยชุมพลชนะสงคราม

สถิติกัปปิยภัณฑ์กัณฑ์เทศน์มหาชาติ

งานปิดทองรูปหล่อหลวงพ่อวัดใต้ ๔ ปี ย้อนหลัง

ที่	ชื่อกัณฑ์	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๕๓
๑	ทศพร	๑๐๒,๐๐	๒๐๐,๖๒๖	๓๐๒,๒๖๐	๓๒๙,๒๙๘
๒	หิมพานต์	๔๕,๙๐๐	๕๔,๒๘๐	๕๕,๙๓๐	๖๐,๑๙๕
๓	ทานกัณฑ์	๖๑,๐๐๐	๑๐๑,๐๐๐	๙๓,๐๐๐	๘๑,๖๔๕
๔	วนประเวศน์	๓๑,๔๑๐	๕๑,๐๖๒	๖๖,๒๕๙	๕๖,๑๓๐
๕	ชูชก	๓๙,๑๕๐	๓๘,๘๓๖	๔๓,๐๕๐	๓๖,๐๕๐
๖	คาถาพัน (บั้นต้น)	๔๖,๑๑๐	๔๒,๔๔๐	๓๑,๑๕๙	๓๒,๕๑๐
๗	จุลพน	๒๔,๙๐๑	๓๐,๓๑๐	๒๘,๙๗๖	๒๕,๕๑๐
๘	มหาพน	๒๔,๑๒๐	๓๑,๐๘๔	๓๕,๖๕๐	๒๑,๗๕๐
๙	กุมาร	๒๖,๐๐๐	๓๓,๓๓๓	๒๘,๒๙๙	๒๘,๓๓๐
๑๐	มัทรี	๔๕,๖๘๐	๔๓,๐๘๐	๔๕,๗๑๙	๕๒,๑๓๕
๑๑	คาถาพัน (บั้นปลาย)	๕๗,๔๐๐	๓๓,๕๕๐	๓๗,๔๐๐	๓๐,๑๓๐
๑๒	สักบรรพ	๔๑,๒๔๕	๗๑,๗๐๐	๘๐,๒๐๐	๗๗,๗๗๗
๑๓	มหาราช	๔๕,๐๐๐	๔๐,๕๙๙	๔๑,๐๕๑	๕๒,๒๕๕
๑๔	ฉกษัตริย์	๓๑,๖๗๐	๕๐,๒๓๒	๔๒,๙๒๘	๔๖,๖๒๐
๑๕	นครกัณฑ์	๑๑๗,๕๓๙	๙๐,๐๐๐	๗๕,๐๐๐	๗๕,๐๐๐
	รวม	**๗๓๙,๑๒๕**	**๙๑๒,๑๓๒**	**๑,๐๐๖,๘๘๑**	**๑,๐๐๕,๓๓๕**

รายนามเจ้าของกัณฑ์เทศน์มหาชาติ (ฝ่ายพระสงฆ์)

งานปิดทองรูปหล่อหลวงพ่อวัดใต้ ๔ – ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔

ที่	กัณฑ์	วันที่	เวลา	รายนามเจ้าภาพ
๑	ทศพร	๔	๐๘.๐๐ น.	พระราชวิสุทธิเมธี, พระภีร์ อินฺทวํโส
๒	หิมพานต์	๔	๐๙.๓๐ น.	พระครูกาญจนชัยสิทธิ์
๓	ทานกัณฑ์	๔	๑๐.๓๐ น.	พระครูศรีกิตติสุนทร (พระมหาวีระ)
๔	วนประเวศน์	๔	๑๒.๓๐ น.	พระครูกาญจนสุตาภรณ์, พระมหาไพรัช, พระมหาบุญเรือง
๕	ชูชก	๔	๑๓.๓๐ น.	พระนา วิปุโล, พระวรพล ขนฺติพโล
๖	คาถาพัน(ต้น)	๕	๐๘.๐๐ น.	พระมหาจีรพันธ์, พระมหาสมควร, พระนิยม พระเมธาสิทธิ์, พระทวี
๗	จุลพน	๕	๐๙.๓๐ น.	พระครูกาญจนชัยโสภณ, พระวันชัย วชิโร พระคมสันต์ ญาณิโก, พระชาย สุชโย
๘	มหาพน	๕	๑๐.๓๐ น.	คณะพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียน จ.กาญจนบุรี, พระปิ่นเพชร พระสหจร, พระมหาสมศักดิ์
๙	กุมาร	๕	๑๒.๓๐ น.	พระมหาวรรณวัฒน์, พระพิสิษฐ์, พระเมธี พระรหัสชัย,
๑๐	มัทรี	๕	๑๓.๓๐ น.	พระครูปริยัติชัยกาญจน์(ดำ), พระมหาบุญโชค, คณะศิษย์วัดใต้ใน กทม.
๑๑	คาถาพัน (ปลาย)	๖	๐๘.๐๐ น.	พระหิรัญชัย, พระบุญ, พระชานนท์, พระอนุรัตน์
๑๒	สักบรรพ	๖	๐๙.๓๐ น.	พระมหาศิริ, พระโจ้, พระโกสินทร์, พระจำรัส
๑๓	มหาราช	๖	๑๐.๓๐ น.	พระมหาบุญรอด มหาวีโร, พระมานิตย์, พระประสิทธ์, คณะสามเณรวัดใต้ทุกรูป, พระครูปลัดเพลิน วัดลาดขาม, หลวงพ่อโชคดี
๑๔	ฉกษัตริย์	๖	๑๒.๓๐ น.	พระครูศรีกาญจนกิตติ, พระบรรเจิด;พระเรียน พระประเสริฐ
๑๕	นครกัณฑ์	๖	๑๓.๓๐ น.	พระครูกิตติชัยกาญจน์, พระสมยศ

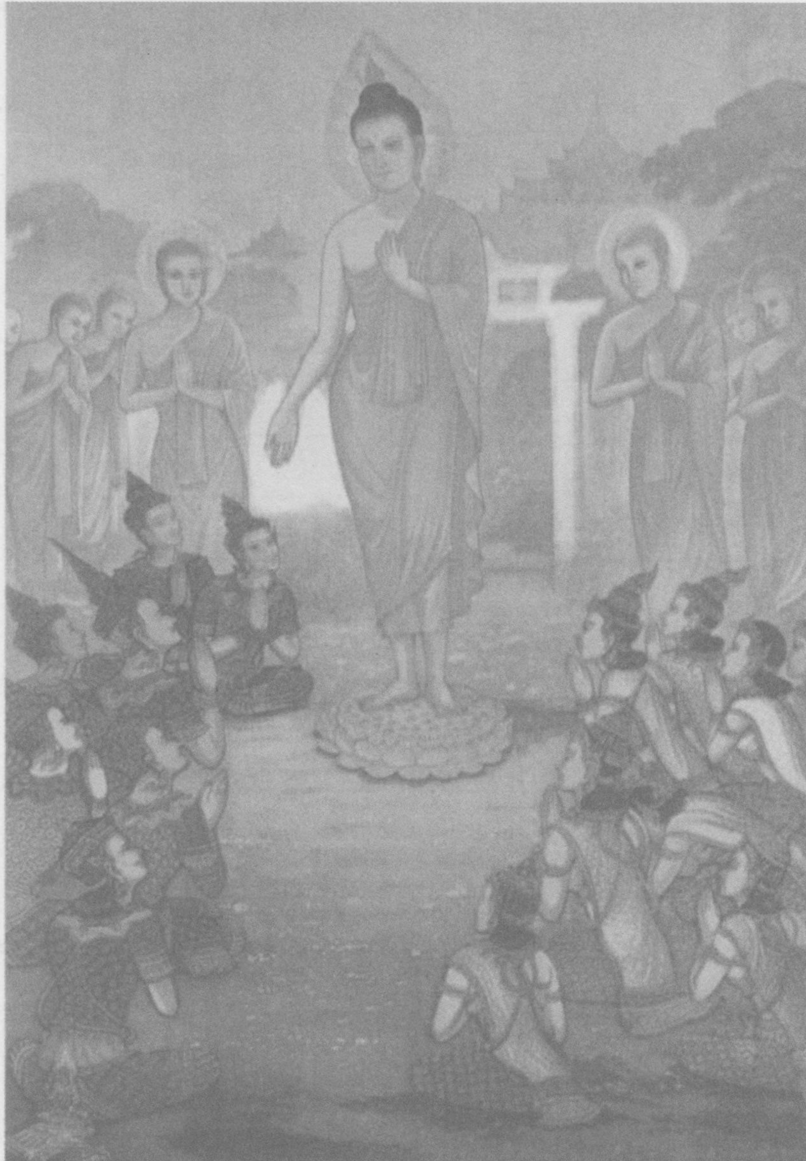
รายนามเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์มหาชาติ (ฝ่ายฆราวาส)
งานปิดทองรูปหล่อหลวงพ่อวัดใต้ จ. กาญจนบุรี
๔ - ๕ - ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔

ที่	กัณฑ์	วันที่	เวลา	รายนามเจ้าภาพ (ฝ่ายฆราวาส)
๑	ทศพร	๔	๐๘.๐๐ น.	คุณสุวรีย์ งามชาติ, น.อ.องอาจ คุณสมทรง งามชาติ, แม่ชีบรรจง จันทนะโสต, รพ.กาญจนบุรีเมโมเรียล, คุณยิ้ม พุ่มน้อย, ผอ.สมบัติ อำนวย, คุณสาคร แม้นเดช, อ.ปรีชา ประธานภากร, อ.สวัสดิ์ โตแก้ว, ผอ.ชัยวัฒน์ อ.บุปผา คำอินทร์, อ.ธเนศร์ เสนาะเมือง, คุณศิรมณี ปฐมเพทาย คุณแสวง อาจปักษา, พ.ท.วิจิตร แสงพวง, ร.ต.ณรงค์ แสงสุริยงค์, ชมรมข้าราชการบำนาญและผู้อาวุโสจังหวัดกาญจนบุรี, คุณธันยมัย จีรวรานนท์
๒	หิมพานต์	๔	๐๙.๓๐ น.	คุณป้าอบ - คุณลุงแย้ม นิลโต และลูกหลาน ตระกูลนิลโต จ.สมุทรปราการ, คุณสมควร เอื้อสุขนุกุล, คุณกิมไน้ สิริพฤกษา, คุณพัชรี แต้มทอง, อ.ลำไย สิริเวชชะพันธ์, ผอ.ศิวาภรณ์ ชัชวาลานนท์, ร.ต.ต.(หญิง) สุดา พรหมสมัคร, ร้านทองมณีกาญจน์ คุณเจริญ วงศ์ติ่ง, ธนาคารกรุงไทย สาขาแสงชูโต, คุณชัชวาลย์ บุญสด ธนาคารกรุงไทย สาขาสามขุก, คุณปราณี (ร้านโพลา), คุณวลี เหลืองไพบูลย์, ร.ต.สำเริง โพธิ์ทองคำ, คุณวัลย์วลัย-รศ.กันยา กาญจนบุรานนท์, ร.พ.เจ้าคุณไพบูลย์, ชมรมผู้สูงอายุ ร.พ.พหลฯ,
๓	ทานกัณฑ์	๔	๑๐.๓๐ น.	แม่สุรินทร์ ด้วงปลี และญาติ, คุณอรุณ ตันมันทอง, คุณทัศนีย์ ปัญญาโรจน์, คณะธรรมสถานปารมิตาธรรม กทม., พรสวรรค์การพิมพ์, คุณศรีเพ็ญ ธีรวิวัฒน์ และลูกๆ, อ.จิรารัตน์ เบญจหิรัญศักดิ์, อ.นีรนารถ โรจน์รัตนพล, คุณแม่สุดใจ รักกาญจนันท์ และลูกๆ, คุณรณชัย คุณณิชกานต์ วณิโชภาส, ตระกูลจงสกุลและดวงจันทร์, คุณนัยรัตน์ เอี่ยมศิลป์, กลุ่มธรรมบันเทิง, คุณอัมพร กิตติวิรยานนท์ คุณธนากร คุณศิชาพัฒน์ คุณภัทรีพันธ์ ศรีสุทธิภัทรกาญจน์, พ.อ.ชวลิต คุณกรุณา พงษ์พิทักษ์, คุณจำเรียง บุญประเทือง,
๔	วนประเวศน์	๔	๑๒.๓๐ น.	คุณสุทิน อุดมสุข, คณะครู - นักเรียนโรงเรียนกาญจนานุเคราะห์, คุณนิชาภา สิทธา, คุณสุปราณี บุญยืน, คุณปทิตตา บุญยืน, คุณรัฏฐภรณ์ ตั้งธนพานิช, คุณนภัสนันท์ อ่ำอ่อน, คณะครู-นักเรียนโรงเรียนถาวรวิทยา, คุณภัทรบดินทร์ ตั้งเสถียรพันธ์, คุณเลิศชัย เสถียรรุจิกานนท์
๕	ชูชก	๔	๑๓.๓๐ น	คุณอารีย์ มุขอ่อน, ลิ่มย่งเส็งค้าของเก่า, คุณชอบ มังกระโรทัย, คุณทิวา - คุณเสน่ห์ รุ่งมณี, คุณมานัส รุ่งแจ้ง, คณะรักษาอุโบสถศีลวัดใต้, ห้างทองสมชัย, ร้านสมพร, น.ส.เชี้ยม ยังดี, คุณบุญยืน ถนอมวงษ์, คุณสุวรรณ (เตาปูน ๓) คุณอรพิน ไสยะหุต

๖	คาถาพัน (บั้นต้น)	๕	๐๘.๐๐ น.	ครอบครัวนำประเสริฐ, อ.สุรพงษ์ พรหมกลัด, ผู้ใหญ่ประเสริฐ เปาประดิษฐ์, โรงเรียนอนุบาลกาญจนบุรี, ร้านแจ๋วโภชนา, เปรมศักดิ์ทัวร์ คุณลิขิต คูหา, คุณลำเจียก - เสงี่ยม ร่มเย็นใจ, คณะครู-นักเรียนโรงเรียนเทศบาล ๔, คณะครู-นักเรียนโรงเรียนเทศบาล ๕
๗	จุลพน	๕	๐๙.๓๐ น.	ตระกูลอินทรักษ์, คุณบุญเนื่อง นาคราช, คุณนิภารัตน์ ด่านปาน, คุณพินิจ วัฒนะแย้ม, คุณอนัญญา วัฒนะแย้ม, สาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรี, วิทยาลัยอาชีวศึกษากาญจนบุรี, คุณบุญเลิศ ก้านเหลือง, คุณเสวย ธนพิสุทธิ์พร และคณะ, คณะครู-นักเรียนโรงเรียนเทศบาล ๑
๘	มหาพน	๕	๑๐.๓๐ น.	คุณมาลัย สิตไทย, คุณเภาพรรณ ถาวรณ์, ร.ต.ต.อุดม คุณสายบัว วินโกเมนทร์, ครอบครัวจิตตปรัชญากุล, ร้านฮั่วเฮงกาญจนบุรี แม่ชีบัวคลี่ ภู่ทอง, คุณโยมยุพิน สมรูป, คณะครู-นักเรียนโรงเรียนเทศบาล ๓, คณะครู-นักเรียนโรงเรียนชัยจิตวิทยา
๙	กุมาร	๕	๑๒.๓๐ น.	คุณวิทยา สาระศาลิน และชาวบ้านเขากรวด, ครอบครัวร่มไพรงาม, ครอบครัวตั้งสมชัย, ครอบครัวจันทร์ศิริ, ครอบครัวหรือโอภาส ครอบครัวเพิ่มผล, ครอบครัวมะลิผล, ครอบครัวเชี่ยงคิ้ว, ครอบครัวศิริสุวรรณ, ครอบครัวเชียงทอง, ครอบครัวสุตภวา, เทศบาลเมืองกาญจนฯ ครอบครัวชูพงศ์-ชมภูษา, คณะสภากาแฟชุกโดน, คณะครู-นักเรียนโรงเรียนเทศบาล ๒, คณะครู-นักเรียนโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ
๑๐	มัทรี	๕	๑๓.๓๐ น.	คุณเสงี่ยม บุญเลียบ, คุณสุทธิพล - อ.วาสนา หลงสมบูรณ์, คุณอรวรรณ สมบัติ, ร้านอาหารครัวชุกโดน, ร้านอาหารครัวต้นแม่กลอง, คุณเสาวลักษณ์ เหมือนปอง, คุณกมลพร วงศ์น้อย, คุณห่อ ช่างทำ, คุณกรรณิกา - คุณศรีนุช น.ส.เบญจา ศรีสรรค์, คุณแม่จ่าง - คุณบำเพ็ญ - อรุณศรี รัตนากร, คณะครู-นักเรียนวิทยาลัยเทคนิคกาญจนบุรี, คณะครู-นักเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษากาญจนบุรี
๑๑	คาถาพัน (บั้นปลาย)	๖	๐๘.๐๐ น.	คุณภัทรดิส - คุณอารีย์ - คุณโอบอ้อม เขมจันทรากุล, คุณสุณีรัตน์ ธีระวิวัฒน์, คุณนิราญ จันทรขันตี และครอบครัวจันทรขันตี คุณสุภาพร - คุณศรีนวล และ จ.ส.อ.พันศักดิ์ ศรีสันต์, คุณปรีดา และครอบครัวตระกูลถวิลประวัติ, คณะครู-นักเรียนโรงเรียนเทพมงคลรังษี
๑๒	สักบรรพ	๖	๐๙.๓๐ น.	ผอ.ดำรงรัตน์ เชื้อรุ่ง และคณะครูโรงเรียนอนุบาลวัดไชยชุมพลชนะสงคราม, พ.อ.ฐานวิญญ์ - ภรัณยา เหลืองภาณุวัฒน์ และครอบครัว, คุณทองเปลว - วิไล สามนปาล
๑๓	มหาราช	๖	๑๐.๓๐ น.	คุณสุเนตรา จองกา, คุณมนัส มนัสปิยะเลิศ (ห้างทองทรัพย์ทวี), คุณวณิชย์ กนกวรกาญจน์ (ร้านบ๊อก เฟอร์นิชชิ่ง))
๑๔	ฉกษัตริย์	๖	๑๒.๓๐ น.	ป้าหงำ คชสิทธิ์, คุณปราณี ร่มโพธิ์เย็น, คุณทองคำ สำเนียงหวาน, คุณกำจัด พันธ์ยิ้ม, คุณนิธิศ คุณภัทรวดี ฐิติธนิต ร้านอักษรภัณฑ์ คุณเอี้ยง ดอกเรียง, คุณเสมอ พุ่มกระโทก, คุณชโลม ฉิมเพชร, คุณแม่ทุเรียน น้ำใจดี
๑๕	นครกัณฑ์	๖	๑๓.๓๐ น.	คณะกาชาดจังหวัดกาญจนบุรี, คุณเทอดศักดิ์ คุณวิมาลา กรรณสูตร, พ.ต.ประเจียด - คุณสมนึก ชัยพิพัฒน์, คุณสมชัย คุณเสมอ ชำพาลี คุณจันทิภา โสมินทุ, แม่อบ ปิ่นตุรงค์ และลูกๆ, คุณอำพัน นุ่มวัฒนา, คณะครูพี่เลี้ยงศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์วัดใต้,

รายนามพระธรรมกถึกแสดงพระธรรมเทศนา
เทศน์มหาชาติ ประจำปี ๒๕๕๔

ที่	กัณฑ์	วันที่	เวลา	องค์พระธรรมถึก	วัด
๑	ทศพร	๔	๐๘.๐๐	พระครูศรีกาญจนกิตติ	ไชยชุมพล ฯ
๒	หิมพานต์	๔	๐๙.๓๐	พระมหาสม สุทฺธิปภาโส	หลักสี่ กทม.
๓	ทานกัณฑ์	๔	๑๐.๓๐	พระราชวิสุทธิดิลก	วัดสามพระยา กทม.
๔	วนประเวศน์	๔	๑๒.๓๐	พระมหาสิน ฐิตเมโธ	หลักสี่ กทม.
๕	ชูชก	๔	๑๓.๓๐	พระมหาโสภณ สุธีโร	บางรักใหญ่ นนทบุรี
๖	คาถาพัน (บั้นต้น)	๕	๐๘.๐๐	พระมหาบุญโชค ป.ธ.๘	ไชยชุมพล ฯ
๗	จุลพน	๕	๐๙.๐๐	พระมหาสิน ฐิตเมโธ	หลักสี่ กทม.
๘	มหาพน	๕	๑๐.๐๐	พระราชวิสุทธิดิลก	วัดสามพระยา กทม.
๙	กุมาร	๕	๑๒.๐๐	พระมหาสม สุทฺธิปภาโส	หลักสี่ กทม.
๑๐	มัทรี	๕	๑๓.๐๐	พระราชวิสุทธิดิลก	วัดสามพระยา กทม.
๑๑	คาถาพัน (บั้นปลาย)	๖	๐๘.๐๐	พระมหานนทชัย ป.ธ.๘	ไชยชุมพลฯ
๑๒	สักบรรพ	๖	๐๙.๐๐	พระราชวิสุทธิดิลก	วัดสามพระยา กทม.
๑๓	มหาราช	๖	๑๐.๐๐	พระมหาสม สุทฺธิปภาโส	หลักสี่ กทม.
๑๔	ฉกษัตริย์	๖	๑๒.๐๐	พระมหาสิน ฐิตเมโธ	หลักสี่ กทม.
๑๕	นครกัณฑ์	๖	๑๓.๐๐	พระราชวิสุทธิดิลก	วัดสามพระยา กทม.

ปฐมเหตุมหาเวสสันดรชาดก

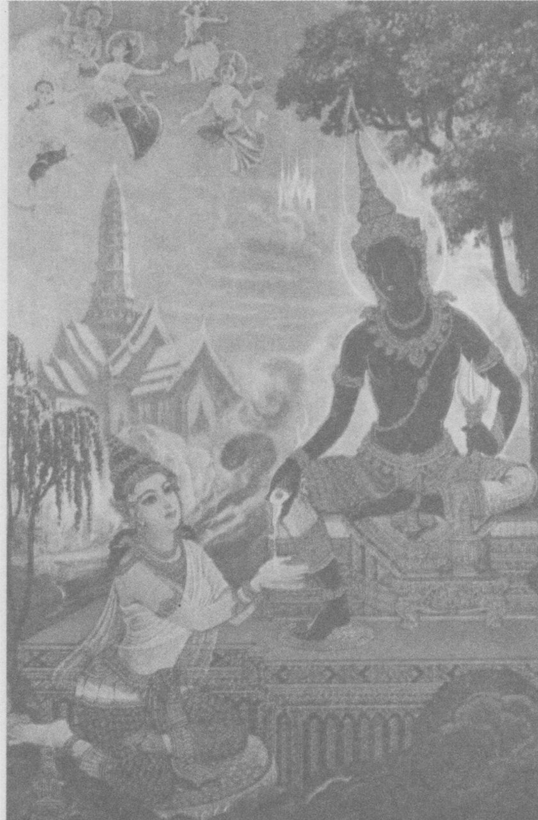
พระพุทธเจ้า ทรงแสดง "มหาเวสสันดรชาดก" เพื่อโปรดพุทธบิดาและพระญาติศากยะ ณ นิโครธารามวิหาร เมืองกบิลพัสดุ์ ในคราวที่พระองค์ได้เสด็จมาโปรดพุทธบิดา ในพรรษาที่ ๑๕

การแสดงมหาเวสสันดรชาดกนั้น คือการแสดงอดีตชาติของพระองค์ ซึ่งถือว่าเป็นชาติที่สำคัญมาก เป็นชาติสุดท้ายก่อนจะมาเกิดเป็นพระพุทธเจ้าในชาตินี้ จึงเป็นที่มาของคำว่า **"มหาชาติ"**

กัณฑ์ที่ ๑ ทศพร

ความย่อกัณฑ์ที่ ๑ "กัณฑ์ทศพร"

ครั้งเมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จ ณ กรุงกบิลพัสดุ์ พระบรมวงศานุวงศ์ศากยราช ทราบว่าพระพุทธ-เจ้าเสด็จมาถึง ทุกพระองค์มีความปราโมทย์ยินดี ตรัสสั่งให้ตกแต่งนิโครธารามมหาวิหาร แล้วต่างถือเครื่องสักการะบูชา อัญเชิญเสด็จสมเด็จพระสัมมา สัมพุทธเจ้า มาประทับ ณ วิหารนั้น พระพุทธองค์เสด็จประทับเหนือบวรพุทธอาสน์ ส่วน พระบรมญาติผู้ใหญ่ทั้งหลายพากันมีพระดำริในพระทัยว่า สมเด็จพระสิทธัตถะ มีพระบวรวิลาสสดใสงามบริสุทธิ์ มีพระชนมายุคราวบุตรและนัดดา เราจะอภิวาทน์วันทนาดูไม่สมควร จึงชวนกันประทับอยู่เบื้องหลังให้พระราชกุมารหนุ่มๆ ประทับอยู่เบื้องหน้า ถวายอภิวาทน์วันทนา

สมเด็จพระบรมศาสดาทรงทราบพระอัชฌาสัยหฤทัยพระบรมญาตีที่ทรงมีมานะถือพระองค์ พระองค์จึงทรงเข้าสู่ฌานสี่มีอภิญญาณ์เป็นที่ตั้ง เสด็จเหาะตรงขึ้นสู่นภากาศ เปล่งพระฉันพรรณรังสิโยภาส คือ แสงสว่าง เป็นพระรัศมี ๖ ประการ มี

๑. นีละ เขียวเหมือนดอกอัญชัน

๒. ปิตะ เหลืองเหมือนหรดาลทอง (หรดาลทองเป็นแร่ธาตุชนิดหนึ่งสีเหลือง ใช้เขียนลายรดน้ำ, สมุดดำ เป็นต้น)

๓. โลหิตะ แดงเหมือนตะวันอ่อน

๔. โอทาตะ ขาวเหมือนแผ่นเงิน

๕. มัญเชฏฐะ สีหงสบาท (สีเท้าหงส์), เหมือนดอกเซ่งหรือหงอนไก่ (สีแดงปนเหลือง หรือสีแสด)

๖. ปภัสสร เลื่อมพรายเหมือนแก้วผลึก

ลำดับนั้น สมเด็จพระเจ้าสุทโธทนะพุทธบิดาทอดพระเนตรเห็นมหัศจรรย์เช่นนั้นก็ยกพระกรอภิวันทน์สรรเสริญพุทธคุณ เหล่าศากยราชสิ้นทุกพระองค์ก็พร้อมกันอภิวาทน์วันทนา สมเด็จพระบรมศาสดาได้เสด็จลงจากนภากาศประทับเหนือบรมพุทธอาสน์ ทันใดนั้นได้บังเกิดฝนโบกขรพรรษตกมาจากอากาศลงในท่ามกลางที่ประชุมนั้น สีน้ำนั้นแดงใสบริสุทธิ์ มีคุณลักษณะพิเศษ คือ หากผู้ใดปรารถนามิให้ตกต้องร่างกายแล้วฝนนี้ก็จะไม่เปียกชุ่มร่างกายเลยแม้แต่น้อย

พระบรมวงศาศากยราชทอดพระเนตรเห็นเช่นนั้นก็พากันทรงปรีดาปราโมทย์ออก พระโอษฐ์ตรัสว่ามหัศจรรย์ในครั้งนี้ไม่เคยเห็นมาแต่ก่อน คงจะเป็นด้วยพุทธานุภาพของ พระบรมศาสดาบันดาลเป็นแน่แท้ ตรัสแล้วน้อมพระเศียรเกล้าถวายบังคมลา

ฝ่ายพระอรหันต์สาวกทั้งสองหมื่นก็ชื่นชมยินดีสั่งสนทนากันว่าไม่เคยเห็นฝนโบกขรพรรษมาก่อนเลย สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมาสู่ที่ประชุมนั้นได้ทราบความแล้วมีพุทธฎีกาว่าฝนสวรรค์โบกขรพรรษาที่ตกลงมาในที่ประชุมพระบรมญาติอย่างนี้ เคยมีมาแล้วแต่กาลก่อน พระอรหันต์ทั้งหลายทูลอาราธนาให้พระองค์ตรัสเทศนา พระพุทธองค์จึงเทศนาว่า

ในสมัยพระวิปัสสีสัมมาสัมพุทธเจ้าได้มาอุบัติในโลกยังมีกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่าพระเจ้าพันธุมราช ครองเมืองพันธุมดี ทรงมีพระธิดาสองพระองค์ . วันหนึ่งพระองค์ได้รับเครื่องบรรณาการจากนครที่เป็นเมืองขึ้น เป็นแก่นจันทน์แดงและดอกไม้ทองเครื่องประดับพระอุระ คือ อก พระองค์ประทานแก่นจันทน์แดงให้พระธิดาองค์พี่ และดอกไม้ทองให้พระธิดาองค์น้อง พระธิดาทั้งสองได้นำไปถวายเป็นพุทธบูชาพระวิปัสสีพุทธเจ้า พระธิดาองค์พี่ตั้ง พระปณิธานความปรารถนาว่าขอให้ได้เป็นพุทธมารดาของพระพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่งในอนาคตที่เป็นผู้มีญาณวิเศษประดุจดังพระวิปัสสีพุทธเจ้า ส่วนพระธิดาองค์น้อง ตั้งปณิธานความปรารถนาว่าขอให้ลายลักษณ์

ดอกไม้ทองอันงามนี้ได้ปรากฏที่อุระประเทศ คือ บริเวณทรวงอกของพระนาง พระวิปัสสี สัมมาสัมพุทธเจ้าได้ประทานอนุโมทนาให้สำเร็จดังประสงค์

ต่อมาในสมัยพระพุทธกัสสปพุทธเจ้า พระธิดาทั้งสองได้มาบังเกิดเป็นราชธิดาของพระเจ้ากีกิสราช พระธิดาองค์น้องมาบังเกิดแล้วทรงพระนามว่าพระอุรัจฉทาราชกุมารี มีลายดอกไม้ทองอันงดงามเป็นฉัพพรรณรังสีปรากฏที่พระอุระ เมื่อพระนางมีพระชนมายุได้สิบหกพระชันษาได้ฟังภัตตานุโมทนาจากพระพุทธกัสสปพุทธเจ้า พระนางก็ตรั่สรู้เป็นพระอรหันต์ ส่วนพระธิดาองค์พี่มาบังเกิดแล้วทรงพระนามว่าพระสุธัมมา ต่อมาพระสุธัมมาสิ้นพระชนม์แล้วไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ทรงพระนามว่าพระผุสดี เป็นอัครมเหสีของสมเด็จท้าวสักกะเทวราชผู้เป็นใหญ่ในดาวดึงส์

เมื่อถึงคราวที่พระผุสดีจะหมดบุญในสวรรค์ ท้าวสักกะเทวราชได้เห็นเบญจบุพพนิมิตคือ ลางบอกเหตุ ๕ ประการ บังเกิดแก่พระนางผุสดี เทพกัญญา อัครมเหสีของพระองค์คือ

๑. ทิพยมาลาที่ประดับวิมานเหี่ยวแห้ง

๒. ผ้าทรงเศร้าหมอง

๓. พระเสโท คือ เหงื่อไหลออกจากพระกัจฉะ คือ รักแร้ทั้งสองข้าง

๔. ผิวพรรณหม่นหมองไม่ผ่องใส

๕. เบื่อหน่ายทิพยอาสน์

พระองค์รู้ได้ทันทีว่าพระนางผุสดีหมดบุญและจะต้องจุติไปบังเกิดในมนุษยโลก จึงทรงพาไปประทับยังสวนนันทวันของพระองค์เพื่อให้เกิดความสำราญพระทัย แล้วตรัสแจ้งแก่พระนางว่า บัดนี้ถึงเวลาแล้วที่จะต้องจุติไปบังเกิดในโลกมนุษย์ ขออย่าได้เศร้าโศกเสียใจไปเลย ในการจากกันครั้งนี้ พระองค์จะให้พร ๑๐ ประการ พระนางปรารถนาสิ่งใดจงขอเถิด พระนางผุสดีขอพรดังนี้

๑. ขอให้ได้อยู่ในปราสาทของพระเจ้าสีวิราชแห่งนครสีพี

๒. ขอให้มีดวงเนตรทั้งสองดำงามดุจนัยน์ตาลูกเนื้อทรายอายุ ๑ ปีเต็ม

๓. ขอให้มีคิ้วสีดำบริสุทธิ์งามระยับดุจสร้อยคอนกยูง

๔. ขอให้มีนามว่า “ผุสดี”

๕. ขอให้มีพระโอรสที่ทรงเกียรติเหนือกษัตริย์ทั้งปวงและเป็นผู้มีศรัทธาในบุญ

๖. เมื่อทรงครรภ์ ขออย่าให้ครรภ์ของพระนางปรากฏนูนให้เห็นเหมือนสตรีทั่วไป

๗. ขอให้มีถันงามแม้เมื่อทรงครรภ์ก็อย่าได้รู้ดำ และต่อไปก็อย่าได้เคลื่อนคล้อยหย่อนยาน

๘. ขอให้มีเกศาที่ดำขลับมันระยับสลวยงาม

๙. ขอให้มีผิวพรรณงามผุดผ่อง

๑๐. ขอให้มีอำนาจได้ปล่อยนักโทษ

ท้าวสักกะเทวราชก็ประทานพรให้พระนางสมดังมโนปรารถนานั้นแล

จบความย่อ

ปี่พาทย์ทำเพลงสาธุการ

ผู้ใดบูชากัณฑ์ทศพร ผู้นั้นจะได้รับทรัพย์สมบัติดังปรารถนาถ้าเป็นสตรีจะได้สามีเป็นที่ชอบเนื้อเจริญใจ บุรุษจะได้ภริยาเป็นที่ต้องประสงค์อีกเช่นเดียวกัน จะได้บุตรหญิงชายเป็นคนว่านอนสอนง่าย มีรูปกายงดงาม มีความประพฤติดี กิริยาเรียบร้อยทุกประการ

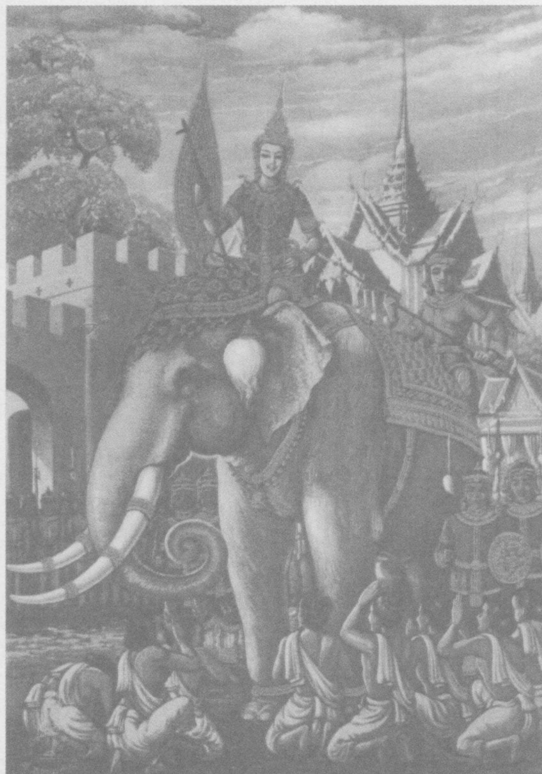
กัณฑ์ที่ ๒ หิมพานต์

ความย่อกัณฑ์ที่ ๒ “กัณฑ์หิมพานต์”

เมื่อพระนางผุสดีรับพร ๑๐ ประการจากท้าวสักกะเทวราชแล้ว ได้จุติจากสวรรค์มาบังเกิดเป็นราชธิดาของพระเจ้ามัทราช มีผิวพรรณนุ่มเนียนงามผุดผ่อง จึงได้ชื่อว่า “ผุสดี” เมื่อมีพระชนมายุได้ ๑๖ พระชันษา ได้อภิเษกสมรสเป็นเอกอัครมเหสีของพระเจ้าสญชัยแห่งนครสีพี ในลำดับที่พระนาง ผุสดีจะทรงพระครรภ์นั้น ท้าวสักการะเทวราชพร้อมด้วยหมู่เทพยดาได้พากันไปยังสวรรค์ชั้นดุสิต ทูลอัญเชิญพระโพธิสัตว์พร้อมด้วยเทพยดาทั้งหกหมื่นให้จุติลงยังนครสีพี พระโพธิสัตว์ก็จุติจากทิพยวิมาน ลงมาปฏิสนธิในพระครรภ์ของพระผุสดี ฝ่ายเหล่าเทพยดาทั้งหกหมื่นนั้นจุติลงสู่ครรภ์ภริยาอำมาตย์ ในวันเวลาเดียวกันเป็นสหชาติของพระองค์ พระผุสดีทรงพระครรภ์ ถ้วนทศมาสก็ได้มีพระประสูติการที่กลางตรอกพ่อค้า เนื่องจากพระนางเสด็จ

ประพาสพระนครในขณะนั้น พระประยูรญาติจึงถวายพระนามพระโอรสว่า "เวสสันดร" ซึ่งแปลว่า "ระหว่างตรอกพ่อค้า"

พระกุมารประสูติจากพระครรภ์ก็ทูลขอทรัพย์จากพระมารดาบริจาคทาน เป็นการอัศจรรย์ปรากฏแก่ชุมชน และในวันนั้นนางช้างป่าตระกูลฉัททันต์ได้พาลูกช้างเผือกผ่องขาวบริสุทธิ์มาให้ไว้ที่โรงช้างต้น ประชาชนพากันยินดีชื่นชมพระบารมีให้ชื่อช้างนั้นว่า "ปัจจัยนาเคนทร์" ถือเป็นบุพพนิมิตมหามงคลของพระนครสีพียิ่งนัก เวสสันดรกุมารมีน้ำพระทัยมากไปด้วยความเมตตากรุณาบริจาคทานเป็นเนืองนิตย์ เมื่อพระชนมายุได้ 16 พระชันษา พระราชบิดา มีพระประสงค์จะมอบสิริราชสมบัติให้ครอบครอง จึงได้ตรัสขอพระนางมัทรี พระราชธิดาของพระราชวงศ์กษัตริย์มัทราช ผู้เป็นญาติข้างฝ่ายพระมารดาของพระเวสสันดรมาอภิเษกเป็นเอกอัครมเหสี ครั้นพระเวสสันดรได้ครองพระนครสีพีแล้ว ก็รับสั่งให้สร้างโรงทานเพื่อบริจาคทานแก่ยาจกเข็ญใจถึง 6 แห่ง ในกาลต่อมาพระองค์มีพระโอรสพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า "ชาลี" และมีพระธิดาพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า "กัณหาชินานาฏ"

อนึ่งช้างปัจจัยนาเคนทร์นั้นเป็นช้างแก้ว อุดมด้วยศุภลักษณะอันเลิศยิ่ง ไม่ว่าจะขับขี่ไปอยู่ ณ สถานที่ใด แม้สถานที่นั้นแห้งแล้ง ก็จะบันดาลให้ฝนตกลงมาทำให้สถานที่นั้น ชื่นฉ่ำไม่แห้งแล้ง พืชพันธุ์ธัญญาหาร ข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ทันที กิตติศัพท์เหล่านี้ฟุ้งขจรไปไกล

ในกาลครั้งนั้นเมืองกลิงคราษฎร์เกิดทุพภิกขภัย ข้าวยากหมากแพงฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ประชาชนอดอยากยากแค้น แม้พระเจ้ากลิงคราษฎร์จะพยายามแก้ไขด้วย

การบำเพ็ญพิธีกรรมต่างๆ ตลอดจนรักษาศีลอุโบสถ์แล้วก็ตามไม่อาจแก้ไขอะไรได้ ประชาชนขอร้องให้พระองค์ส่งพราหมณ์ไปขอพระราชทานช้างปัจจัยนาเคนทร์ของพระเวสสันดรมาช่วย เพื่อความเป็นปกติสุขสวัสดีของบ้านเมือง พระเจ้ากลิงคราษฎร์จึงส่งพราหมณ์ ๘ คน ไปขอช้างปัจจัยนาเคนทร์จากพระเวสสันดร พระองค์ก็พระราชทานให้ตามพระประสงค์

ประชาชนชาวสีพีทราบเรื่องมีความไม่พอใจอย่างยิ่ง โกรธแค้นพระเวสสันดรที่พระราชทานช้างมหามงคลไป จึงพากันไปเฝ้าพระเจ้ากรุงสญชัย กล่าวโทษพระเวสสันดรว่ากระทำราชกิจผิดประเพณี แต่ดั้งเดิมด้วยการพระราชทานช้างปัจจัยนาเคนทร์ คู่บ้านคู่เมือง ให้แก่บ้านเมืองอื่นไป ไม่เป็นที่ปรารถนาของประชาชนทั่วหน้า ขอได้มีพระราชบัญชาขับไล่ไปเถิด

พระเจ้ากรุงสญชัยจึงมีพระราชโองการให้อำมาตย์ไปทูลแก่พระเวสสันดรว่า เนื่องจากพระเวสสันดรพระราชทานช้างปัจจัยนาเคนทร์ให้เป็นทานไป ดังนั้นจึงถูกเนรเทศจากเมืองในวันรุ่งขึ้น พระเวสสันดรตรัสว่า เพื่อพระโพธิญาณแล้วอย่าว่าแต่ช้างปัจจัยนาเคนทร์เลย แม้แต่ดวงตาของพระองค์เองถ้ามีใครมาขอพระองค์ก็จะบริจาคให้เป็นทาน ถึงแม้ชีวิตจะต้องสิ้นไปก็ไม่ย่อท้อต่อการบำเพ็ญทาน อำมาตย์จึงทูลแนะให้พระองค์ไปประทับยังเขาวงกต พระเวสสันดรได้ขอให้อำมาตย์ไปทูลพระราชบิดาว่าพระองค์จะขออยู่บำเพ็ญทานครั้งใหญ่ก่อน แล้วจะไปจากพระนคร ต่อมาพระองค์ได้แจ้งเหตุการณ์นี้ให้พระนางมัทรีทราบ และทรงตรัสบอกให้พระนางอยู่ในพระนครไม่ต้องตามเสด็จไป แม้มีใครมาขอไปเป็นมเหสีพระองค์ก็อนุญาต แต่พระนางมัทรีไม่ทรงยอมอยู่

จบความย่อ

ปี่พาทย์ทำเพลงตรงพระธาตุ

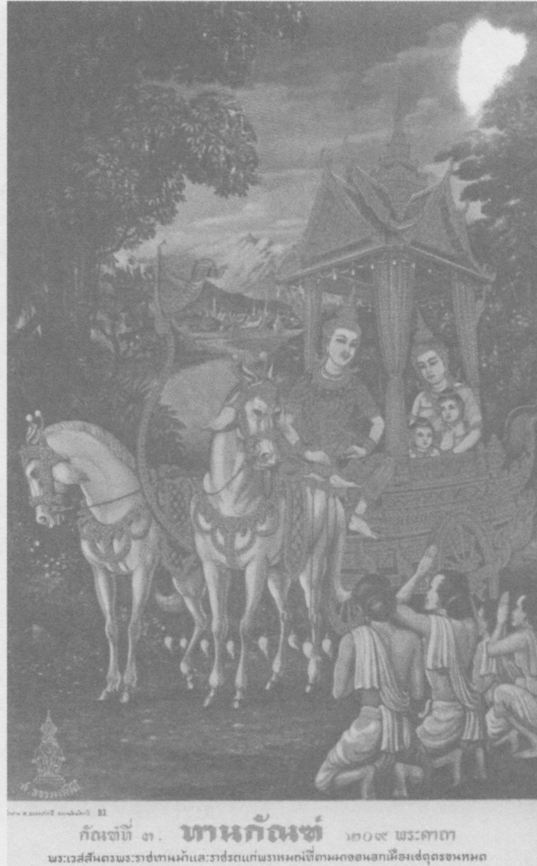
บูชากัณฑ์ที่หิมพานต์ย่อมได้สิ่งปรารถนาทุกประการ ครั้นตายแล้วได้ไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เสวยสมบัติอันมโหฬาร มีบริวารแวดล้อมบำรุงบำเรออยู่เป็นนิตย์ จุติจากสวรรค์แล้ว จะลงมาเกิดในตระกูลขัตติยะมหาศาลหรือตระกูลพราหมณ์มหาศาล อันบริบูรณ์ด้วยทรัพย์ศฤงคาร บริวารมากมายนานาประการ เช่น โค กระบือ ช้าง ม้า รถ

ยานพาหนะ จะประมาณมิได้ ประกอบด้วยการสบายใจทุกอิริยาบถ

กัณฑ์ที่ ๓ ทานกัณฑ์

ความย่อกัณฑ์ที่ ๓ "กัณฑ์ทานกัณฑ์"

ปางนั้น พระผุสดีทรงทราบว่าพระเวสสันดรต้องโทษให้เนรเทศออกจากพระนคร เนื่องเพราะพระราชทานช้างปัจจัยนาเคนทร์ให้เป็นทาน ก็ทรงตกพระทัยเป็นยิ่งนักรีบเสด็จไปพบพระเวสสันดรและพระนางมัทรีที่พระตำหนักทรงปลอบโยนพร้อมพากันทรงกันแสงโศกาดูร แล้วพระนางก็เสด็จเข้าเฝ้าพระเจ้ากรุง สญชัย ทูลขอพระราชทานอภัยโทษให้พระเวสสันดรแต่ก็ไม่สำเร็จ พระนางก่นแต่โศกร่ำรำพันมาก มายตามวิสัยของมารดาที่รักบุตร ตลอดจนสาวสันกำนัลนางและประชาชนที่รักใคร่พระเวสสันดรก็พากันฟูมฟายน้ำตาอาลัยกันทั่วหน้า

รุ่งเช้าเมื่อได้เวลา พระเวสสันดรก็ทรงบริจาคสัตสดกมหาทาน คือ เป็นการให้ทานครั้งยิ่งใหญ่ โดยกำหนดสิ่งที่ให้ไว้สิ่งละ ๗๐๐ มีดังนี้

๑. ช้าง	๗๐๐ เชือก
๒. ม้า	๗๐๐ ตัว
๓. โคนม	๗๐๐ ตัว
๔. รถ	๗๐๐ ตัว
๕. นารี	๗๐๐ คน
๖. ทาส	๗๐๐ คน

๗. ทาสี ๗๐๐ คน

๘. สรรพวัตถาภรณ์ต่างๆ อย่างละ ๗๐๐ ชิ้น

๙. ที่สุดแม้สุราบานก็ได้ประทานให้แก่นักเลงสุรา

เมื่อบริจาคมหาทานเสร็จแล้วทรงพาพระมัทรีและพระราชโอรส พระราชธิดาไปกราบถวายบังคมลาพระชนกและพระชนนี พระเจ้ากรุงสญชัยขอให้พระนางมัทรี พระชาลี และพระกัณหา อยู่ยังพระนครอย่าได้ตามเสด็จพระเวสสันดรไปเลย พระนางมัทรีไม่ทรงยอมอยู่ พระนางทรงตรัสว่า "........สามีมีอยู่แล้วเสมือนหนึ่งฉัตรแก้วอันกั้นเกศงามหน้างามเนตรทุกเวลา........มัทรีนี้จะสู้ถนอมยอมตายกับฝ่าพระบาท จะพิทักษ์โทธิราชทุกเย็นเช้า.........." ทั้งยังไม่ทรงยอมให้พระชาลี พระกัณหา ยั้งอยู่ในพระนครอีกด้วย

รุ่งเช้าพระเวสสันดร พระนางมัทรีพร้อมด้วยพระโอรส พระธิดา ก็ทรงรถม้าพระที่นั่งเสด็จออกจากพระนคร มุ่งพระพักตร์ตรงเข้าสู่ป่า ก่อนที่จะลับพระนครไปทรงหันกลับมาทอดพระเนตรพระนครเป็นการสั่งลา แล้วเสด็จประเวศพนาสณฑ์ ยังมิทันจะพ้นเขตชาน พระนคร ได้มีพราหมณ์วิ่งมาทูลขอม้าขอรถ พระองค์ก็พระราชทานให้ พระเวสสันดรอุ้มพระโอรส พระมัทรีอุ้มพระธิดา ดำเนินเข้าสู่ไพรโดยตั้งพระทัยไปยังเขาวงกต

จบความย่อ

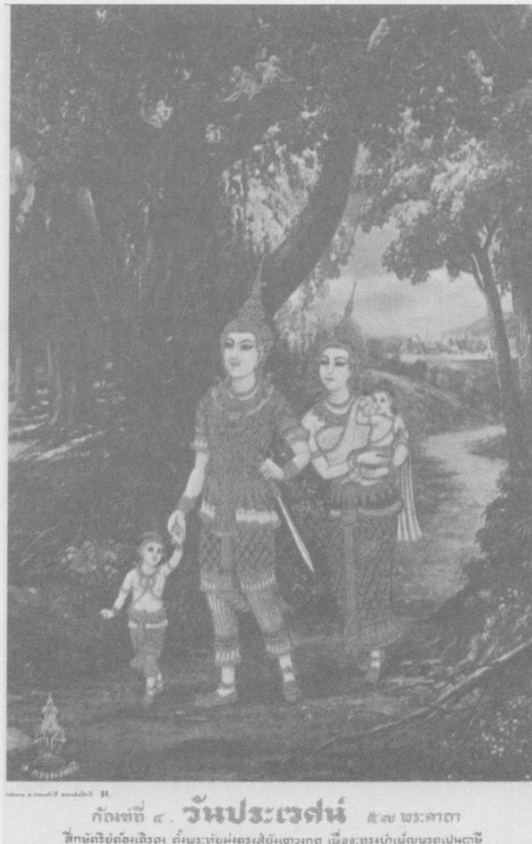
ปี่พาทย์ทำเพลงพระยาโศก

ผู้บูชากัณฑ์ทานกัณฑ์ จะบริบูรณ์ด้วยแก้วแหวนเงินทอง ทาส ทาสี และสัตว์สองเท้าสี่เท้า ครั้นตายแล้วจะได้ไปเกิดในฉกาพจรสวรรค์ มีนางเทพอัปสรแวดล้อมมากมาย เสวยสุขอยู่ในปราสาทแล้วด้วยแก้ว ๗ ประการ

กัณฑ์ที่ ๔ วนประเวศน์

ความย่อกัณฑ์ที่ ๔ "กัณฑ์วนประเวศน์"

พระเวสสันดรพร้อมด้วยพระนางมัทรี พระโอรสและพระธิดาเสด็จพระราชดำเนินจากพระนครสีพีด้วยความยากลำบากตลอดทาง ในที่สุดบรรลุถึงเมืองเจตราษฎร์ ขณะนั้นเป็นเวลาเย็น จึงเสด็จเข้าประทับอยู่ ณ ศาลาใกล้ประตูเมืองนั่นเอง เพราะไม่ประสงค์จะรบกวนใคร รุ่งเช้าความทราบถึงกษัตริย์เจตราษฎร์และพระญาติพระวงศ์ต่างพากันออกมาปราศรัยไถ่ถามอย่างสหายที่เป็นกัลยาณมิตร พระเวสสันดรตรัสเล่าไปตามความเป็นจริงและถามถึงทางที่จะไปเขาวงกต เหล่ากษัตริย์เจตราษฎร์ขอร้องให้พระเวสสันดรประทับยับยั้งอยู่ที่พระนครเจตราษฎร์ก่อนพระองค์จะหาทางช่วยให้ได้กลับไปเสวยสุขยังพระนครสีพีตามเดิม แต่พระเวสสันดรทรงปฏิเสธ กษัตริย์เจตราษฎร์จึงทูลอัญเชิญให้ครองแผ่นดินเจตราษฎร์ พระเวสสันดรทรงปฏิเสธอีก พระองค์ขอเพียงได้พัก ณ ศาลานี้อีก ๑ ราตรี เท่านั้น

กัณฑ์ที่ ๔. วันประเวศน์ ๕๗ พระคาถา

กษัตริย์เจตราษฎร์ครั้นเมื่อไม่อาจจะทำให้พระเวสสันดรเปลี่ยนพระทัยได้แล้ว จึงได้ให้ข้าราชบริพารตกแต่งศาลาที่ประทับให้สะอาดงามปิดด้วยม่าน ตามประทีปโคมไฟถวายอารักขาอย่างดีแล้วถวายพระกระยาหารรสเลิศให้เสวยในวันนั้น ครั้นรุ่งเช้าก็ถวายโภชนาหารอย่างเลิศอีก เสร็จแล้วทูลอัญเชิญไปยังประตูป่าต้นทางที่จะไปยังเขาวงกต ทรงแนะนำหนทางให้พระเวสสันดรได้ทรงกำหนดหมาย กับทั้งทรงตั้งเจตบุตรพรานไพร

เป็นพนักงานรักษาประตูป่าถวายอารักขาคุ้มภัยให้เป็นพิเศษอีกด้วย

พระเวสสันดรและพระนางมัทรีอำลากษัตริย์เจตราษฎร์แล้วอุ้มพระโอรสพระธิดา ดำเนินไปตามแนวมรรคาที่กษัตริย์เจตราษฎร์ถวายคำแนะนำไว้ ระหว่างทางทรงพบพรานเนื้อ พรานเนื้อถวายเนื้อย่าง พระองค์ได้ประทานปิ่นทองให้เป็นรางวัลแล้วเสด็จต่อไปจนถึงเขาวงกต พบศาลาอาศรมบท ซึ่งพระวิษณุกรรมเทพบุตรนิมิตไว้ให้ตามเทวบัญชาของท้าวอัมรินทราธิราช (ท้าวสักกะเทวราช) พระองค์ทรงโสมนัสยิ่งนัก ในที่สุดทั้งสี่กษัตริย์ได้ทรงผนวชเป็นพระดาบส ทรงเพศพรหมจรรย์ โดยพระนางมัทรีทูลขอพระราชทานอนุญาตให้พระนางเป็นผู้แสวงหาผลาหารมาถวาย เพื่อพระเวสสันดรจะได้ทรงบำเพ็ญพรตอยู่สบาย จำเนียรกาลผ่านมาถึง ๗ เดือนเต็ม

จบความย่อ

ปีพาทย์ทำเพลงพระยาเดิน

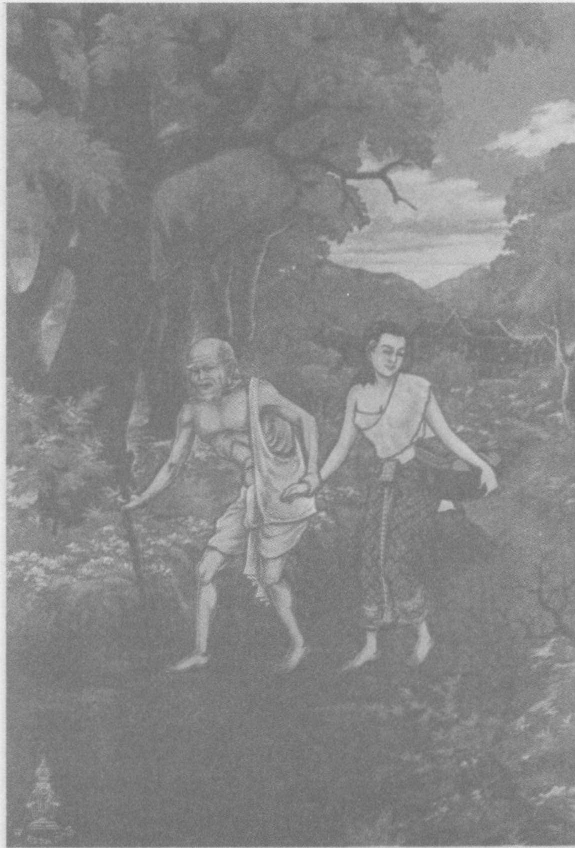
ผู้บูชากัณฑ์วนประเวศน์จะได้ความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้าจะได้เป็นบรมกษัตริย์ในชมพูทวีปเป็นผู้ทรงปรีชาเฉลียวฉลาดสามารถปรามอริราชศัตรูให้ย่อยยับไป

กัณฑ์ที่ ๕ ชูชก

ความย่อกัณฑ์ที่ ๕ "กัณฑ์ชูชก"

ในกาลครั้งนั้นมีพราหมณ์ผู้หนึ่งชื่อ ชูชก อาศัยอยู่ที่บ้านทุนวิช ชายแดนเมืองกลิงคราษฎร์ เป็นยาจกเข็ญใจไร้ญาติ เที่ยวขอทานเลี้ยงชีวิต ชูชกได้เงินมาก็เก็บเล็กผสมน้อยไว้ได้ ๑๐๐ กหาปนะ ครั้นจะเก็บเงินไว้กับตัวก็กลัวภัย จึงนำไปฝากไว้กับเพื่อนพราหมณ์ตระกูลหนึ่งแล้วเที่ยวขอทานไปในที่ต่างๆ ยิ่งเที่ยวขอไปมันก็ยิ่งได้ ได้เท่าใดก็ไม่พอ ยิ่งขอยิ่งเพลินเกินกำหนดที่บอกไว้กับเพื่อนนานแล้ว ไม่กลับไปรับเงินคืน พราหมณ์เพื่อนที่รับฝากเงินไว้จึงนำเงินไปใช้หมด ต่อมาชูชกกลับมาขอรับเงินคืน เพื่อนไม่อาจหามาคืนให้ได้จึงยกนาง อมิตตดาลูกสาวของตนให้แก่ชูชก ชดใช้แทนเงินที่นำไปใช้หมด สุดแต่ชูชกจะนำไปเลี้ยงไว้กับเอวอู่ หรือว่าจะเลี้ยงไว้เป็นคู่เคียงหมอน

หรือจะให้นอนปลายเท้า แล้วแต่ออเฒ่าจะเห็นดีเห็นงาม เฒ่าชูชกได้เห็นนางอมิตตดาสาวรุ่นดรุณีก็ตื่นเต้นดีใจรีบพานางกลับบ้านตนไปเลี้ยงไว้เป็นคู่เคียงหมอน คือ ภรรยา นางอมิตตดาเป็นลูกเหล่าลูกตระกูลไม่เสียชาติ มีกตัญญู คิดว่าทุกข์ของพ่อแม่ตนก็ชดใช้ไปตามกรรม จึงปรนนิบัติสามีเฒ่าตามหน้าที่ของภรรยาที่ดี

กัณฑ์ที่ ๕. ชูชก ๗๙ พระคาถา

ชูชกพานางอมิตตดาลูกสาวของเพื่อน ที่รับฝากทองของแกแล้วยักยอกนำไปใช้หมด

ฝ่ายพราหมณ์หนุ่มๆ ทั้งหลายในละแวกนั้นเห็นนางอมิตตดาดรุณี งามวัยกำดัด แต่ปฏิบัติสามีเฒ่าอย่างดีมิได้ขาดตกบกพร่อง ผิดกับภรรยาของตนจึงพากันกริ้วโกรธดุด่าตบตีภรรยาของตนเป็นการใหญ่ ให้เอาเยี่ยงอย่างนางอมิตตดาบ้าง นางพราหมณีทั้งหลายแทนที่จะรู้สำนึกตัว กลับโกรธเคืองนางอมิตตดาพากันไปรุมด่าว่าเยาะเย้ยนางอมิตตดาให้ได้อาย เพื่อ อมิตตดาทนไม่ได้จะได้หนีไปเสียที่อื่น ฝ่ายนางอมิตตดาถูกด่าว่าเย้ยหยันก็วิ่งร้องไห้กลับบ้านไปหาชูชกด้วยความคับแค้นใจ เพื่อพระโพธิญาณของพระเวสสันดร เทวดาจึงดลใจให้นาง อมิตตดานึกถึงสองกุมาร คือ พระชาลี พระกัณหา โอรส ธิดา ของพระเวสสันดรขึ้นมาได้ นางบังคับให้ชูชกไปขอมาให้เป็นทาสช่วงใช้ของนางเพื่อนางจะได้ไม่ถูกเขาเยาะเย้ยถากถาง

เฒ่าชูชกแม้ไม่อยากจะจากไป แต่เพื่อความพอใจของภรรยาสาวเฒ่าก็จำใจต้องออกเดินทางไปอย่างห่วงหน้าพะวงหลัง เฝ้าเวียนพร่ำสั่งสอนและสั่งเสีย ซ้ำแล้วซ้ำเล่าไม่ใคร่จะจากไปได้ เริ่มแรกตะแกเดินทางไปสืบข่าวของพระเวสสันดรที่นครสีพี ถูกชาวสีพีขับไล่และทำร้ายปางตายเพราะเกลียดชังพราหมณ์ช่างขอ แต่ถึงอย่างไรเฒ่าก็ได้ทราบข่าวว่า

พระเวสสันดรถูกเนรเทศไปอยู่ยังเขาวงกต ชูชกออกเดินทางต่อไปในที่สุดเดินหลงเข้าไปสู่ถิ่นของเจตบุตร ถูกสุนัขของนายเจตบุตรไล่กวดหนีขึ้นไปนั่งอยู่บนค่าคบไม้ ร้องไห้รำพึงรำพันเสียงดังถึง พระเวสสันดร

นายเจตบุตรเจ้าของสุนัขติดตามมาเห็นชูชกนั่งอยู่บนค่าคบไม้ คร่ำครวญถึงพระเวสสันดรก็แน่ใจว่าชูชกคงจะมาร้าย คงจะคิดไปทูลขอพระมัทรีหรือพระโอรสเป็นแน่ก็พลันคิดว่าจะต้องฆ่าเสียให้ตาย จึงเข้าไปใกล้พลางน้าวหน้าไม้ขึ้นพร้อมกับขู่สำทับว่า "พวกพราหมณ์เบียดเบียนพระเวสสันดร ด้วยขอพระราชทานจนเกินเหตุทำให้พระองค์ถูกขับไล่ไปจากแคว้นของพระองค์ ต้องพาพระมเหสี พระโอรส และพระธิดา ไปอยู่เขาวงกต แล้วยังจะตามมาเบียดเบียนขออะไรอีก อย่างนี้ต้องฆ่าเสียให้ตายด้วยหน้าไม้นี่แหละ"

ชูชกตกใจกลัวตาย จึงออกอุบายหลอกล่อพร้อมขู่เจตบุตรว่าตนเองเป็นพราหมณ์มหาศาลปุโรหิตเป็นเสวกทูตของนครสีพี สำเร็จกิจการทั้งพระนคร ซึ่งเป็นบุคคลที่ตามประเพณีแล้วฆ่าไม่ได้ ถ้าใครฆ่าจะถูกประหารชีวิตเจ็ดชั่วโคตร และหลอกว่าบัดนี้ชาวเมืองสีพีหายขัดเคืองพระเวสสันดรแล้ว พระเจ้ากรุงสญชัยให้ตนเป็นผู้ถือสารมายังพระเวสสันดร อัญเชิญกลับพระนครทั้งสี่พระองค์กับทั้งหลอกอีกว่ากลักที่ตนถือนี้เป็นกลักใส่พระราชสาส์น แท้จริงคือกลักใส่พริกใส่งานั่นเอง นายเจตบุตรหลงเชื่อจึงผูกสุนัขทั้งหลายแล้วช่วยให้ชูชกลงจากต้นไม้ ปูผ้านั่งลงกราบกลักพริกกลักงาด้วยสำคัญว่าเป็นกลักใส่พระราชสาส์นจริง ท่ามกลางความสะใจของชูชก แล้วเชิญชวนให้ชูชกอยู่ค้างสักหนึ่งราตรีตนจะหาอาหารให้กิน พร้อมทั้งจะจัดหาน้ำผึ้งใส่กระบอกและจัดหาเนื้อย่างให้ไปเป็นเสบียง แล้วจะชี้ทางไปเขาวงกตให้ด้วย

จบความย่อ

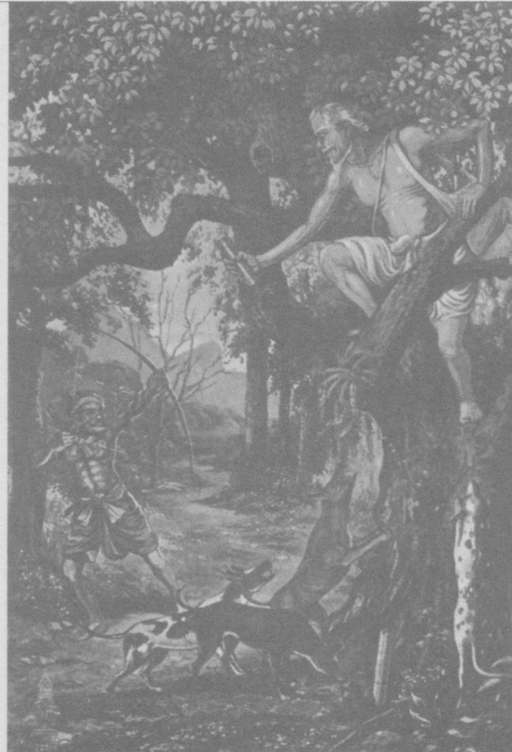
ปี่พาทย์ทำเพลงเซ่นเหล้าหรือค้างคาวกินกล้วย

ผู้บูชากัณฑ์ชูชก จะได้บังเกิดในตระกูลกษัตริย์ ประกอบด้วยสมบัติอันงดงามกว่าคนทั้งหลาย จะเจรจาปราศรัยก็ไพเราะเสนาะโสตแม้จะได้สามีภรรยา และบุตรธิดาก็ล้วนแต่มีรูปทรงงดงามสอนง่าย

กัณฑ์ที่ ๖ จุลพน

ความย่อกัณฑ์ที่ ๖ "กัณฑ์จุลพน

นายเจตบุตรเป็นพรานป่าผู้ที่กษัตริย์เจตราษฎร์แต่งตั้งให้ดูแลรักษาประตูป่าถวายอารักขาป้องกันมิให้ผู้ใดเข้าไปเบียดเบียนพระเวสสันดร ณ เขาวงกตได้ แต่กลับถูกชูชกหลอกลวงจนหลงเชื่อว่าเป็นราชทูตมาอัญเชิญพระเวสสันดร พระมัทรี พระโอรส และพระธิดา กลับไปครองพระนครตามเดิม เจตบุตรได้จัดหาโภชนาหารให้ชูชกบริโภคจนอิ่มหนำสำราญแล้ว ได้จัดเนื้อย่างและน้ำผึ้งให้เป็นเสบียง แล้วจึงพาไปที่ต้นทางที่จะไปเขาวงกต ชี้บอกหนทางให้ชูชก และแนะให้กำหนดภูเขาคันธมาทน์ เป็นสำคัญ พรรณนาหนทางในป่า ตำแหน่งแห่งที่ต่างๆ เช่น สระน้ำ ตลอดจนชนิดของต้นไม้ ผลไม้ และสัตว์ต่างๆ อย่างละเอียดพร้อมกล่าวว่าก่อนจะถึงเขาวงกต ชูชกจะได้พบพระอัจจุตฤาษีให้ชูชกถามทางไปเขาวงกตจากพระฤาษีอีกครั้งหนึ่งด้วย

จบความย่อ

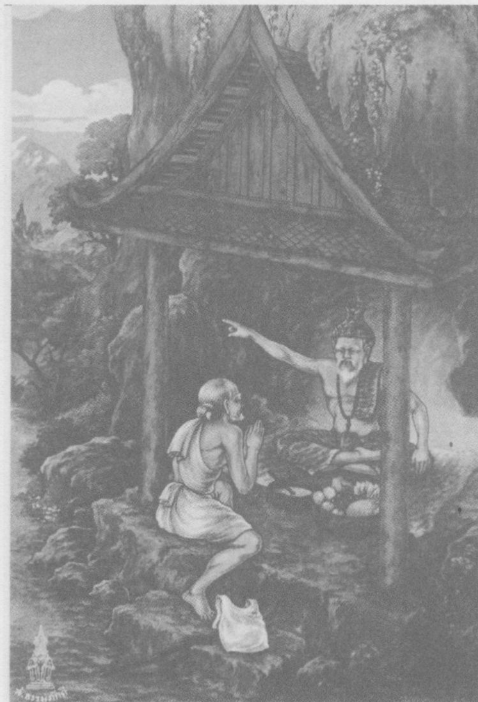
ปี่พาทย์ทำเพลงคุกพาทย์

ผู้บูชากัณฑ์จุลพน แม้จะบังเกิดในปรภพใด ๆ จะเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยสมบัติบริวาร จะมีอุทยานอันดาดาษด้วยดอกไม้หอมตลบไป แล้วจะมีสระโบกขรณีอันเต็มไปด้วยปทุมชาติ ครั้นตายไปแล้ว ก็ได้เสวยทิพยสมบัติในโลกหน้าสืบไป

กัณฑ์ที่ ๗ มหาพน

ความย่อกัณฑ์ที่ ๗ "กัณฑ์มหาพน"

ชูชกเดินไปตามทางที่พรานเจตบุตรแนะนำ ได้พบพระฤาษีอัจจุตะ ดังที่พรานเจตบุตรบอกไว้ ชูชกและพระฤาษีไต่ถามทุกข์สุขกันตามธรรมเนียม ครั้นมีปฏิสันถารกันเป็นอย่างดีแล้ว ชูชกจึงได้บอกว่าที่ดั้นด้นมาถึงที่นี่นั้นมีประสงค์จะได้พบพระเวสสันดร พร้อมถามถึงหนทางที่จะไปพบพระองค์ ท่านอัจจุตฤาษีได้ฟังเช่นนั้นก็เกิดความไม่พอใจ บริภาษชูชกว่า "ออเฒ่านี่ร้อยถ่อยทรลักษณ์ลามกธรรม์ ใช่จะมาด้วยหวังสวัสดีเป็นทางสวรรค์นั้นหามิได้ คงหวังจะมาขอพระมัทรี หรือพระชาลี พระกัณหา เป็นแน่ไม่ได้มาดี ช่างไม่คิดบ้างเลยว่าพระเวสสันดรออกมาผนวชในป่ามีแต่พระมเหสีและสองลูกรักเท่านั้นที่จะได้เห็นหน้ากันเมื่อยามยากทรัพย์สินสิ่งใดก็ไม่ได้มีติดพระองค์มา" ชูชกกล่าวหลอกลวงพระอัจจุตฤาษีด้วยความเจ้าเล่ห์ว่า "ข้าธชีไม่ใช่พราหมณ์ต่ำช้า ไม่จงหวังตั้งหน้ามาขอทานกระทำให้เสียชื่อเสียงวงศ์สกุลรามราช หวังแต่จะมาเพื่อเยี่ยมเยียนพระองค์ผู้มีคุณธรรมอันสูงสุดด้วยได้เคยสโมสรสมาคมคบหากันมาแต่ก่อน เมื่อพระองค์จากเมืองมาอยู่ป่า ข้าน้อยก็ยังมิได้เคยได้ประสบพบพระองค์เลย ขอพระฤาษีได้โปรดเมตตาช่วยแนะตำแหน่งแนวนิวาสถานให้ด้วย"

กัณฑ์ที่ ๗. มหาพน ๘๐ พระคาถา
อจุตฤาษียอมเชื่อการหลอกลวงของชูชกเฒ่าเจ้าเล่ห์ เลยบอกและชี้ทางให้ไปสู่ยังเขาวงกต

พระอัจจุตฤาษีผู้มีศีลได้ฟังคำมุสาวาทของชูชกเจ้าเล่ห์เช่นนั้นก็หลงเชื่อ จึงให้ชูชกพักค้างคืนที่อาศรม ให้ชูชกได้รับประทานผลาหารเผือกมัน ครั้นรุ่งสางก็พาชูชกไปที่ต้นทางเข้าป่าชี้แนะหนทางไปอาศรมของพระเวสสันดร พรรณาป่าใหญ่อย่างละเอียดทุกตำแหน่งแห่งที่มีทั้งไม้ใหญ่ ไม้ผล ไม้ดอก ตลอดจนสัตว์ป่าหลากชนิด

ชูชก ครั้งกำหนดจดจำคำ แนะนำของพระอัจจุตฤาษีจนเป็นที่พอใจแล้วก็นมัสการลา รีบร้อนสัญจรไปด้วยใจหวังสู่อาศรมพระเวสสันดรนั้นแล

จบความย่อ

ปี่พาทย์ทำเพลงเชิดกลอง

ผู้บูชากัณฑ์มหาพน จะเสวยสมบัติใดในดาวดึงส์เทวโลกนั้นแล้วจะ ลงมาเกิดเป็นที่ประพาส เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยศักดานุภาพเฟื่องฟุ้งไปทั่วชมพูทวีป อีกทั้งจักได้เสวยอาหารทิพย์เป็นนิตย์นิรันดร

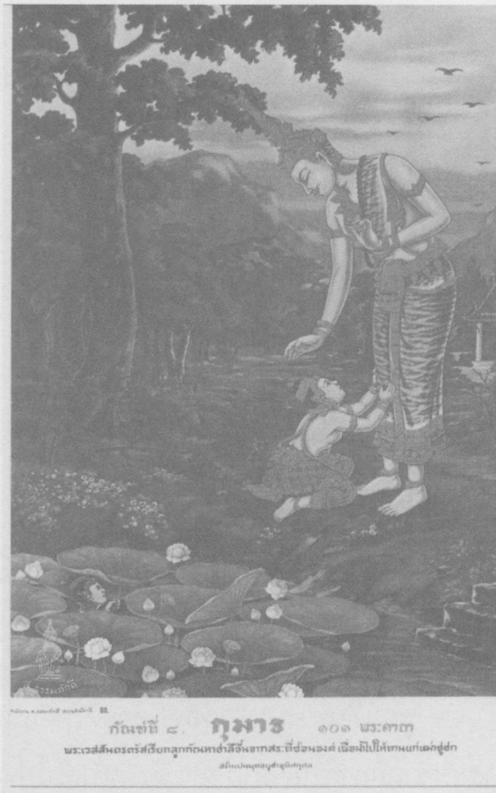
กัณฑ์ที่ ๘ กุมาร

ความย่อกัณฑ์ที่ ๘ "กัณฑ์กุมาร"

ชูชกเดินทางมาตามที่พระอัจจุตฤาษีแนะนำ ในที่สุดได้เข้ามาใกล้บริเวณอาศรมของพระเวสสันดรในเวลาเย็น คิดว่าถ้าเข้าไปขอสองกุมารในเวลานี้น่าที่จะไม่ดีเพราะพระนางมัทรีคงจะกลับจากหาผลไม้ในป่าแล้ว และพระนางคงจะไม่ยอมยกสองกุมารให้เป็นทานอย่างแน่นอน ต่อรุ่งเช้าเมื่อพระนางออกป่าไปหาผลไม้แล้วค่อยเข้าพบพระเวสสันดรขอสองกุมารแล้วรีบไปก่อน ที่พระนางจะกลับจากป่าจะดีกว่า ดำริแล้วก็หลบเข้าไปนอนในซอกเขาเพื่อให้พ้นภัยจากสัตว์ร้าย

คืนนั้นพระนางมัทรีฝันร้าย เป็นลางบอกเหตุให้รู้ล่วงหน้าว่าจะต้องพลัดพรากจากพระลูกรักทั้งสอง พระนางฝันว่ามีชายผิวดำร่างใหญ่คนหนึ่ง นุ่งผ้าหยักรั้งทัดดอกไม้แดง มือขวาถือดาบคมเขียวเป็นมันปลาบละเลื่อมแสง โลดละลิ่วเข้ามาตัดแขนซ้ายแขนขวา ควักดวงตาทั้งสองข้างและดวงหทัยของพระนางไป พระนางได้แต่ร้อง.... ร้อง.....ขอความเมตตาจนสะดุ้งตื่น จึงได้เข้าไปเฝ้าพระเวสสันดรทูลขอให้ทรงแก้ฝันให้ พระเวสสันดรได้สดับความฝันของพระนาง มัทรี ทราบได้ด้วยพระปัญญาของพระองค์ว่ารุ่งเช้าจะมียาจกมาขอพระราชทานสองกุมาร แต่ด้วยพระองค์ทรงมุ่งหมายในพระโพธิญาณ จึงคิดว่าถ้าแก้ฝันทำนายไปตามความเป็นจริง ไหนเลยพระมัทรีจะตัดอาลัย

ยอมยกลูกรักให้เป็นทานได้ ดังนั้นพระองค์จึงไม่ทรงแก้ฝันให้ ได้แต่ตรัสบ่ายเบี่ยงว่า เนื่องจากพระนางต้องตกระกำลำบาก หลับนอนไม่ผาสุกเหมือนอยู่ในวัง ก็ฝันไปตามสภาพยากไร้ พระนางมัทรีได้ฟังก็มิได้วางใจนักจึงเฝ้าสั่งเสียกำชับพระลูกรักทั้งสองให้ระวังตน อย่าไปเที่ยวเล่นไกลนอกบริเวณอาศรม พระชาลีต้องดูแลน้องให้ดี และด้วยความเป็นห่วงจึงได้พาสองกุมารไปฝากพระเวสสันดรให้ทรงช่วยดูแลอีกทางหนึ่งด้วย แล้วจึงเข้าป่าหาผลไม้ตามกิจวัตรทั้งๆ ที่พระทัยหวั่นๆ ไม่ใคร่จะไปได้

กัณฑ์ที่ ๘. **กุมาร** ๑๐๑ พระคาถา

พระเวสสันดรตรัสเรียกลูกกัณหาชาลีขึ้นจากสระที่ซ่อนองค์ เพื่อนำไปให้ทานแก่เฒ่าชูชก

ฝ่ายชูชกตื่นนอนมาตอนเช้าเห็นว่าได้เวลาสมควรแล้วจึงเดินทางเข้าเฝ้าพระเวสสันดรที่อาศรม เพื่อจะทูลขอสองกุมาร ก่อนจะเอ่ยทูลขอได้ยกแม่น้ำทั้งห้าขึ้นมากล่าวเปรียบเทียบกับพระเวสสันดรว่า แม่น้ำคงคา ยมุนา อจิรวดี สรภูนที มหิมหาสาคร ทั้งห้าสายนี้ได้แยกแตกออกเป็นแม่น้ำสายเล็กๆ อีกมากมายนับรวมได้ห้าร้อยสาย ให้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง แก่ทั้งหมู่ชน พืชพันธุ์ธัญญาหารทั้งหลาย ตลอดจนสัตว์บกและสัตว์น้ำ ถึงกระนั้นก็ดีน้ำในแม่น้ำมิได้รู้เหือดแห้งไปเลย เปรียบเสมือนน้ำพระทัยของพระเวสสันดรที่พระราชทานให้แก่ยาจกทั่วไปไม่เลือกหน้า ตัวของชูชกเองเป็นคนจน ทุพพลภาพสุดเข็ญจะหาเช้าได้กินเย็นก็ทั้งยาก ครั้งนี้อุตสาห์บ่ายบากบุกป่าฝ่าดงพงไพรแสนกันดาร หวังจะขอรับพระราชทานพระชาลี พระกันหา ไปเป็นทาสรับใช้ พระเวสสันดรก็ประทานให้ด้วยใจชื่นบาน แต่ตรัสขอให้รอ พระนางมัทรีกลับมาก่อน ให้ชูชกพักค้างสักคืนหนึ่งเช้าค่อยเดินทางไป ชูชกกราบทูลว่าถ้ารอพระมัทรีกลับมา พระนางจะต้องขัดขวางไม่ยอมยกสองกุมารให้เป็นแม่นมั่น ดังนั้นจะขอรับสองกุมารแล้วกราบทูลลาไป ณ บัดนี้เลยไม่รอพระมัทรี พระเวสสันดรรับสั่งว่าถ้าเช่นนั้น ชูชกจงพาสองกุมารไปถวายพระเจ้า

กรุงสญชัย ณ พระนครสีพีเถิด จะได้รับพระราชทานของรางวัลมีค่ามากมาย ชูชกทูลสนองตอบทันทีว่า ถ้าตนพาพระกุมารทั้งสองไปถวายพระเจ้ากรุงสญชัยแล้ว ตนก็จะต้องถูกลงพระราชอาชญาว่าลักพาพระเจ้าหลานเธอเป็นแน่แท้ รางวัลก็จะเสีย หน้าเมียก็จะไม่ได้เห็น ดังนั้นตนจะพาไปเมืองกลิงคราษฎร์ ให้นางอมิตตดาเมียรักใช้ต่างทาสจะดีกว่า

สุดจะสงสารด้วยพระชาลี พระกัณหา เมื่อได้ฟังถ้อยคำสามหาวของพราหมณ์เฒ่าก็สะดุ้งตระหนกตกใจไหวหวั่นขวัญหนี พากันจรลีลาศหาที่หลบภัย ในที่สุดลงไปซ่อนอยู่ใน สระบัวนำใบบัวปิดศีรษะไว้หวังมิให้ใครเห็น ฝ่ายชูชกครั้นเหลียวไปไม่เห็นสองกุมารในที่นั้นก็ทูลจาบจ้วงพระเวสสันดรว่า เจรจาตลบเลี้ยวลดสดๆ ร้อนๆ ทำเป็นยกลูกให้ง่ายๆ แรกก็ขอให้รอพระมัทรีก่อน ต่อมาให้พาไปถวายพระเจ้ากรุงสญชัยครั้นไม่สำเร็จก็กลับขยิบตาพยักหน้าทำท่าทีให้ลูกหนี ใครจะเจ้าถ้อยร้อยเล่ห์เพทุบายดังพระเวสสันดรแล้วเป็นไม่มี

พระเวสสันดรได้ฟังคำบริภาษล่วงเกินของชูชกเช่นนั้นก็ตกพระทัย กล่าวว่าอย่าได้ร้อนใจไปเลย พระองค์จะไปพาสองกุมารมาให้ แล้วเสด็จเที่ยวตามหา เห็นร่องรอยก็รู้ว่าสองกุมารอยู่ในสระบัวจึงเสด็จไปตรัสเรียกว่า “ลูกรักใยเจ้าจึงปล่อยให้พราหมณ์มาจ้วงจาบหยาบช้ากับพระบิดาเช่นนี้ เจ้าเห็นดีแล้วหรือไร ลูกทั้งสองก็รู้อยู่ว่าพระบิดานั้นประสงค์พระโพธิญาณเป็นที่ยิ่ง หวังจะยังสัตว์โลกทั้งหลายให้ข้ามพ้นห้วงวัฏสงสาร คือ การเวียนว่ายตายเกิด พาไปให้ถึงพระนิพพานอันอมตะ พระบิดาเห็นแต่ลูกรักทั้งสองเท่านั้น ขอเจ้าจงมาเป็นสำเภาทองธรรมชาติพาพระบิดาไปถึงเมืองแก้ว อันกล่าว คือ พระอมตมหานครนิพพาน ลูกจะนิ่งนานอยู่ใยในสระศรี เจ้าจงขึ้นมาช่วยพระบิดายกยอดปิยบุตรทานบารมีแต่ในครั้งเดียวนี้เถิด”

สองกุมารได้ฟังเช่นนั้นไม่อาจนิ่งอั้นซ่อนตัวอยู่ได้ พระชาลีขึ้นมาก่อน พระกัณหาขึ้นมาต่อเมื่อตรัสเรียกครั้งที่ ๒ ต่างก็ขึ้นมาซบพระเศียรกอดพระบาทพระเวสสันดรแล้วร่ำไห้อยู่ไปมา พระเวสสันดรเองก็พลอยทรงพระกันแสงไห้จนน้ำพระเนตรไหลตกต้องพระปฤษฎางค์ คือ แผ่นหลังของพระลูกรักทั้งสอง พระองค์ตรัสปลอบโยนพระโอรสพระธิดา ให้คลายโศก และเข้าใจถึงการที่ต้องยกพระลูกน้อยทั้งสองให้พราหมณ์ไปพร้อมทั้งตั้งราคาของพระชาลีว่าต้องไถ่ด้วยทองแท่งหนักหมื่นห้าพันตำลึง ส่วนพระกัณหา

ต้องไถ่ด้วยทาสชายหญิง ช้าง ม้า โค รถ อย่างละร้อยละร้อย กับทองแท่งหนักห้าพันตำลึง แล้วนำสองกุมารมามอบให้ชูชก พระองค์กล่าวกับชูชกว่าพระองค์รักลูกทั้งสองดั่งแก้วตาดวงใจ แต่รักพระโพธิญาณยิ่งกว่าเป็นร้อยเท่าพันทวี จึงยกลูกให้ชูชกเป็นทาน เดชะผลทานในครั้งนี้ขอพระองค์จงสำเร็จซึ่ง พระโพธิญาณในอนาคตกาลนั้นเถิด สิ้นพระดำรัสก็หลั่งอุทกธารา คือ น้ำลงบนมือชูชก พลันก็เกิดกัมปนาทหวาดไหวสะท้านสะเทือนเลื่อนลั่นทั่วทั้งพื้นพิภพธรณี

ชูชกครั้นได้รับพระราชทานสองกุมารแล้ว ก็นำเชือกมาผูกข้อมือฉุดกระชากลากสองกุมารไปต่อหน้าพระบิดา เมื่อไม่ได้ดังใจของตะแกก็ตีด่าตามประสาวิสัยคนสันดานชั่วช้าต่ำทราม พระชาลี พระกัณหา ทรงพระกันแสงวอนขอเมตตามันก็ไม่ปราณี วอนขอพระบิดาให้ช่วยพระองค์ก็ทรงนิ่งอั้นเฉยอยู่ ก็สุดโศกโศการ่ำรำพันถึงพระมารดา

ปางนั้นพระเวสสันดรได้เห็นเหตุการณ์และได้ทรงฟังลูกน้อยทูลละห้อยอยู่นั้น กลั้น พระโศกมิได้ ก็เสด็จเข้าสู่พระบรรณศาลาซบพระพักตร์สะอื้นไห้แล้วกลับคิดแค้นแน่นอุระว่าพราหมณ์นี่ประมาทหมิ่น มาด่าตีลูกต่อหน้าพ่อ กระไรเลยไม่เกรงขามเราบ้างเมื่อยามจน น้ำพระทัยท้าวเธอก็ถอยคืน จากอุเบกขา บังเกิดอวิชชามาห่อหุ้ม โมโหโทโสเข้าซ้ำส่ง คิดว่าฆ่าพราหมณ์ผู้นี้เสียเถิดหรือ พระแสงขรรค์และศรธนูเราก็เอามา พระองค์ก็ทรงฮึดฮัดฮื้อจะฆ่าหรือจะไม่ฆ่าอยู่แต่ในพระทัย ต่อมาเกิดสติยั้งคิดจิตเป็นสมาธิ พิจารณาได้ก็บังเกิดปัญญาขึ้นสอนพระองค์เองว่า "ลูกนั้นยกให้เขาไปแล้ว ข้ากับเจ้าเขาจะตีกัน เราไม่สมควรเข้าไปเกี่ยวข้อง" จิตก็พลันสงบระงับพระวิโยคกลั้นพระโศกสงบได้ด้วยอุเบกขา พระพักตร์ก็ผ่องแผ้วแจ่มใสดังจันทร์อำไพปล่อยให้ชูชกพาสองกุมารไปจนล่วงออกประตูป่านั้นแล

จบความย่อ

ปี่พาทย์ทำเพลงโอดเชิดฉิ่ง

ผู้บูชากัณฑ์กุมาร ย่อมประสบความสำเร็จในสิ่งปรารถนาครั้นตายไปแล้วได้เกิดในฉกามาพจสวรรค์ในสมัยที่พระศรีอาริยาเมตไตรมาอุบัติ ก็จะได้พบศาสนาของพระองค์จะได้ถือปฏิสนธิในตระกูลกษัตริย์ตลอดจนได้สดับตรับฟังพระสัทธรรมเทศนาของพระองค์ แล้วบรรลุอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้ง ๔ ด้วยบุญราศีที่ได้อบรมไว้

กัณฑ์ที่ ๙ มัทรี

ความย่อกัณฑ์ที่ ๙ "กัณฑ์มัทรี"

เมื่อชูชกพาสองกุมารเดินทางไปในป่านั้น เกิดอาเภทต่างๆ แก่พระนางมัทรี เช่น ผลไม้ที่เคยมีก็หายหมดกลับเหลือแต่ดอก หาเก็บผลไม่ใคร่จะได้ พระนางรีบหาเก็บผลไม้เท่าที่จะได้ แล้วรีบดุ่มเดิน กลับพระอาศรมโดยด่วน แต่พลันได้พบกับสามสัตว์มีราชสีห์ เสือโคร่ง และเสือเหลือง ซึ่งแท้ที่จริงก็คือเทวดาแปลงกายมาด้วยพระบัญชาของท้าวสักกะเทวราช ราชาของเทวะทั้งหลายในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ให้มาขวางทางมิให้พระนางมัทรีกลับไปถึงอาศรมก่อนค่ำด้วยเกรงว่า เมื่อพระนางรู้ว่าพระเวสสันดรพระราชทานสองกุมารให้พราหมณ์ชูชกไปแล้ว พระนางก็จะรีบออกติดตามโดยไม่คิดเห็นแก่ชีวิตตัว

กัณฑ์ที่ ๙. มัทรี ๙๐ พระคาถา

พระนางมัทรีทรงประนมกรทูลวอนไหว้ ขอเทพเจ้า ๓ สัตว์ที่มากั้นมรรคาไว้

พระนางมัทรีเมื่อเห็นสัตว์ร้ายทั้งสามก็สะดุ้งผวากลัว หลบเข้าข้างทาง มองหาหนทางจะหลีกลี้เพื่อกลับพระอาศรมก็ไม่มี ได้แต่ยั้งคอยว่าเมื่อไรสามสัตว์จะถอยออกไป คอยจนกระทั่งเย็นค่ำสัตว์ทั้งสามก็ยังไม่ไปไหน พระนางจึงไหว้วอนขอให้หลีกทางเพื่อพระนางจะได้กลับไปหาพระลูกรักทั้งสองที่คอยอยู่ เทพเจ้าในร่างแปลงทั้งสามได้ฟังคำร้องขอก็ให้มีความสงสารเป็นยิ่งนัก ประจวบกับเป็นเวลาเย็นค่ำแล้วจึงลุกขึ้นเดินหลีกทางให้พระนางไป พระมัทรีหาบผลไม้ได้รีบวิ่งไปพลางทรงกันแสงไปพลาง มุ่งหน้ากลับสู่พระอาศรม เมื่อถึงแล้วไม่ได้พบพระลูกรักทั้งสองก็ร้องเรียกและเดินตามหาแต่ไม่พบ จึงเข้าไปทูล

ถามพระเวสสันดรท้าวเธอก็นิ่งเฉย พระนางจะทูลถามสักเท่าใดๆ พระองค์ก็นิ่งเฉยมิได้ตรัสปราศรัยจำนรรจา พระนางก็ยิ่งทรงกลุ้มกลัดขัดอุระผะผ่าวร้อน ทรงตัดพ้อพระเวสสันดรว่าการที่พระนางออกมาอยู่ป่าด้วยเพราะจิตคิดซื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อพระเวสสันดรมิเคยคิดเป็นอื่น แต่พระองค์กลับมาชิงชังไม่พูดจาด้วย ซ้ำพระลูกรักทั้งสองก็หายไป ฉะนี้แล้วพระนางจะอยู่ไปใยให้ทนทุกข์เวทนา ถ้าพระเวสสันดรไม่ตรัสกับพระนาง พระนางก็จะขอตาย ณ บัดนี้

ปางนั้นพระเวสสันดรได้สดับคำของพระมัทรี พระองค์ทรงตรองว่าถ้าแม้ไม่ตรัสแก่พระนางบ้างจะมิเป็นการ จำจะเอาโวหารการหึงเข้ามาหักโศกให้เสื่อมลง จึงได้ตรัสประภาษว่าพระนางมัทรีออกหาผลไม้ในป่าตั้งแต่เช้าตรู่ ทำไมกลับมาจนเย็นค่ำป่านฉะนี้มัวแต่ไปเพลิดเพลินอะไรอยู่ ในป่าสารพันที่จะมีทั้งฤาษีสิทธิ วิทยาธรคนธรรพ์ เทพารักษ์ผู้มีพักตร์อันงาม หรือว่าไปหลงเสวยผลไม้รสเลิศที่ไม่เคยเสวย จนลืมหลังไม่แลเหลียวพอมาถึงทำกลบเกลื่อนขึ้นเสียงเลี่ยงเลี้ยวพาโลว่าลูกหาย คิดว่าพระองค์รู้ไม่ทันกระนั้นหรือนี่ดีว่าอยู่ป่านะ ถ้าอยู่ในวังแล้วกายของพระนางมัทรีจะต้องขาดสะบั้นลงทันตา ด้วยน้ำมือของพระองค์นี่แหละ

พระมัทรีได้สดับคำบริภาษของพระราชสวามีสุดที่รักเช่นนั้นความโศกก็เสื่อมสร่างสงบจิตเพราะเจ็บใจ จึงก้มเศียรลงกราบไหว้วันทนาพลางทูลสนองตอบเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้พระนางกลับมาจนมืดค่ำป่านฉะนี้ ใช่จะเป็นดั่งพระเวสสันดรดำริก็หาไม่พร้อมทั้งตัดพ้อต่อว่า ว่า "ตั้งแต่เกล้ากระหม่อมฉันตกมาเป็นพระมเหสีของพระองค์นั้นพระองค์ได้เห็นพิรุธร่องรอยที่ตรงไหน จึงเก็บสังเกตไว้แต่ปางก่อนแล้วมาค่อนด้วยถ้อยคำหยาบยอกใจเจ็บจิตเหลือกำลัง จะคิดบ้างเป็นไรว่ามีแต่ข้าพระบาทเท่านั้นที่ดึงดื้อติดตามพระองค์มาเพราะสัตยาสวามิภักดิ์รักพระสวามีเพียงพระบิดาก็ว่าได้ ถึงจะยากเย็นเข็ญใจตรากตรำก็ไม่เคยท้อแท้เตร็ดเตร่หาผลาผล จนเนื้อหนังข่วนขาดเป็นริ้วรอยโลหิตไหลย้อยทุกหย่อมหนาม อารามจะใคร่ให้ได้ผลไม้มาปฏิบัติลูกบำรุงพระสวามีถึงกระนั้นความดีก็ยังยากจะคุ้มตัวได้น่าแปลกใจนัก เกล้ากระหม่อมฉันกระทำผิดเพียงครั้งเดียวนี้คือกลับมาถึงอาศรมล่วงเข้ามืดค่ำเท่านั้น ขอพระองค์ได้ทรงโปรดงดโทษต่อเกล้ากระหม่อมฉันด้วยเถิด"

พระนางจะกราบทูลสักเท่าใดๆ ท้าวเธอจะปราศรัยก็ไม่มี พระนางยิ่งหมองศรีโศกกำสรดสะอึกสะอื้นถวายบังคมคืนออกมาเที่ยวแสวงหาพระลูกรักทุกหนทุกแห่ง ทุกราวป่าจนสุดแรง ".......สุดสายนัยนาที่แม่จะตามไปเล็งแล สุดโสตแล้วที่แม่จะซับทราบฟังสำเนียง สุด สุรเสียงที่แม่จะร่ำเรียกพิไรร้อง สุดฝีเท้าที่แม่จะเยื้องย่องยกย่างลง

เหยียบดิน ก็สุดสิ้นสุดปัญญาสุดหาสุดค้นเห็นสุดคิด จะได้พานพบประสบรอยพระลูกน้อยแต่สักนิดไม่มีเลย.......” พระนางค้นหาพระลูกรักพลางกันแสงพลางจนอรุณรุ่ง ในที่สุดก็เซซังกลับมาเฝ้าพระเวสสันดร เพื่อทูลถามอีก แต่ทรงหมดแรงเสียก่อน ล้มสลบลงต่อหน้าพระที่นั่งนั้นนั่นเอง

พระเวสสันดรครั้นทอดพระเนตรเห็นพระชายาสลบลงเช่นนั้น สำคัญว่าพระนางเธอทรงวางวายก็สะดุ้งพระทัยหาย โศกกำสรด แต่เมื่อพิจารณาอยู่เป็นครู่ก็รู้ว่ายังไม่อาสัญ จึงเข้าไปยังพระคันธกุฎี หยิบคนโทอันเต็มไปด้วยน้ำมา ตั้งแต่พระองค์ทรงผนวชมาได้ถึงเจ็ดเดือนเต็ม ไม่เคยเลยที่จะแตะต้องพระวรกายของพระนางมัทรี แต่เมื่อมีทุกข์อันพันวิสัยเช่นนี้ก็ลืมพระองค์ว่าเป็นดาบส พระองค์ยกพระเศียรของพระนางขึ้นวางบนพระเพลาคือตักวักเอาวารีมาโสรจสรงลงที่พระอุระของพระนาง หวังให้ชุ่มชื่นฟื้นสมปฤดีคืนมา

พระมัทรีครั้นฟื้นคืนสติสมปฤดีก็ให้ละอายพระทัยว่ามานอนอยู่บนพระเพลาของพระราชสวามีมิบังควร จึงรีบเลื่อนพระองค์ลงมา แล้วกราบทูลถามถึงพระโอรสพระธิดา พระเวสสันดรก็ทรงตรัสบอกตามความเป็นจริงว่ายกให้พราหมณ์ไปแล้วเป็นทาน แล้วตรัสต่อไปว่าไม่เพียงแต่โอรส ธิดา อันเป็นทานภายนอกของพระองค์เท่านั้นแม้เลือดเนื้อดวงใจ ดวงตาทั้งสองข้างของพระองค์เองก็ให้เป็นทานได้ถ้ามีใครมาขอพระองค์ประสงค์เพียงเพื่อบรรลุถึงพระโพธิญาณเท่านั้น แล้วตรัสต่อไปอีกว่าถ้าเราทั้งสองนี้ยังมีชีวิตอยู่สืบไปจะต้องได้พบกับพระลูกรักทั้งสองอย่างแน่นอน ขอพระมัทรีจงอนุโมทนาทานนี้เถิด พระมัทรีทูลสนองพระโองการว่าเหตุใดเมื่อวันวานจึงไม่แจ้งให้พระนางทราบ พระเวสสันดรตรัสตอบว่า เห็นว่าพระนางเหน็ดเหนื่อยมาจากป่าแล้วจึงยังไม่บอกเรื่องให้ร้อนพระทัย พระมัทรีได้ฟังเรื่องทั้งหมดแล้วก็สร่างโศก พอใจในการพระราชทานพระโอรส พระธิดา ให้แก่ชูชก ทรงโสมนัส คือ ยินดีแล้วนบนิ้วประนมน้อมพระเศียรอนุโมทนาทานนั้นแล

จบความย่อ

ปี่พาทย์ทำเพลงทยอยโอด

ผู้บูชากัณฑ์มัทรี เกิดในโลกหน้าจะเป็นผู้มั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติเป็นผู้มีอายุยืนยาว ทั้งประกอบด้วยรูปโฉมงดงามกว่าคนทั้งหลาย จะไปที่ในที่ใด ๆ ก็จะมีความสุขทุกแห่งหน

กัณฑ์ที่ ๑๐ สักบรรพ

ความย่อกัณฑ์ที่ ๑๐ "กัณฑ์สักบรรพ"

ท้าวอัมรินทร์เทวราช ราชาแห่งเทพทั้งหลายในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ทรงดำริว่าเมื่อวานนี้พระเวสสันดรพระราชทานโอรสและธิดาไปแล้ว ถ้ามีใครมาขอพระราชทานพระนางมัทรีไปอีกพระองค์ก็จะต้องอยู่พระองค์เดียวไม่มีใครปฏิบัติบำรุงก็จะลำบาก อย่ากระนั้นเลยเราควรจะแปลงเพศเป็นพราหมณ์ รีบไปทูลขอพระนางมัทรีเสียก่อนจะดีกว่า เมื่อได้รับพระราชทานแล้วก็จะฝากพระนางมัทรีไว้ให้อยู่กับพระเวสสันดรดังเดิม ป้องกันมิให้พระองค์พระราชทานให้แก่ใครอีก นอกจากนี้แล้วยังเป็นการช่วยให้พระองค์ได้บำเพ็ญทานให้บริบูรณ์อีกด้วยเพื่อบรรลุพระสัมโพธิญาณ

ดำริแล้วท้าวเธอก็แปลงเพศเป็นพราหมณ์ผู้วิเศษทรงพรต มาปรากฏแก่สองกษัตริย์ในเวลาเช้าก่อนที่พระมัทรีจะเสด็จออกสู่ป่าหาผลไม้ เมื่อมีพระราชปฏิสันถารซึ่งกันและกันเป็นอันดีแล้ว พราหมณ์แปลงก็ทูลขอพระราชทานพระนางมัทรี พระเวสสันดรก็ทรงพระราชทานให้ด้วยใจยินดี ทั้งพระมัทรีเองก็มีอาการสงบนิ่งมิได้ขุ่นเคืองขัดขืน ด้วยเชื่อแท้แน่ในพระหฤทัยว่าพระเวสสันดรนั้นเป็นนักปราชญ์จริงยิ่งใหญ่ ย่อมเห็นแจ้งชัดปฏิบัติแต่สิ่งที่ประเสริฐเลิศกว่าสิ่งอื่น พระนางก็ยินดีอนุโมทนาในการพระราชทานของพระเวสสันดร เพื่อร่วมทานบารมีให้สำเร็จพระสัมโพธิญาณ เป็นเหตุให้เกิดกัมปนาทหวาดไหวแผ่นดินสะท้านสะเทือนทั่วพิภพอีกครั้งหนึ่ง

พราหมณ์แปลงครั้นได้รับพระราชทานพระมัทรีก็ถวายพระนางคืนฝากไว้แล้ว แสดงตนว่าเป็นท้าวสักกะเทวราช กล่าวพระราชทานพรให้ ๘ ประการ ตามแต่พระเวสสันดรจะปรารถนา พระเวสสันดรขอพระราชทานพรดังนี้

๑. ขอให้พระบิดามีพระทัยยินดีในการกระทำของพระองค์และในกาลภายหน้าเมื่อพระองค์เสด็จไปยังพระนครขอให้พระบิดาอัญเชิญขึ้นครองราชย์ตามเดิม

๒. ถ้าในกาลต่อไปหากพระองค์มีอำนาจสั่งฆ่าคนได้ก็ขออย่าให้ยินดีในกา [illegible] คน ถึงแม้คนผู้นั้นจะมีความผิดทุจริตร้ายกาจสมควรจะประหารชีวิตก็ตาม ขอให้พระองค์มีปัญญาที่จะหากุศโลบายในการลงโทษแก้ไขให้ไม่ต้องถึงกับประหารชีวิตได้

๓. ขอให้พระองค์เป็นผู้มีอำนาจในการปกครอง เป็นผู้มีความเมตตา กรุณา เป็นที่พึ่งพิงและเป็นที่รักของชนทั่วหน้า

๔. ขออย่าให้พระองค์ลุแก่อำนาจสตรี อย่าได้ล่วงเกินภรรยาผู้อื่น ขอให้พอใจเฉพาะภรรยาของตนเองเท่านั้น

๕. ขอให้พระโอรสผู้เป็นที่รักยิ่ง มีพระชนมายุยั่งยืนนาน ได้ครองราชย์สมบัติเป็นกษัตริย์ที่เก่งกล้าสามารถโดยธรรม

๖. เมื่อพระองค์เสด็จกลับขึ้นครองราชย์แล้ว ขอให้บ้านเมืองอุดมสมบูรณ์ด้วยภักษาหาร มากมาย ภายในหนึ่งราตรี

๗. ขอให้พระองค์มีใจยินดีในการบริจาคทานไม่มีความเสียดายในทรัพย์สิน แม้พระองค์จะบริจาคไปมากสักเท่าใดก็ตามก็ขอให้ทรัพย์สมบัติเหล่านั้นยังคงไม่หมด

๘. เมื่อพระองค์สวรรคตแล้วขอให้ได้ไปบังเกิดในโลกสวรรค์และขอให้ได้บรรลุถึงสุดยอดบารมี ไม่มีเสื่อมถอย

ท้าวสักกะเทวราช ตรัสประสิทธิประสาทพรแล้วตรัสว่า ในไม่ช้าพระชนกจะเสด็จมายังป่าหิมพานต์นี้ ด้วยพระทัยยินดีที่จะได้พบพระองค์ ตรัสแล้วเสด็จกลับเทวโลก

จบความย่อ

ปี่พาทย์ทำเพลงกลม

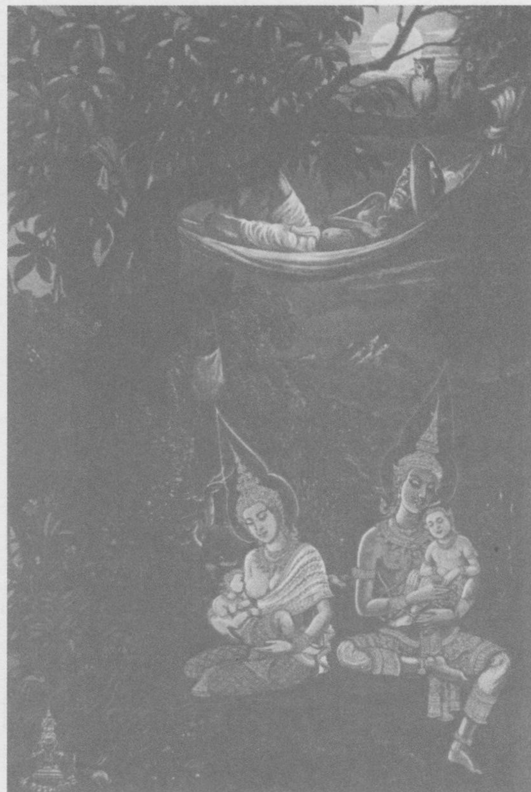
ผู้บูชากัณฑ์สักกบรรพ จะได้เป็นผู้เจริญด้วยลาภยศตลอดจนจตุรพิธพรทั้ง ๔ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ตลอดกาล

กัณฑ์ที่ ๑๑ มหาราช

ความย่อกัณฑ์ที่ ๑๑ "กัณฑ์มหาราช"

จะกล่าวฝ่ายถึงพราหมณ์ชูชกเมื่อได้รับพระราชทานพระชาลี พระกัณหา จากพระเวสสันดรแล้วก็พาเดินมาตามทางในป่าใหญ่ ค่ำที่ไหนก็ผูกสองกุมารไว้ที่โคนไม้แต่ตัวแกเองปีนขึ้นไปนอนบนต้นไม้ เพื่อให้พ้นภัยจากสัตว์ร้ายถ้าจะมีมา

อนึ่งทุกค่ำคืนจะมีเทพบุตร เทพธิดา ซึ่งมีความสงสารสองกุมารได้นิรมิตร่างคล้ายพระเวสสันดรและพระนางมัทรีมาบำรุงสองกุมาร โดยแก้เถาวัลย์ที่ผูกข้อมือออกอาบน้ำชำระร่างกายเกล้าพระเกศาให้ และให้บริโภคอาหารอันเป็นทิพย์ แล้วโอบอุ้มแนบพระอุระขับกล่อมให้นิทรา สองกุมารได้ทิพยสัมผัสก็ผทมหลับสนิท ครั้นอรุณรุ่งเทพทั้งสองก็วางสองกุมารลงไว้ดังเดิมและบันดาลให้เถาวัลย์ผูกมัดข้อมือเหมือนเดิมแล้วท่านทั้งสองก็อันตรธานหายไป

ชูชกครั้นตื่นขึ้นมาก็พาสองกุมารเดินทางต่อ เมื่อเดินมาถึงทางสองแพร่งทางหนึ่งจะไปพระนครสีพีอีกทางหนึ่งจะไปกลิงคราษฎร์ เทวดาดลใจให้ชูชกเดินหลงทางไปพระนครสีพี เดินทางในป่ารวมสิบห้าราตรีก็ถึงพระนครสีพี

ในคืนวันที่ชูชกจะพาสองกุมารมาถึงนครสีพีนั้น พระเจ้ากรุงสญชัย ทรงพระสุบินนิมิตว่ามีบุรุษผู้หนึ่ง ร่างโตดำล่ำอ้วน เดินเข้ามาอย่างองอาจไม่เกรงกลัวใคร นำดอกบัวมาถวายพระองค์สองดอก ดอกหนึ่งเพิ่งจะบานอีกดอกหนึ่งยังตูมอยู่ พระองค์รับมาแนบพระอุระเชยชมแล้วแซมดอกไม้ทั้งสองดอกไว้เหนือพระกรรณ

คือ หู ละอองเกสรสุคนธาก็โรยร่วงลงซึมซาบอาบพระทรวงแสนอภิรมย์ พระองค์ก็ตื่นจากพระบรรทม ทรงโปรดให้หาโหราจารย์มาทำนายความฝัน โหรทำนายว่าจะทรงได้พบญาติสนิทที่จากกันไปในรุ่งเช้านี้ พระองค์ได้สดับเช่นนั้นก็เบิกบานกมลปรีดาปราโมทย์ ครั้นรุ่งเช้าก็เสด็จออกมาประทับบัลลังก์หน้าพระลานชัย ไม่ช้าชูชก ก็พาสองกุมารเดินลัดตัดหน้าฉานผ่านมาตรงหน้าพระที่นั่ง เทพกำบังมิให้หมู่องครักษ์ได้แลเห็นท้าวเธอทอดพระเนตรเห็นสองกุมารมาแต่ไกลคลับคล้ายคลับคลาว่าเป็นพระหลานขวัญก็โปรดให้อำมาตย์ไปนำชูชกและสองกุมารมาเข้าเฝ้า เมื่อเข้ามาใกล้แล้วก็ทราบแน่พระทัยว่าเป็นพระหลานรัก จึงโปรดให้ชูชกเล่าว่านำสองกุมารมาจากที่ใดและจะพาไปไหน ชูชกกราบทูลตามความจริง พระองค์ให้เบิกพระราชทรัพย์มาไถ่ตัวพระชาลี พระกัณหา ตามพิกัดค่าที่พระเวสสันดรกำหนดไว้ตามที่พระชาลีกราบทูลถวายให้ทรงทราบทุกประการ นอกจากนี้ยังพระราชทานปราสาทเจ็ดชั้นให้เป็นรางวัลแก่ชูชกอีกด้วย และทรงให้จัดโภชนาหารอันประณีตมาบำรุงบำเรอชูชกด้วย แล้วโปรดให้สองพระหลานขวัญ โสรจสรงสนานสุคนธวาริน คือ อาบน้ำชำระกายด้วยน้ำที่มีกลิ่นหอมแล้วให้เสวยพระกระยาหารรสเลิศอันประณีต ต่อมาให้ แต่งองค์ทรงเครื่องกษัตริย์อันอลงกรณ์เรืองโรจน์พิจิตรเนาวรัตน์ สมเด็จพระอัยกีผุสดีพร้อมด้วยสาวสุรสุรางค์ราชประยูรวงศาก็ปรีดามาแวดล้อมพรั่งพร้อมกันแล้วกระทำพระราชพิธีสมโภช รับขวัญพระหลานรักทั้งสองประโคมดุริยดนตรี แตรสังข์ทั้งปวงกึกก้องทั้งท้องพระโรงชัย

ต่อจากนั้นพระเจ้ากรุงสญชัย จึงทรงปราศรัยไถ่ถามพระชาลีถึงทุกข์สุขของพระเวสสันดรและพระนางมัทรี พระชาลีได้กล่าวพรรณนาถึงความทุกข์ยากของพระบิดาพระมารดา ตั้งแต่การแสวงหาผลไม้และรากไม้ในป่ามาแบ่งปันกันฉันทั้งสี่องค์ ผลไม้พอฉันบ้างไม่พอบ้าง ความเป็นอยู่แสนจะลำบากเหลือประมาณ สุดที่จะรำพันได้ ก่อให้เกิดความสงสารแก่พระเจ้ากรุงสญชัยเป็นอย่างหนัก พระองค์ตรัสว่าพระองค์ให้เนรเทศพระเวสสันดรไปจากพระนครใช่ว่าจะชิงชังก็หาไม่แต่เหตุด้วยความจำเป็น พระชาลีจึงทูลวิงวอนพระเจ้ากรุงสญชัยให้ยกแสนยากรครรไลยไปรับพระบิดา พระมารดากลับคืนพระพาราสีพีเถิด พระองค์ก็ทรงยินดีดังคำพระนัดดา ตรัสสั่งให้เกณฑ์โยธากระบวนทัพให้เสร็จสรรพในเจ็ดวัน เพื่อจะยาตรา พลขันธ์สู่เขาวงกตไปเชิญพระโอรสและพระสุณิสากลับคืนมาครองนครสีพีดังเดิม

จะกล่าวฝ่ายชูชกยาจกพราหมณ์เฒ่า ได้รับพระราชทานรางวัลและอาหารอันประณีตรสโอชา เฒ่าก็หลงระเริงเพลิดเพลินบริโภคอาหารจนเกินขนาด เตโชธาตุมิอาจจะผลาญเผาได้ทัน พลันเฒ่าก็ถึงแก่ความตายในทันที พระเจ้ากรุงสญชัยจึงให้กระทำฌาปนกิจแล้วโปรดให้ ตีกลองร้องป่าวไปทั่วหาทายาทมารับมรดกที่ได้รับพระราชทานไปแต่ก็ไม่มีผู้ใดมารับ ก็โปรดให้นำกลับเข้าเป็นของหลวงตามประเพณี

ครั้นเมื่อครบเจ็ดวันพร้อมที่จะให้เคลื่อนพยุหยาตราไปรับพระเวสสันดรคืนพระนคร ก็พอดีพระเจ้ากรุงกลิงคราษฎร์โปรดให้พราหมณ์ทั้งแปด นำช้างปัจจัยนาเคนทร์มาถวายคืน พระเจ้ากรุงสญชัยทรงปรีเปรมปราโมทย์เป็นที่ยิ่ง โปรดให้พระชาลีทรงช้างปัจจัยนาเคนทร์นำกระบวนทัพ เมื่อได้ฤกษ์กษัตริย์ทั้งสี่ คือ พระเจ้ากรุงสญชัย พระนางเจ้าผุสดี พระชาลี และพระกัณหา พร้อมด้วยกระบวนทัพก็ยาตราจากพระนครมุ่งหน้าสู่สิงขรเขาวงกตอันเป็นที่ตั้งอาศรมบทของพระเวสสันดรและพระมัทรี ระยะทางหกสิบโยชน์

จบความย่อ

ปี่พาทย์ทำเพลงกราวนอก

ผู้บูชากัณฑ์มหาราช จะได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติและนิพพานสมบัติ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ จะได้เป็นพระราชา เมื่อจากโลกมนุษย์ไปก็จะได้เสวยทิพย์สมบัติ ในฉกามาพจรสวรรค์ มีนางเทพอัปสรเป็นบริวาร ครั้นบารมีแก่กล้าก็จะได้นิพพานสมบัติอันตัดเสียซึ่งชาติ ชรา พยาธิ มรณะ พ้นจากโอฆะทั้งสามมีกาโมฆะเป็นต้น

กัณฑ์ที่ ๑๒ ฉกษัตริย์

ความย่อกัณฑ์ที่ ๑๒ "กัณฑ์ฉกษัตริย์"

เมื่อพระชาลีนำทัพสมเด็จพระอัยกามาจนถึงเขาวงกตใกล้พระอาศรมของพระเวสสันดรแล้ว ได้โปรดให้ยับยั้งตั้งทัพอยู่ก่อน ณ บริเวณสระมุจลินท์ซึ่งอยู่นอกเขาวงกต เสียงของกองทหารสะเทือนสะท้านถึงเขตเขาวงกตพระเวสสันดรได้สดับทรงนึกว่าเป็นข้าศึกยกมาตีพระนครสีพีได้แล้วและยกทัพจะมาจับพระองค์ไปอีกต่อหนึ่ง จึงตรัสชวนพระมัทรีดำเนินขึ้นไปบนภูเขาแอบดูกองทหาร พระมัทรีตามเสด็จขึ้นไป เมื่อพิจารณาดูเป็นครู่จึงทูลว่า "หาใช่กองทัพของอริราชศัตรูไม่ ชะรอยจะเป็นทัพของพระราชบิดา ยกมารับกลับพระนครเป็นแน่" พระเวสสันดรทรงเห็นสอดคล้องด้วย จึงชวนพระมัทรีเสด็จลงจากภูเขาด้วยจิตปิติโสมนัสเสด็จประทับนั่งที่หน้าพระอาศรม ด้วยจิตอันมั่นคงไม่ยินดีจนเกินไป

กัณฑ์ที่ ๑๒. ฉกษัตริย์ ๓๖ พระคาถา
ทั้งหกกษัตริย์ถึงวิสัญญีภาพสลบลง เมื่อได้พบหน้ากันณพระอาศรมบทที่เขาวงกต

จะกล่าวฝ่ายพระเจ้ากรุงสญชัยเมื่อได้พักทัพ ณ บริเวณสระมุจลินท์เรียบร้อยแล้ว พระองค์ตรัสแก่พระผุสดีว่า "ถ้าเราเข้าไปหาลูกรักพร้อมกันทั้งหมด ก็จะบังเกิดความเศร้าโศกเนื่องจากการพลัดพรากมารุมเร้าจนเหลือที่จะทนทาน ดังนั้นตัวของพี่จะเสด็จเข้าไปก่อน แล้วเจ้าจึงค่อยเสด็จตามไป ต่อมาจึงให้สองกุมารเสด็จเข้าไปเป็นลำดับสุดท้าย จะได้ช่วยผ่อนคลายความโศกเศร้าให้เบาบางลงได้บ้าง" ตรัสแล้วท้าวเธอก็สั่งให้เตรียมทัพเพื่อกลับพระนคร แล้วเสด็จลงจากพระคชาธาร เสด็จยุรยาตรเข้าสู่พระ

อาศรมของพระเวสสันดรพร้อมด้วยข้าราชบริพาร

เมื่อพระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นพระเวสสันดรและพระนางมัทรี ซึ่งอยู่ในเพศดาบส มีกายอันสงบเงียบดูเดียวดายก็ให้ยิ่งอาดูร ฝ่ายพระเวสสันดรและพระนางมัทรีทอดพระเนตรเห็นสมเด็จพระบิดาเสด็จมาก็รีบเสด็จเข้าต้อนรับ กราบลงกับฝ่าพระบาทพระบิดา พระเจ้ากรุงสญชัยทรงสวมกอดพระโอรสและพระสุณิสาแล้วรำพันพิลาป น้ำพระเนตรไหลอาบพระพักตรา ตรัสว่า "โอ้ โอ๋ อนิจจา เจ้าพ่อเอ๋ยกระไรเลยช่างมาตกยาก มิควรเลยที่จะมาเสวยทุกข์ลำบากถึงเพียงนี้" ต่างองค์ก็ทรงโศกีกำสรดโศก ครั้นสร่างโศกแล้วพระเจ้ากรุงสญชัยก็ตรัสถามถึงทุกข์สุขของพระโอรสและพระสุณิสา พระเวสสันดรและพระนางมัทรีก็กราบทูลถึงความเป็นอยู่ของพระองค์ให้ทรงทราบ แล้วตรัสถามถึงพระชาลี พระกัณหา เมื่อทรงทราบว่าพระบิดาไถ่ตัวมาจากพราหมณ์ชูชกแล้ว ขณะนี้อยู่สุขสบายดีก็สร่างทุกข์แล้วตรัสถามทุกข์สุขของพระบิดา พระมารดา ตลอดจนไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ ท้าวเธอก็มีพระบัญชาตอบพระลูกรักว่า "ทั้งหมดอยู่ดีบริบูรณ์ไม่เดือดร้อน" ขณะเมื่อสองกษัตริย์ตรัสสนทนาในราชปฏิสันถารอยู่นั้น พระผุสดีก็เสด็จเข้ามาในอาศรม ต่อจากนั้นพระชาลีและพระกัณหาก็เสด็จเข้ามาเป็นลำดับสุดท้าย เมื่อกษัตริย์ทั้งหกพระองค์ได้พบกันพร้อมหน้าก็พลันเกิดความดีใจและเสียใจปะทะกันอย่างรุนแรง ทรงโศกีสุดแสนพิลาปจนถึงวิสัญญีภาพสลบลง บรรดาพวกพหลจตุรงคราชมนตรี ทั้งแสนสาวพระสนมนารีก็โศกศัลย์ล้มสลบลงทั่วทั้งบริเวณ ขณะนั้นก็พลันโกลาหลพื้นพสุธาธารเกิดเสียงกัมปนาทหวาดไหวจนถึงสวรรค์ชั้นสูงสุด คือ พรหมสุทธาวาส บัดนั้นท้าวสักกะเทวราช จึงทรงบันดาลห่าฝนโบกขรพรรษตกลงในที่ชุมนุมนั้น กษัตริย์ทั้งหกและบริวารได้รับฝนโบกขรพรรษก็ชุ่มชื่น ต่างก็ฟื้นคืนสติสมปฤดี บันเทาทุกข์โทมนัส

เสนาพฤฒามาตย์และประชาชนทั้งหลายที่ตามเสด็จมาต่างน้อมเกศถวายบังคมทูลเชิญพระเวสสันดรและพระนางมัทรีให้ทรงลาผนวชเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัตินครสีพีเป็นที่พึ่งดุจมหาเศวตฉัตรชัยอันกางกั้นให้ได้ร่มเย็นไปทั่วทุกตัวบุคคลดังเดิม

จบความย่อ

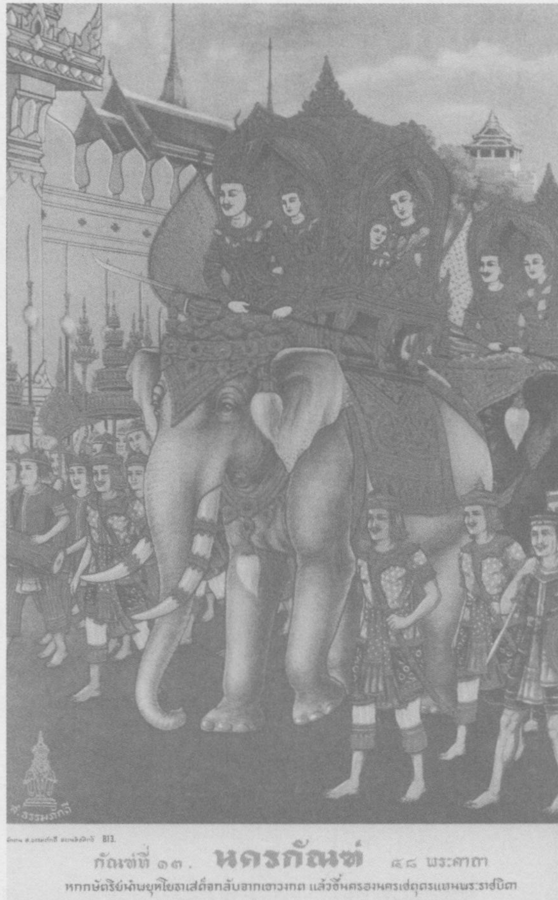
ปี่พาทย์ทำเพลงตระนอน

ผู้บูชากัณฑ์ฉกษัตริย์ จะได้เป็นผู้เจริญด้วยพร ๔ ประการคืออายุ วรรณะ สุขะ พละ ทุก ๆ ชาติแล

กัณฑ์ที่ ๑๓ นครกัณฑ์

ความย่อกัณฑ์ที่ ๑๓ "กัณฑ์นครกัณฑ์"

พระเวสสันดรได้ทรงฟังเหล่าชนทั้งหลาย อาราธนาให้ลาผนวชเพื่อกลับเข้าครองราชสมบัติดังเดิม พระองค์ก็ทรงกราบทูลสมเด็จพระบิดาว่า "เมื่อข้าพระองค์ครองราชย์โดยทศพิธราชธรรมอยู่นั้น พระบิดากับชาวสีพีพร้อมกันเนรเทศข้าพระองค์ให้ออกจากพระนครมาอยู่ป่า แต่เหตุไฉนบัดนี้กลับมาอาราธนาให้กลับวังเวียงเพื่อเสวยราชสมบัติดังเดิมดูไม่ควรแก่เหตุผล" พระเจ้ากรุงสญชัยได้สดับเช่นนั้นจึงตรัสปลอบประโลมพระโอรสว่า "เมื่อครั้งกระนั้นพระบิดาทำตามคำขอของชาวเมืองได้ลงโทษขับลูกรักของพระบิดาผู้หาความผิดมิได้ ให้ต้องออกจากพระนครมาทุกข์ยากได้รับความลำบากนั้นนับเป็นการกระทำที่รุนแรงอยู่ แต่อย่างไรก็ตาม อันธรรมดาของลูกที่ดีที่เป็นอภิชาตบุตรย่อมจะเสียสละได้แม้พระชนม์ชีพเพื่อทดแทนสนองคุณพระชนกชนนี บำบัดทุกข์โศกของพระชนกชนนีทั้งพระวงศาคณาญาติทั้งมวล เป็นการกตัญญูกตเวที อันเป็นธรรมอันประเสริฐ ดังนั้นด้วยเหตุนี้ ขอพ่อจงดับความเสียใจและความโกรธ ยกโทษให้พระบิดาทั้งเสนาประชาชาวสีพีเปลื้องเครื่องพระฤาษีลาผนวชไปเสวยราชสมบัติเป็นฉัตรแก้วของชาวสีพีตามคำของพระบิดานี้เถิด"

ในที่สุดพระเวสสันดรทรงลาผนวชพร้อมทั้งพระมัทรี เสด็จเข้ามณฑลมงคลพิธีราชาภิเษกซึ่งเจ้าพนักงานจัดสร้างขึ้นในบริเวณอาศรมนั้น เมื่อเสร็จสิ้นพระราชพิธีแล้วพอได้ฤกษ์ก็เสด็จนิวัติกลับพระนคร เถลิงถวัลยราชสมบัติดังเดิม ท่ามกลางความยินดีปรีดาของ พระญาติพระวงศ์และปวงประชาราษฎร์ เมื่อพระเวสสันดรเสด็จขึ้นสู่ปราสาทแล้วได้รับสั่งให้ประกาศให้ชาวเมืองปล่อยสัตว์ที่กักขังทรมานไว้ทั้งหมด ครั้นถึงยามค่ำคืนพระองค์ทรงคิดวิตกว่าวันพรุ่งนี้เหล่ายาจกคงจะมาขอรับพระราชทานราชทรัพย์จากพระองค์ แล้วพระองค์จะหาทรัพย์ที่ไหนมาแจกจ่าย ให้สมกับความตั้งใจในครั้งนี้ได้ครั้งนั้นท้าวสักกะเทวราชได้หยั่งทราบความปริวิตกของพระเวสสันดร จึงทรงบันดาลให้ฝนแก้ว ๗ ประการ ตกลงมาเต็มทั่วไปในนครสีพีสูงถึงเข่าเฉพาะในบริเวณพระราชวังสูงถึงสะเอวดูน่าอัศจรรย์ พระเวสสันดรก็ทรงประกาศให้ราษฎรมาเก็บไปตามความปรารถนา เหลือจากนั้นให้นำเข้าท้องพระคลังหลวงต่อไป

พระเวสสันดรทรงครองราชย์สมบัติปกครองพระนครสีพี โดยทรงทศพิธราชธรรม บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข ตลอดพระชนมายุของพระองค์ ๑๒๐ พระพรรษา เมื่อสิ้นพระชนม์แล้วไปอุบัติเป็นพระสันตุสิตเทวราช ในสวรรค์ชั้นดุสิต

พระพุทธองค์ได้ทรงมีพระพุทธดำรัสว่า นั่นเป็นอดีตชาติของพระองค์ ในปัจจุบันชาตินั้นบุคคลทั้งหลายได้กลับชาติมาเกิด คือ

พราหมณ์ชูชก กลับชาติมาเกิด คือ พระเทวทัตพระอนุชาของ พระนางพิมพา

นางอมิตตดา กลับชาติมาเกิด คือ นางจิญจมาณวิกาผู้รับจ้างมาทำลายชื่อเสียงของพระพุทธองค์

นายเจตบุตรพรานป่า กลับชาติมาเกิด คือ พระฉันนเถรสหชาติ ของพระพุทธองค์ผู้จัดม้าพาพระองค์หนีออกบวช

พระจุตฤาษี กลับชาติมาเกิด คือ พระสารีบุตรอัครสาวกเบื้องขวาผู้เป็นเลิศทางปัญญา

ท้าวสักกะเทวราช (พระอินทร์) กลับชาติมาเกิด คือ พระอนุรุทธมหาเถระ

พระเวสสุกรรมเทวบุตร กลับชาติมาเกิด คือ พระโมคคัลลานะอัครสาวกเบื้องซ้าย ผู้เป็นเลิศทางอิทธิฤทธิ

เทวดาที่นิรมิตร่างเป็นพญาไกรสรสีหราช (ราชสีห์) กลับชาติมาเกิด คือ พระอุบาลีผู้เป็นเลิศทางพระวินัย

เทวดาที่นิรมิตร่างเป็นพยัคฆราช (เสือโคร่ง) กลับชาติมาเกิด คือ พระสิมพลีมหาอริยสงฆ์

เทวดาที่นิรมิตร่างเป็นที่ปิราช (เสือเหลือง) กลับชาติมาเกิด คือ พระจุลนาคมมหาเถระ

เทวดาที่นิรมิต ร่างสมมติเป็นพระเวสสันดรดาบสมาอภิบาลสองกุมารระหว่างชูชกนำไปในป่านั้น กลับชาติมาเกิด คือ พระมหากัจจายนะ

เทพธิดาที่นิรมิตร่างสมมติเป็นพระมัทรีบำรุงรักษาสองกุมารขณะรอนแรมมาในป่ากับชูชก กลับชาติมาเกิด คือ นางวิสาขามหาอุบาสิกา

ช้างปัจจัยนาเคนทร์ กลับชาติมาเกิด คือ พระมหากัสสปผู้เป็นเลิศทางธุดงค์

นางช้างผู้เป็นแม่ของช้างปัจจัยนาเคนทร์ กลับชาติมาเกิด คือ นางกีสาโคตรมีสากิยวงศ์

กษัตริย์มัททราชพระบิดาของพระมัทรี กลับชาติมาเกิด คือ พระมหานามศากยราช

อำมาตย์ผู้นำข่าวเนรเทศไปแจ้งให้พระเวสสันดรทราบและแนะนำให้พระองค์ไปประทับบำเพ็ญที่เขาวงกต กลับชาติมาเกิด คือ พระอานนท์เถรพุทธอุปัฏฐาก

อำมาตย์ผู้จัดการเรื่องการบริจาคสัตสดกมหาทาน กลับชาติมาเกิด คือ ท่านอนาถบัณฑิกมหาเศรษฐี

พระเจ้ากรุงสญชัย กลับชาติมาเกิด คือ พระเจ้าสุทโธทนะพุทธบิดา

พระผุสดี กลับชาติมาเกิด คือ พระนางสิริมหามายาพุทธมารดา

พระมัทรี กลับชาติมาเกิด คือ พระนางยโสธราพิมพา

พระชาลี กลับชาติมาเกิด คือ พระราหุล

พระกัณหาชินานาฏ กลับชาติมาเกิด คือ นางอุบลวรรณาเถรี

ทหารทั้งหกหมื่นผู้เป็นสหชาติของพระเวสสันดร กลับชาติมาเกิด คือ พระอรหันตสาวกของพระพุทธองค์ทั้งหกหมื่น

พระเวสสันดร กลับชาติมาเกิด คือ องค์พระตถาคต (สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสมณโคดม)

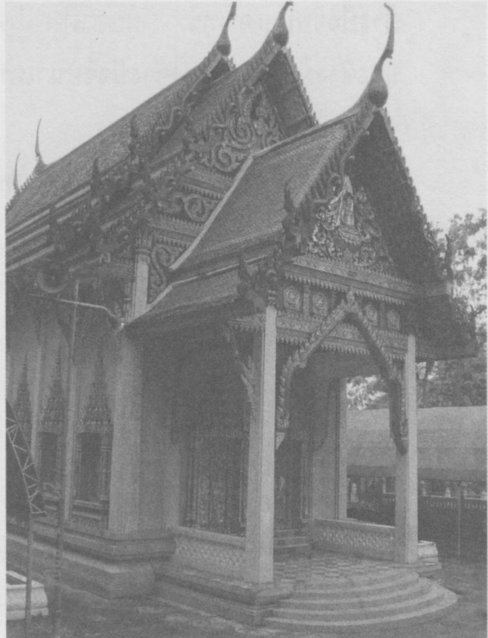
จบความย่อ

ปี่พาทย์ทำเพลงกลองโยน

ผู้บูชากัณฑ์นครกัณฑ์ จะได้เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยวงศาคณาญาติข้าทาสชายหญิง ธิดา สามี หรือบิดามารดาเป็นต้น อยู่พร้อมหน้ากันโดยความผาสุก ปราศจากโรคาพาธทั้งปวง จะทำการใด ๆ ก็พร้อมเพรียงกันยังการงานนั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ประวัติ
วัดไชยชุมพลชนะสงคราม (วัดใต้) พระอารามหลวง

วัดไชยชุมพลชนะสงคราม (วัดใต้) ตำบลบ้านใต้ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำแม่กลองด้านทิศตะวันออก อยู่ใต้จากจุดที่แม่น้ำ ๒ แควไหลมาประจบกันประมาณครึ่งกิโลเมตร ตำบลที่วัดนี้ตั้งอยู่ เดิมเรียกว่า "ตำบลปากแพรก" ที่เรียกดังนี้ เนื่องจากแพรกแห่งลำน้ำทั้ง ๒ แควคือ แควไทรโยค (แควน้อย) กับแควศรีสวัสดิ์ (แควใหญ่) ไหลมาบรรจบเป็นสายเดียวกัน ดังนั้นจึงเรียกตำบลนี้ว่าตำบลปากแพรกมาแต่ครั้งโบราณ

ในรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๓๒๘ พระเจ้าปะดุง (พม่า) ยกทัพใหญ่มาตีเมืองไทย กำลังส่วนใหญ่ของพม่าเข้าทางด่าน พระเจดีย์สามองค์ ตรงเข้ามายังเมืองกาญจนบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ยกทัพไปตั้งรับที่ตำบลลาดหญ้า ริมเขาชนไก่ ลงมาตั้งที่ตำบลปากแพรกแห่งนี้ ทางด้านฝั่งซ้ายของแม่น้ำตรงที่แควทั้งสองไหลมาบรรจบกันนี้เอง ปรากฏในพระราชนิพนธ์เสด็จประพาส ไทรโยคตอนหนึ่งว่า

"เมืองกาญจนบุรีแต่ก่อนก็เป็นระเนียดไม้ตลอดมา จนถึงพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวออกมาขัดทัพก็เป็นระเนียดไม้อยู่"

ต่อมาปี พ.ศ.๒๓๗๔ ในรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้โปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้างกำแพงเมืองกาญจน์ และป้อมปราการขึ้นเป็นอย่างถาวร ห่างจากริมฝั่งประมาณครึ่งกิโลเมตรปรากฏซากกำแพงเมืองอยู่จนบัดนี้)

ตั้งแต่นั้นมา วัดและหมู่บ้านที่อยู่ในบริเวณตัวเมือง วัดใดบ้านใดที่อยู่ด้านเหนือเมือง ชาวบ้านก็เรียกว่าวัดเหนือ บ้านเหนือ วัดใดบ้านใดที่อยู่บ้านใต้เมือง ชาวบ้านก็เรียกว่าวัดใต้ บ้านใต้ ตั้งแต่ครั้งนั้นเป็นต้นมา

ต่อมาภายหลังตำบลปากแพรกได้แบ่งแยกเขตปกครองออกเป็น ๓ ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านเหนือ อำเภอบ้านใต้ ตำบลปากแพรก จนบัดนี้ (ตำบลบ้านเหนือและตำบลบ้านใต้อยู่ในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี)

ในการสร้างเมืองโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาพระคลัง ว่าที่พระสมุหกลาโหม [สมเด็จพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ (ดิส) หรือนัยหนึ่งเรียกกันว่า สมเด็จเจ้าพระยาองค์ใหญ่ในรัชกาลที่ ๔ ออกมาดูที่สร้างป้องสร้างกำแพงเกณฑ์ให้พวกรามัญทำอิฐ ปัดหน้าที่ให้เลขาเมืองราชบุรี เลขาเมืองกาญจนบุรีก่อกำแพง พระยากาญจนบุรีเป็นกองทำเมือง (พระราชพงศาวดาร รัชกาลที่ ๓ ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์) พระยากาญจนบุรีในสมัยนั้นชื่อ พระยาประสิทธิสงครามนามเต็มว่า พระยาประสิทธิสงคราม รามภักดีศรีพิเศษประเทศนิคมภิรมย์ราไชยสวรรค์ พระยากาญจนบุรี นามเดิมไม่ปรากฏแต่มีฉายาตามที่เรียกกันว่า "พระยาตาแดง" หรือ "เจ้าเมืองตาแดง" เดิมเป็นที่พระราชวรินทร์ เจ้ากรมพระตำรวจ และได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรีคนที่ ๒ ของเมืองกาญจนบุรีเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๘ พระยาประสิทธิสงคราม หรือพระยาตาแดงผู้นี้เป็นผู้ดำเนินการสร้างป้อมปราการและกำแพงขึ้นใหม่และเสร็จในปี พ.ศ.๒๓๗๕ ปรากฏในอักษรได้จารึกหลักศิลาเมืองกาญจนบุรี

อนึ่งวัดไชยชุมพลชนะสงคราม (วัดใต้) นับเป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดกาญจนบุรีมาแต่โบราณกาลวัดหนึ่ง หาประวัติเป็นที่แน่นอนไม่ได้ว่าสร้างมาแต่เมื่อใด ใครเป็นผู้สร้างกันแน่ อาศัยทราบจากผู้เฒ่าเล่าต่อกันมาว่าพระยาตาแดงเป็นผู้สร้าง แต่จะเป็นการสร้างขึ้นใหม่หรือซ่อมแซมบูรณะต่อเติมจากของเดิมซึ่งมีอยู่มาก่อนก็ได้ ทั้งนี้เพราะทราบกันแต่คำบอกเล่าต่อ ๆ กันมาเท่านั้น จะเท็จจริงอย่างไรยังไม่พบตำนานสร้างวัดนี้

วัดไชยชุมพลชนะสงคราม (วัดใต้) เป็นวัดสำคัญทางประวัติศาสตร์สงครามระหว่างไทยกับพม่าแต่โบราณส่วนมากต้องผ่านจังหวัดกาญจนบุรีแทบทุกครั้ง และทัพไทยที่ยกออกไปต่อต้านทัพพม่า ก็จะต้องมาพักแรมประชุมพลที่ตำบลปากแพรก หรืออาณาเขตวัดไชยชุมพลฯ เป็นส่วนมาก ในยุครัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ไทยเคยรบชนะพม่าที่จังหวัดกาญจนบุรี ๒ ครั้งคือ

ครั้งที่ ๑ รบชนะพม่าที่ทุ่งลาดหญ้า (กาญจนบุรี) เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๘

ครั้งที่ ๒ รบชนะพม่าที่ท่าดินแดง (ในเขตท้องที่ตำบลปรังเผล อำเภอสังขละบุรี) เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๙

ในการรบชนะพม่าทั้งสองครั้งนี้ ตามตำนานประวัติศาสตร์มีปรากฏว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก กับพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ได้ทรงชุมพลเหล่าทหาร ณ ตำบลปากแพรกก่อนทุกครั้ง (บริเวณวัดไชยชุมพลชนะสงคราม)

แล้วจึงยกไปสู่สมรภูมิได้รับความมีชัยทั้ง ๒ ครั้ง และการประชุมพลที่นี้ แล้วได้รับชัยชนะกลับมา จึงเป็นที่มาแห่งนามวัดว่า "ไชยชุมพลชนะสงคราม" การยกทัพไปรบกับพม่าข้าศึกที่ท่าดินแดง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้ทรงพระราชนิพนธ์เพลงยาวนิราศซึ่งเรียกสั้น ๆ ว่า "นิราศท่าดินแดง"

ที่วัดไชยชุมพลสงครามนี้ มีพระเจดีย์เก่าแก่อยู่องค์หนึ่งอยู่ใกล้กับพระอุโบสถหลังเก่า ตั้งอยู่ริมตลิ่งพระเจดีย์องค์นี้มีชื่อทางโบราณคดี กรมศิลปากรได้จัดขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานไว้(ตามประกาศครั้งที่๑ในราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๕๒ ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๗๘) ว่ามีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเรียกว่า "เจดีย์โบราณวัดไชยชุมพลชนะสงคราม"

ในสมัยโบราณกองทัพไทยได้เคยชุมพลเหล่าทหาร เพื่อร่วมพิธีตั้งศาลเพียงตาบวงสรวงเทพรักษ์ทางไสยศาสตร์ ก่อนที่จะออกไปประจันกับเหล่าศัตรู โดยชุมนุมร่วมพิธีกัน ณ ตรงที่ตั้งพระเจดีย์องค์นี้แล้วยกออกไปรบกับพม่าข้าศึกได้ชัยชนะมาทุก ๆ ครั้ง จึงได้สร้างพระเจดีย์ขึ้นไว้เพื่อเป็นนิมิตฉลองชัย

คำว่า "ไชยชุมพล" แสดงว่าพระเจดีย์นี้สร้างขึ้นในที่ชุมพล มิใช่ในที่รบชนะเหมือนพระเจดีย์ยุทธหัตถี แต่เมื่อชุมพลในที่นี้แล้วยกไปก็มีชัย แต่เดิมวัดไชยชุมพลฯ บรรดาแม่ทัพนายกองของกองทัพไทยในสมัยที่ทำการรบข้าศึกได้ชัยชนะในครั้งนั้นคงเห็นว่า ควรย้ายเลื่อนวัดขึ้นมาอยู่บริเวณเดียวกันกับเจดีย์ จึงได้เคลื่อนย้ายกันขึ้นมาและได้ขนานนามวัดให้เหมาะสมตามชัยนิมิตนั้นว่า "วัดไชยชุมพลชนะสงคราม" อีกนัยหนึ่งสันนิษฐานว่าเมื่อ พ.ศ.๒๓๗๔ รัชกาลที่ ๓ ได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาพระคลังออกมาดูที่สร้างป้อมสร้างกำแพงเมืองกาญจนบุรีในคราวนั้นเจ้าพระยาพระคลังอาจจะได้ขนานชื่อหรือขอพระราชทานชื่อวัดใต้หรือวัดท้ายเมืองว่า "วัดไชยชุมพลชนะสงคราม" ก็เป็นได้ ในการสร้างป้อมสร้างกำแพงเมืองในครั้งนั้น อาจจะได้ทรงปฏิสังขรณ์พระอารามและพระเจดีย์ของวัดด้วยก็ได้

พระเจดีย์วัดไชยชุมพลชนะสงครามได้ชำรุดทรุดโทรมหักพังลงมาตามสภาพของกาลเวลา เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๙ คณะกรรมการจังหวัดกาญจนบุรีได้ขออนุญาตกรมศิลปากรขุดเอาของที่บรรจุไว้ในพระเจดีย์องค์นี้ขึ้นเก็บรักษาไว้ ของที่ขุดได้นั้นมี พระพิมพ์ชิน พระพิมพ์ดินเผา แม่พิมพ์พระพุทธรูปทำด้วยดินเผา ทองคำ แหวนทองคำ แหวงนาค เงินพดด้วง เล็บละคร ฯลฯ ของที่ขุดได้นั้นเป็นของกรุงศรีอยุธยาทั้งสิ้น สิ่งของเหล่านี้เดิมเก็บไว้ที่วัดเพียงแห่งเดียว ครั้งเมื่ออธิบดีกรมศิลปากร (หลวงรณสิทธิพิชัย) สมัยนั้นได้ไปตรวจโบราณวัตถุที่จังหวัดกาญจนบุรีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ ได้คัดเลือกของที่สำคัญ ๆ มาไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่กรุงเทพฯหลายอย่าง ปัจจุบันเป็นที่น่าเสียดายยิ่ง พระเจดีย์

โบราณวัดไชยชุมพลฯ ดังกล่าวถูกรื้อถอนลงเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๙ เนื่องจากภัยธรรมชาติคุกคาม กระแสน้ำพัดเซาะตลิ่งพังเข้ามาจนถึงองค์พระเจดีย์ ภายในองค์เจดีย์เมื่อถูกรื้อถอนลงได้พบอัฐิบรรจุอยู่เป็นอันมาก จึงสันนิษฐานว่าคงจะเป็นอัฐิของวีรชนผู้แกล้วกล้าซึ่งได้เสียสละชีวิตต่อต้านศัตรูของชาติไทยในครั้งกระโน้นเป็นแน่แท้

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดไชยชุมพลชนะสงคราม ได้แก่

พระเจดีย์ไชยชุมพล ตั้งอยู่ใกล้กับพระอุโบสถหลังเก่า ริมตลิ่งแม่น้ำแม่กลอง เรียกว่า "เจดีย์โบราณวัดไชยชุมพลชนะสงคราม" ซึ่งกรมศิลปากรได้จัดขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ตามประวัติเล่าว่า ในสมัยโบราณกองทัพไทยได้เคยประชุมพลเหล่าทหารที่นี้แล้วร่วมพิธีตั้งศาลเพียงตา บวงสรวงเทพรักษ์ทางไสยศาสตร์ ก่อนที่จะออกไปรบกับเหล่าศัตรู เมื่อยกออกไปรบกับข้าศึกได้รับชัยชนะมาทุกๆ ครั้ง จึงได้สร้างพระเจดีย์ขึ้นไว้เพื่อเป็นนิมิตฉลองชัย

พระเจดีย์วัดไชยชุมพลชนะสงครามได้ชำรุดทรุดโทรมหักพังลงมาตามสภาพของกาลเวลา เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๙ คณะกรรมการจังหวัดกาญจนบุรีได้ขออนุญาตกรมศิลปากรขุดเอาของที่บรรจุไว้ในพระเจดีย์องค์นี้ขึ้นเก็บรักษาไว้ ของที่ขุดได้นั้นมี พระพิมพ์ชิน พระพิมพ์ดินเผา แม่พิมพ์พระพุทธรูปทำด้วยดินเผา ทองคำ แหวนทองคำ แหวงนาค เงินพดด้วง เล็บละคร ฯลฯ ของที่ขุดได้นั้นเป็นของกรุงศรีอยุธยาทั้งสิ้น

พระมณฑปรอยพระพุทธบาท ตั้งอยู่ใกล้ด้านหน้าศาลาการเปรียญ เป็นมณฑปสร้างด้วยอิฐสอปูน มีหน้าบันลายสวยงาม เป็นของเก่าแก่และจารึกไว้ว่าสร้างเมื่อ ร.ศ. ๑๓๑ ตรงกับปี พ.ศ.๒๔๕๖

เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๐ ได้บูรณะขึ้นใหม่

พระพุทธไชยชุมพลชนะสงคราม พระประธานในพระอุโบสถของวัดไชยชุมพลชนะสงคราม ชาวบ้านเรียกกันว่า "หลวงพ่อทรายแดง" เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีอายุหลายร้อยปี ทรงปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๔ ศอก ๑ คืบ และสูง ๔ ศอก ๑ คืบ สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยทวารวดี

แต่เดิมหลวงพ่อทรายแดง ประดิษฐานอยู่ที่พระอุโบสถหลังเก่า ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๐๐ สร้างพระอุโบสถหลังใหม่ จึงได้อัญเชิญหลวงพ่อทรายแดงมาประดิษฐานยังพระอุโบสถหลังใหม่จนถึงปัจจุบัน

เชื่อกันว่าพระพุทธไชยชุมพลชนะสงคราม เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่สักการะบูชาของแม่ทัพในการศึกสงครามตั้งแต่สมัยอยุธยามาจนถึงรัชกาลที่ ๑ ความศักดิ์สิทธิ์นั้นเป็นที่กล่าวขานมาจนถึงปัจจุบัน

พระบรมสารีริกธาตุ จำนวน ๓ องค์ นำมาจากประเทศพม่า, ประเทศอินเดีย และได้รับประทานจากสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ มณฑปพระบรมสารีริกธาตุ

พระพุทธชินราชเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎกุมาร เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎกุมาร ทรงเจริญพระชนมายุ ๕๐ พรรษา ในวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๔๕ พระองค์ทรงพระทานพระราชานุญาติ ให้สร้างพระพุทธชินราชจำลอง เฉลิมพระเกียรติ ขนาดหน้าตัก ๙๙ เซนติเมตร จำนวน ๔ องค์ แต่ละองค์บรรจุ พระพุทธรูปทองคำ ขนาดหน้าตัก ๒ นิ้ว จำนวน ๒ องค์ และทรงโปรดเกล้าให้อัญเชิญไปประดิษฐานในพระอารามหลวง ๔ แห่ง ของประเทศ (๔ ภาค) คือ

๑. ภาคตะวันตก ประดิษฐาน ณ วัดไชยชุมพลชนะสงคราม พระอารามหลวง จังหวัดกาญจนบุรี

๒. ภาคเหนือ ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุดอยสุเทพ พระอารามหลวง จังหวัดเชียงใหม่

๓. ภาคตะวันออก ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จังหวัดนครพนม

๔. ภาคใต้ ประดิษฐาน ณ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขณะนี้ พระพุทธชินราชเฉลิมพระเกียรติองค์นี้ ได้ประดิษฐานอยู่ภายในพระอุโบสถหลังใหม่

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ วัดไชยชุมพลชนะสงคราม ได้รับพระราชทาน ยกฐานเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ

รายนามเจ้าอาวาส ตั้งแต่อดีต - ปัจจุบัน

วัดไชยชุมพลชนะสงคราม (วัดใต้) พระอารามหลวง เป็นวัดที่พำนักของเจ้าคณะจังหวัดองค์แรก องค์ที่สอง และองค์ที่สี่ ร่วม ๓ สมัย ซึ่งพอจะเรียงตามลำดับเจ้าอาวาสและประวัติสังเขป (เท่าที่สืบได้) ดังต่อไปนี้

๑. **พระอธิการสวด** เกิดที่บ้านชุกโดน ตำบลบ้านใต้ อ.เมือง จ.กาญจนบุรี

๒. **พระอธิการเกต** เกิดที่บ้านถ้ำตำบลเขาน้อย อ. ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี

๓. **พระอธิการคง** เกิดที่บ้านชุกโดน ต.บ้านใต้ อ.เมือง จ.กาญจนบุรี

๔. **พระครูวิสุทธิรังษี** (ช้าง) เกิดที่บ้านท่าน้ำตื้น ตำบลแก่งเสี้ยน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูเมื่อใดไม่ปรากฏและเป็นเจ้าคณะจังหวัด (คณะเมือง) กาญจนบุรีองค์แรกดำรงตำแหน่งมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๔๔

๕. **พระวิสุทธิรังษี (เปลี่ยน อินทสโร)** เกิดในวันเสาร์ที่ ๕ เมษายน พ.ศ.๒๔๐๔ (เสาร์ ๕) เกิดที่บ้านม่วงชุม ต.ม่วงชุม อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี อุปสมบทที่วัดพิไชยธาราม ตำบลม่วงชุม อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี มรณภาพวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๐

๖. **พระปลัดจู จนฺทโชติ** เกิดที่บ้านชุกโดน ต.บ้านใต้ อ.เมืองฯ จ.กาญจนบุรี อุปสมบทที่วัดไชยชุมพลชนะสงคราม ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๐ - ๒๔๙๓

๗. **พระครูวัตตสารโสภณ** (ก้าน) เกิดที่บ้านชุกโดน ตำบลบ้านใต้ อำเภอเมืองฯ จังหวัดกาญจนบุรี อุปสมบทที่วัดไชยชุมพลชนะสงคราม อดีตเจ้าคณะอำเภอพนมทวน และศึกษาธิการจังหวัดกาญจนบุรี ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๙๓ – ๒๕๐๕

๘. **พระธรรมคุณาภรณ์ (ไพบูลย์ กตปุญฺโญ ป.ธ. ๘)** เกิดวันจันทร์ที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๗๓ ที่บ้านหมู่ที่ ๕ ตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี อุปสมบทที่วัดสาลวนาราม อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ และดำรงค์ตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี ตั้งแต่ปี พ.ศ ๒๕๑๑ — ๒๕๔๕

มรณภาพเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๕ ณ ประเทศอินเดีย

๙. **พระราชวิสุทธิเมธี (ปัญญา วิสุทธิปญฺโญ ป.ธ.๙, พธ.บ. (ปริญญาตรี,** M.A.)

เกิดวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๘ ที่บ้านท่าเสา (วัดกาญจนบุรีเก่า) ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี อุปสมบทเมื่อปี ๒๕๑๙ โดยมี พระเดชพระคุณ พระธรรมคุณาภรณ์ (ไพบูลย์ กตปุญฺโญ) เป็นพระอุปัชฌาย์ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗ – ปัจจุบัน และดำรงตำแหน่ง รองเจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี

ข้อมูลต่าง ๆ ของวัด

แหล่งท่องเที่ยวภายในวัด ได้แก่

- พระอุโบสถ
- มณฑปอดีตเจ้าอาวาส และศาลาทรงไทย
- มลฑปหลังเก่า (รอยพระบาทจำลอง)
- มณฑปพระบรมสารีริกธาตุ
- ศาลาการเปรียญ (จิตรกรรมฝาผนัง)
- มณฑปเจ้าแม่กวนอิม
- วังมัจฉา (แพปลา)
- พิพิธภัณฑ์อักษะ สงครามโลกครั้งที่ ๒

กิจกรรมประจำวันภายในวัด

- สวดมนต์ทำวัตรเช้า (เวลา ๐๗.๔๕ — ๐๘.๓๐ น.)
- สวดมนต์ทำวัตรเย็น (เวลา ๑๗.๐๐ — ๑๘.๐๐ น.)
- เรียนบาลี ภาคบ่าย เวลา ๑๓.๐๐ — ๑๕.๐๐ น.
  ภาคค่ำ เวลา ๑๘.๐๐ — ๒๐.๐๐ น.
- เรียนนักธรรม ภาคเช้า เวลา ๐๘.๓๐ — ๑๐.๐๐ น. (ในช่วงเข้าพรรษา)
- เรียนปริยัติสามัญ ภาคเช้า เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๑.๐๐ น.
  ภาคบ่าย เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๗.๐๐ น. } วันพฤหัสบดี - วันอาทิตย์
- เรียนมหาวิทยาลัยสงฆ์ (ระดับปริญญาตรี) เวลา ๐๙.๐๐ — ๑๘.๐๐ น.

กิจกรรมของวัดไชยชุมพลชนะสงคราม ในปัจจุบัน ได้แก่

- ตั้งทุนมูลนิธิวัดไชยชุมพลชนะสงคราม เพื่อนำดอกผลมาบำรุงการศึกษา บูรณะปฏิสังขรณ์วัด และบำรุงพระภิกษุสามเณรในอาราม
- โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน (ตั้งแต่ปี ๒๕๑๔ - ปัจจุบัน)
- โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ตั้งแต่ปี ๒๕๑๔ - ปัจจุบัน)
- ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ (ตั้งแต่ปี ๒๕๔๑ - ปัจจุบัน)
- ห้องเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะพุทธศาสตร์ จังหวัดกาญจนบุรี (ระดับปริญญาตรี) (ตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ — ปัจจุบัน)
- โครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ (ตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ — ปัจจุบัน)

วัดไชยชุมพลฯ เป็นศูนย์กลางการศึกษา

- การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี
- การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม วัดไชยชุมพลชนะสงคราม
- การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมศึกษา (ซึ่งมียอดนักเรียนเข้าสอบมากที่สุด)
- การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (ม.๑ – ม.๖)
- โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดกาญจนบุรี
- ส่งเสริมพระภิกษุสามเณร ศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยสงฆ์ (มจร.
- ส่งพระภิกษุสามเณรภายในวัด ศึกษาต่อในต่างประเทศ (ระดับปริญญาโท, เอก)
- ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดไชยชุมพลชนะสงคราม
- ห้องเรียนคณะพุทธศาสตร์ (ระดับปริญญาตรี) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยสงฆ์) จังหวัดกาญจนบุรี
- หลักสูตรประกาศนียบัตรบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) หลักสูตรพระสังฆาธิการ

วัดไชยชุมพลฯ เป็นศูนย์กลางกิจกรรมคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี

- ประชุมพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี ทุกระดับ
- จัดสอบนักธรรมชั้นโท, ชั้นเอก ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี
- อบรมนักธรรมก่อนสอบ ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี
- จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม
- จัดโครงการต่าง ๆ ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี

วัดไชยชุมพลฯ เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่ธรรม

- ส่งวิทยากรอบรมข้าราชการจากหน่วยงานต่าง ๆ
- ส่งวิทยากรอบรมนักเรียนนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ
- ส่งพระเข้าสอนศีลธรรม และธรรมศึกษาในโรงเรียนต่าง ๆ
- ส่งพระบรรยายธรรมตามสถานีวิทยุต่าง ๆ
- มีการแสดงธรรมทุกวันพระ (ในพระอุโบสถ)
- จัดอบรม — ปฏิบัติธรรมให้กับนักเรียน / หน่วยงานต่าง ๆ
- จัดพระให้ศีล ๕ กับนักเรียนโรงเรียนอนุบาลวัดไชยชุมพลฯ ทุกวันพระ
- จัดพระรับบิณฑบาต ที่โรงเรียนกาญจนานุเคราะห์ ทุกวันศุกร์

สรุปรายรับงานประจำปี

ปิดทองรูปหล่อหลวงพ่อวัดใต้ ๔ – ๕ – ๖ เมษายน ๒๕๕๓

รายการ	๔ เมษายน ๕๓	๕ เมษายน ๕๓	๖ เมษายน ๕๓	รวม
แห่หลวงปู่	๒๙,๕๗๐	-	-	๒๙,๕๗๐
พระบรมสารีกธาตุ	๓,๘๐๐	๒,๔๙๐	๒,๔๒๖	๘,๗๑๖
รอยพระบาท	-	๗๐๐	-	๗๐๐
รูป เทียน ทอง	๔,๘๕๗	๑๗,๓๙๕	๒๔,๐๗๓	๔๖,๓๒๕
วัตถุมงคล	๑๗๓,๒๙๖	๓๙,๒๔๓	๓๓,๓๑๗	๒๔๕,๘๕๖
สังฆทาน	๓,๐๕๐	๕,๔๗๙	๖,๓๒๒	๑๔,๘๕๑
โบสถ์เก่า	๓๗๕	-	-	๓๗๕
หนังสือสวดมนต์	๑๑,๔๓๔	-	-	๑๑,๔๓๔
กระเบื้อง	๒,๐๐๐	๑,๓๐๗	๒,๑๒๗	๕,๔๓๔
โลงศพ	๒,๖๐๐	๙๗๙	๑,๔๖๒	๕,๐๔๑
หล่อหลวงปู่	๑๐๕,๓๙๐	-	-	๑๐๕,๓๙๐
มหรสพ	๙,๐๐๐	-	-	๙,๐๐๐
ร้านค้า	๗๐,๕๐๐	-	-	๗๐,๕๐๐
ไฟฟ้า	๔,๙๒๕	๓,๑๐๕	๓,๑๒๐	๑๑,๑๕๐
สะเดาะเคราะห์	๗๕๐	-	-	๗๕๐
เทศน์มหาชาติ	๕๖๓,๓๑๘	๑๖๐,๒๓๕	๒๘๑,๗๘๒	๑,๐๐๕,๓๓๕
รวม	**๙๘๔,๘๖๕**	**๒๓๐,๙๓๓**	**๓๕๔,๖๒๙**	**๑,๕๗๐,๔๒๗**

ครั้งหนึ่งในชีวิต

ขอเชิญร่วมทำบุญเททอง

หล่อพระพุทธไชยชุมพลชนะสงคราม

(พระประธานในพระอุโบสถ
วัดไชยชุมพลชนะสงคราม) ขนาดเท่าองค์จริง
เพื่อประดิษฐาน ณ พระอุโบสถหลังเก่า

วันพุธที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔

เวลา ๑๗.๐๙ น. "วันจักรี"

ขอเชิญร่วมทำบุญเป็นเจ้าภาพแผ่นทอง
ตามกำลังศรัทธา

โดยเขียนชื่อ-นามสกุลของท่านลงบนแผ่นทองหรือแท่งทอง
ได้ที่ มณฑปหลวงพ่อวัดใต้ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

นำโบชัวร์นี้มารับวัตถุมงคลภายในงาน ๑ คน ๑ ใบ เท่านั้น

ขอเชิญรับเป็นเจ้าภาพ

เททองหล่อพระพุทธไชยชุมพลชนะสงคราม

ตามรายการ ดังนี้

เป็นเจ้าภาพ ๑๐๐,๐๐๐ บาท

ได้รับการสลักชื่อใต้ฐานพระองค์ใหญ่ และ
ได้รับพระพุทธไชยชุมพลฯ ขนาด ๙ นิ้ว ๑ องค์

เป็นเจ้าภาพเททองรูปหล่อ ขนาด ๑๙ นิ้ว

จำนวน ๙ องค์ องค์ละ ๒๐,๐๐๐ บาท
(เพื่อประดิษฐานไว้ที่วัดให้ญาติโยมปิดทอง)
ได้รับการสลักชื่อเจ้าภาพที่ฐานพระ และ
ได้รับพระพุทธไชยชุมพลฯ ขนาด ๕ นิ้ว ๑ องค์

และขอเชิญบูชา

ขนาด ๑๙ นิ้ว (๑๐ องค์) **องค์ละ ๒๔,๙๙๙ บาท**

ขนาด ๙ นิ้ว องค์ละ ๓,๙๙๙ บาท

ขนาด ๕ นิ้ว องค์ละ ๑,๙๙๙ บาท

สั่งจองเป็นเจ้าภาพ ได้ที่

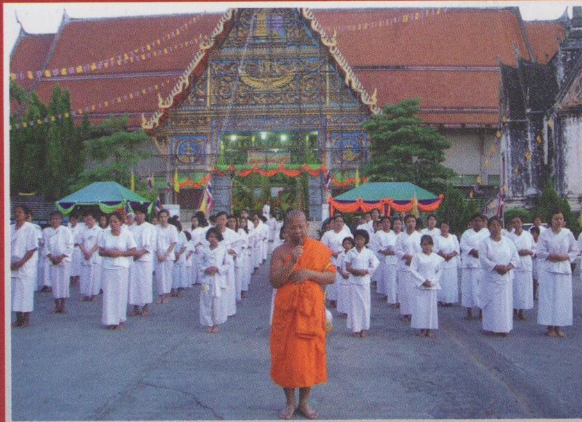
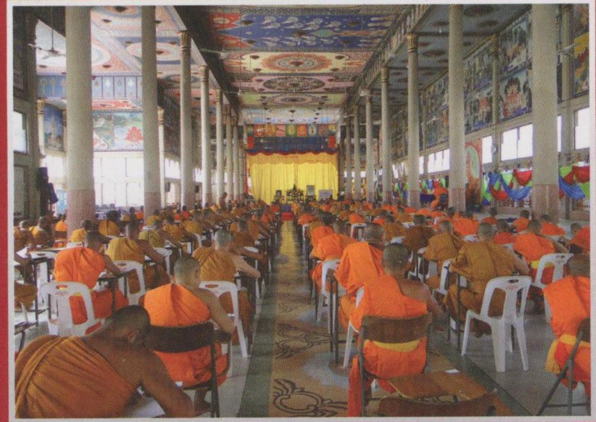
- มณฑปหลวงพ่อวัดใต้
- สนง.มูลนิธิวัดไชยชุมพลชนะสงคราม
  โทร. ๐๓๔-๕๑๑๒๖๓ (สนง.)
- เจ้าอาวาสวัดไชยชุมพลชนะสงคราม
  โทร. ๐๘๑-๘๕๗๗๔๗๘

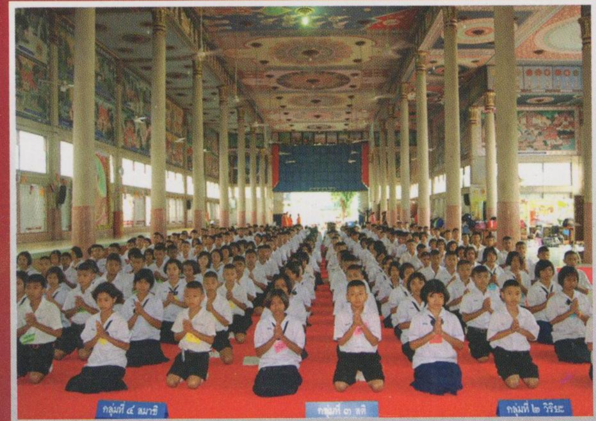
สูจิบัตรเล่มนี้

ที่ปรึกษา	พระราชวิสุทธิเมธี
	พระครูกาญจนชัยสิทธิ์
บรรณาธิการ	พระครูศรีกิตติสุนทร (พระมหาวีระ)
ลิขสิทธิ์	วัดไชยชุมพลชนะสงคราม
จำนวน	๕๐๐ เล่ม

กลุ่มที่ ๔ สมาธิ
กลุ่มที่ ๓ สติ
กลุ่มที่ ๒ วิริยะ